גליון

תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶךָ

באגדה ובהלכה

מפי הרב **אורן נזרית** שליט"א

פרשת וישלח

וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ וַהֲכָנָה לַחֲנוּכָּה

וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה - מְנוּחַת נֶפֶשׁ הַבּוֹטֵחַ ..... ג
וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ ..... ו
הַצִּילֵנִי נָא - כּוֹחָהּ שֶׁל תְּפִילָה ..... ז
אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים - יָשׁוּב וְיִתְחַדֵּשׁ אַף אִם נָפַל שֶׁבַע פְּעָמִים ..... ח
וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ - עִיקַּר הַמִּלְחָמָה הוּא עַל הַגְּדָרִים וְהַסְּיָגִים ..... ג
יְבַקֵּשׁ אֶת נִרְדָּף - טוֹבָה וּבְרָכָה הַבָּאָה ע"י הָרְדִיפוֹת ..... יא
וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ - הַהֲכָנָה לִימֵי הַחֲנוּכָּה הַמְמַשְׁמְשִׁים וּבָאִים ..... יג
שֶׁעָשָׂה נִסִּים - בַּיָּמִים הָהֵם וּבַזְּמַן הַזֶּה ..... יד

דִּין רִיצָה וְהִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת כ

הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ ..... יז
טַעְמָא דְּהַאי מִילְתָא שֶׁאֵין מִתְעַמְּלִין בְּשַׁבָּת וְהַנַּפָּקָא מִינָּהּ ..... יז
אִיסּוּר לְקִיחַת תְּרוּפוֹת בְּשַׁבָּת גַּם בִּזְמַן הַזֶּה ..... יח
לְרָקוֹד וְלִמְחוֹא כַּפַּיִם בְּשַׁבָּת ..... יט
בְּעִנְיַן גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר ..... כ
מְחִיאַת כַּפַּיִם בְּשִׁינּוּי ..... כא
הֲלִיכָה בְּמָחוֹל בְּשַׁבָּת ..... כב
מוּתָּר לִפְתּוֹחַ וְלִסְגּוֹר בְּמְהִירוּת אֶת כַּפּוֹת הַיָּדַיִם אַף שֶׁעוֹשֶׂה כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת שְׁרִירֵי כַּף הַיָּד . כב
לַעֲשׂוֹת מָסָג' בְּשַׁבָּת ..... כג
שְׂחָיָיה בִּבְרֵיכָה בְּשַׁבָּת ..... כג
לָשׂוּט בַּמַּיִם בְּשַׁבָּת ..... כד
סְחִיטָה בְּשַׁבָּת בְּשֵׂיעָר וּבַמַּגֶּבֶת ..... כד
סְחִיטָה בְּשֵׂיעָר - רְחִיצַת זָקָנוֹ ..... כה
אִם יֵשׁ לָחוּשׁ לְאִיסּוּר תּוֹלֵשׁ בְּשִׁפְשׁוּף בְּשֵׂעָרוֹת ..... כה
חֲשַׁשׁ סְחִיטָה בְּמַגֶּבֶת וּבְבֶגֶד-יָם ..... כו
שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ ..... כו
רְחִיצָה בְּשַׁבָּת בְּצוֹנֵן וּבְפוֹשְׁרִין ..... כז
הִתְחִיל לְהִתְרַחֵץ מִבְּעוֹד יוֹם וְשָׁקְעָה הַחַמָּה ..... כט
הוֹצָאַת מַיִם שֶׁעַל גּוּפוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים ..... ל
חוֹמֶר אִיסּוּר רְחִיצָה בִּבְרֵיכָה מְעוֹרֶבֶת ..... לא
אֵין לָלֶכֶת לְחוֹף מִשְׁפָּחוֹת ..... לא
מָתַי גּוֹזְרִים מִדַּעְתֵּינוּ ..... לג

גליון

תַּחְכְּמֹנִי מִצְוֹתֶךָ

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':
0509013000
0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:
0509013000
0506491414
למעוניינים
ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

עיצוב ועימוד:
שלמה. נ.
0504158840
shlomo131375@gmail.com

וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ וַהֲכָנָה לַחֲנוּכָּה

וַיִּלָּן שָׁם בַּלַּיְלָה - מְנוּחַת נֶפֶשׁ הַבּוֹטֵחַ

רְאִיתִי בִּבְאֵר הַפָּרָשָׁה שֶׁכָּתַב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לב, יד), 'וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו', וְצָרִיךְ בֵּיאוּר, מָה צוֹרֶךְ יֵשׁ בָּזֶה לְהוֹדִיעַ לָנוּ שֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ לָן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא, וְכִי מָה נַפְקָא מִינָהּ יֵשׁ בַּדָּבָר, וּבְיוֹתֵר תִּגְדַּל הַקּוּשְׁיָא מַדּוּעַ כָּפַל לֵאמֹר (פָּסוּק כב) 'וַתַּעֲבוֹר הַמִּנְחָה עַל פָּנָיו וְהוּא לָן בַּלַּיְלָה הַהוּא בַּמַּחֲנֶה', מָה רָאָה הַכָּתוּב לְסַפֵּר זֹאת וְעוֹד לְכָפוֹל וּלְהַאֲרִיךְ בַּדָּבָר.

וְהִנֵּה כָּתַב רַבֵּינוּ הָ'אַבְרַבַּנְאֵל' זי"ע בזה"ל, וְהִנֵּה אָמַר 'וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא' וכו' לְהוֹדִיעַ בִּטְחוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא בָרַח וְשֶׁלֹּא נֶאֱסַף אֶל עִיר סוֹגֶרֶת וּמְסוּגֶּרֶת, כִּי בִּהְיוֹתוֹ בּוֹטֵחַ בֶּאֱלוֹקָיו לָן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא בִּהְיוֹת עֵשָׂו קָרוֹב אֵלָיו וְלֹא יָרֵא מִמֶּנּוּ, עכ"ל.

וְעַל יְסוֹד דְּבָרָיו בֵּיאֲרוּ כִּי בָּא הַכָּתוּב לְהוֹדִיעַ עַל גּוֹדֶל בִּטְחוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁהֲגַם שֶׁיָּדַע שֶׁעֵשָׂו קָרוֹב אֵלָיו, הָיָה יָכוֹל לָלוּן וְלִישׁוֹן בַּלַּיְלָה הַהוּא בִּמְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ בְּרוֹגַע וּבְשַׁלְוָה בְּלֹא מוֹרָא (כַּיָּדוּעַ מִטֶּבַע הָעוֹלָם, שֶׁהַנָּתוּן בְּדָאגָה וּפַחַד אֵינוֹ מַצְלִיחַ לְהֶרְדֵּם) מֵאַחַר שֶׁבָּטַח בַּה' אֱלוֹקָיו שֶׁיַּצִּילוֹ מִכָּל רָע. כִּי הַבּוֹטֵחַ בהשי"ת לִבּוֹ נָכוֹן עָלָיו מִתּוֹךְ מַרְגּוֹעַ הַנֶּפֶשׁ בְּלֹא שׁוּם דְּאָגָה וּטְרָדָה, וְגַם בַּמַּצָּב הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר אֵינוֹ מְבוּלְבָּל וּמְסוּבָּךְ, אֶלָּא הוּא שָׁרוּי בְּיִישׁוּב הַדַּעַת, 'וְשָׁכַבְתָּ וְעָרְבָה שְׁנָתֶךָ'.

וְכִרְכָּרָיו הַנּוֹדָעִים שֶׁל בַּעַל הַ'חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת' (שעה"ב רֵישׁ פ"א) 'מַהוּת הַבִּטָּחוֹן הִיא מְנוּחַת נֶפֶשׁ הַבּוֹטֵחַ, וְשֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ סָמוּךְ עַל מִי שֶׁבָּטַח עָלָיו שֶׁיַּעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַנָּכוֹן לוֹ בָּעִנְיָן אֲשֶׁר יִבְטַח עָלָיו'.

וּכְבָר כָּתַב 'רַבֵּינוּ בְּחַיֵּי' (כַּד הַקֶּמַח עֵרֶךְ בִּיטָּחוֹן בד"ה וּמֵעִנְיַן [הַשֵּׁנִי]) 'וּמֵעִנְיַן הַבִּטָּחוֹן וכו'. אֲשֶׁר לִבּוֹ חָזָק בִּבְטִחוֹנוֹ כְּאִילּוּ הִבְטִיחוֹ הַשי"ת'. עפ"י הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אָמְרוּ, וּמָה מִי אֲשֶׁר הִבְטִיחוֹ 'צַדִּיק הַדּוֹר', הֲרֵיהוּ שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ וְאֵין קֵץ לְשִׂמְחָתוֹ, וְדַעְתּוֹ נוֹחָה וּשְׁלֵוָה עָלָיו בְּתַכְלִית הָרוֹגַע, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בְּבִטְחוֹנוֹ עַל ה' שֶׁהוּא כְּאִילּוּ 'הִבְטִיחוֹ השי"ת' יֵשׁ לוֹ לִשְׂמוֹחַ וְלָשׂוּשׂ מִבְּלִי כָּל מַחְשֶׁבֶת 'דְּאָגָה' כְּלָל וּכְלָל.

הַמַּשְׁגִּיחַ הגה"צ רַבִּי יְחֶזְקֵאל לֶעוויְנְשְׁטֵיין זצ"ל הָיָה אוֹמֵר שֶׁהַהֶבְדֵּל בֵּין 'בַּעַל בִּטָּחוֹן' לְמִי שֶׁחֲסֵרָה לוֹ מִידָּה זוֹ, שְׁאָכֵן שְׁנֵיהֶם שָׁווים בִּפְעוּלָתָם - בַּעֲשַׂיִת הִשְׁתַּדְּלוּת, אֶלָּא, שֶׁהַבּוֹטֵחַ עוֹשֶׂה מְעַט הִשְׁתַּדְּלוּת, וּמִכָּאן וְאֵילָךְ מִתְהַלֵּךְ בְּשַׁלְוַת הַנֶּפֶשׁ, וְאִילּוּ לְעוּמָּתוֹ זֶה שֶׁאֵינוֹ בּוֹטֵחַ בַּה', אַף אַחַר שֶׁכְּבָר 'הִשְׁתַּדֵּל', עֲדַיִן לֹא יָנוּחַ וְלֹא יִשְׁקוֹט, בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה יָתוּר אַחַר עוֹד וְעוֹד פְּתָחִים, לְהַרְווֹיחַ עוֹד כַּמָּה פְּרוּטוֹת.

הָיָה אוֹמֵר הרה"ק רמ"ח סְלָאנִים זי"ע שֶׁהָיָה מְקוּבָּל בְּיָדָיו מִזְּקֵנֵי צְפַת, כִּי תַּלְמִידֵי וַחֲסִידֵי הרה"ק הַ'בַּת עַיִן' זי"ע הָיוּ מְפוּרְסָמִים בְּשַׁלְוַת רוּחָם וְרוֹגַע מַהֲלָכָם (וְלֹא הוּצְרְכוּ לְפְּסִיכוֹלוֹג' וכיו"ב), מֵאַחַר שֶׁהָיָה הרה"ק מַרְבֶּה לְדַבֵּר עַל לִיבָּם דִּיבּוּרֵי אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן, וְהַמְמַלֵּא נַפְשׁוֹ בֶּאֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן מִמֵּילָא נַעֲשֶׂה אִישׁ שָׁלֵו וְרָגוּעַ, וּמֵסִיר מִלִּבּוֹ כָּל דְּאָגָה יָגוֹן וַאֲנָחָה, כִּי אֵין לוֹ כָּל סִיבָּה לְכְעוֹס וּלְהִתְקַצֵּף עַל הַזּוּלַת אוֹ עַל עַצְמוֹ, וּמִקְרֵי הָעוֹלָם לֹא יְזַעְזְעוּ אוֹתוֹ בְּיָדְעוֹ כִּי הַכֹּל מְכוּוָּן מִשָּׁמַיָּא בְּחֶשְׁבּוֹן מְדוּקְדָּק לְהַפְלִיא...

הִנֵּה אָנוּ עוֹמְדִים בְּפִרוֹס חַג הַחֲנוּכָּה, וּמִנְהַג יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים לְשַׂחֵק בַּ'סְּבִיבוֹן' בִּימֵי הַחֲנוּכָּה, וְאֶפְשָׁר לָתֵת טַעַם עַל דֶּרֶךְ הָרֶמֶז, כִּי הִנֵּה הַסְּבִיבוֹן 'עוֹמֵד' עַל רֶגֶל אַחַת וּמְסְתּוֹבֵב בְּכָל כּוֹחוֹ וְאַף 'רוֹקֵד קַאדְטְשְׁקֶע' (מִין רִיקּוּד הַנִּקְרָא בֶּן)... וְלִכְאוֹרָה מִנַּיִן לוֹ כֹּחַ גָּדוֹל כָּזֶה, לְהַחֲזִיק מַעֲמָד בְּלֹא שֵׁשׁ לוֹ שְׁתֵּי רַגְלַיִם 'עַל הַקַּרְקַע' הַמַּעֲנִיקוֹת לוֹ יַצִּיבוּת... וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא בְּ'שִׂמְחָה גְּדוֹלָה'... וְאִם נִשְׁאַל אֶת הַסְּבִיבוֹן עַצְמוֹ 'לַמְּדֵנִי כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ כְּשֶׁאַתָּה עַל רֶגֶל אַחַת'... יַעֲנֶה וְיֹאמַר, אֵין לִי זְמַן לְהַאֲרִיךְ... אַךְ אוֹמַר בְּ'קִיצּוּר', אָכֵן, אִם הָיָה הַדָּבָר תָּלוּי בִּי בְּוַודַּאי כְּבָר הָיִיתִי מוּטָל עַל הָאָרֶץ מִזֶּה עִידָּן וְעִידָּנִים, כִּי כְּדִבְרֵיכֶם, אֵין בִּי שׁוּם כֹּחַ מֵעַצְמִי, אֶלָּא שֶׁבָּא אִישׁ וְאָחַז בִּי מִלְמַעְלָה, הוּא הַמְּסוֹבֵב,

וְהוּא הַנּוֹתֵן לִי כֹּחַ, אַף כָּל הִילּוּכִי בַּ'מַעְגָּל' הוּא רַק כְּפִי מָה שֶׁהַלָּה 'שִׁירְטֵט' וְעָשָׂה, וְהִנְנִי 'רוֹקֵד' בְּדִיּוּק כְּפִי הַכֹּחַ שֶׁנָּתְנוּ בִּי.

כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר יֵאָמֵר, רַבִּים הֵם הָאֲנָשִׁים הַנִּמְצָאִים בְּמַצָּב שֶׁהֵם 'עַל רֶגֶל אַחַת', בְּלִי שׂוּם 'קַרְקַע' יְצוּקָה לְרַגְלֵיהֶם, אֲבָל הַזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג כִּי יֵשׁ אֶחָד יָחִיד וּמְיוּחָד הָאוֹחֵז בּוֹ מִלְמַעְלָה, וְכָל הִילּוּךְ חַיָּיו הֵם כְּפִי רְצוֹנוֹ יִת', אִם כֵּן תָּמִיד הוּא בְּשִׂמְחָה מִבְּלִי דְּאָגָה, וְאַף יָכוֹל 'לִרְקוֹד' בְּאוֹשֶׁר הַחַיִּים, לְעוּמָתוֹ, מִי שֶׁלֹּא זָכָה לְאוֹר הָאֱמוּנָה אָכֵן מַרְגִּישׁ תָּמִיד חֶסַר אוֹנִים מֵרוֹב דְּאָגָה כֵּיצַד יוּכַל לַעֲמוֹד עַל רֶגֶל אַחַת...

הַמַּשְׁגִּיחַ הַגָּאוֹן רַבִּי מַתִּתְיָ' סָאלָאמָאן זצ"ל הָיָה אוֹמֵר, אַל תִּבְטַח בַּעֲבוֹדָתְךָ, אֶלָּא תַּעֲבוֹד עַל בִּטְחוֹנְךָ שֶׁיִּהְיֶה כָּרָאוּי.

הרה"ק רַבִּי יְחֶזְקֵאל מִקַּאזְמִיר זי"ע מְבָאֵר בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לז ג) 'הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ', וּבֵיאֵר כִּי 'הוֹלְכֵי הַדְּרָכִים' הַנּוֹשְׂאִים עֲלֵיהֶם מַשָּׂא כָּבֵד, הֲרֵי בְּרֶגַע שֶׁיַּשְׁלִיכוּ מֵעֲלֵיהֶם אֶת מַשָּׂאָם יַרְגִּישׁוּ מִיָּד כִּי הוּקַל לָהֶם. כיו"ב, הַנּוֹשֵׂא עַל כְּתֵפוֹ 'מַשָּׂא כָּבֵד' מֵעוֹל הַפַּרְנָסָה אוֹ מִשְּׁאָר דְּאָגוֹת הֵן וכיו"ב, אוֹמְרִים לוֹ 'הַשְׁלֵךְ עַל ה' אֶת מַשָּׂאֲךָ' וְתַרְגִּישׁ כִּי הוּקַל לְךָ.

וְאַדְרַבָּה, בָּזֶה יִבְחַן אֶת עַצְמוֹ אִם אֱמוּנָתוֹ כָּרָאוּי אִם לָאו, כִּי אִם לְאַחַר שֶׁיִּתְחַזֵּק בְּבִטְחוֹנוֹ יַרְגִּישׁ כִּי רָווּחַ לוֹ מִמַּשָּׂאוֹ הַכָּבֵד, הֲרֵי זֶה אוֹת וְסִימָן כִּי אָכֵן אֱמוּנָתוֹ כָּרָאוּי, וּבֶאֱמֶת הִשְׁלִיךְ הַכֹּל עַל אֱלוֹקָיו, אָז בְּוַודַּאי 'וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָּ', אַךְ אִם עֲדַיִן יַרְגִּישׁ דְּאָגָה בְּלִבּוֹ וְכוֹבֶד הַמַּשָּׂא עַל כְּתֵפָיו, אוֹת וְסִימָן הוּא שֶׁעֲדַיִן חָסֵר לוֹ בְּקִנְיַן הָאֱמוּנָה (הוּבָא בדבר"ר, חֵלֶק 'יְדֵי יִשְׂרָאֵל' פר' וְאֵה ד"ה כִּי יְבָרֶכְךָ).

'מַעֲשֶׂה' בְּעָנִי שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּצִידֵי הַדְּרָכִים כְּשֶׁתַּרְמִילוֹ עַל גַּבּוֹ, עָבַר לְיָדוֹ עָשִׁיר הַנּוֹסֵעַ בְּמֶרְכָּבְתּוֹ הַהֲדוּרָה, וְרָאָה אֶת הַהֹלֵךְ עָיֵף וְיָגֵעַ מֵעָמֵל הַדֶּרֶךְ וְהַמַּשָּׂא, נִכְמְרוּ רַחֲמָיו וְהִזְמִינוֹ לַעֲלוֹת עַל עֶגְלָתוֹ, וְהִנֵּה הוּא רוֹאֶה שֶׁאַף בְּשִׁהוּתוֹ עַל הָעֶגְלָה מַמְשִׁיךְ הַהֹלֵךְ לִישָּׂא אֶת מַשָּׂאוֹ הַכָּבֵד עַל גַּבּוֹ, וְכָל גּוּפוֹ כּוֹאֵב מִטּוֹרַח הַמַּשָּׂא, תָּמַהּ הֶעָשִׁיר בְּפָנָיו, מַדּוּעַ אֵינְךָ מַנִּיחַ אֶת הַמַּשָּׂא הַכָּבֵד עַל קַרְקַע הָעֶגְלָה... עָנָה הַמִּסְכֵּן, כִּי אָמַרְתִּי בְּלִבִּי, וְכִי לֹא דַּי בְּכָךְ שֶׁהִנְנִי מַטְרִיחַ אֶת מע"כ לָשֵׂאת אוֹתִי מֶרְחָק גָּדוֹל כָּזֶה, וְכִי אוֹסִיף לְהַעֲמִיס גַּם אֶת מַשָּׂאִי עַל עֶגְלָתוֹ, אֵין זֶה אֶלָּא מִן הַיּוֹשֶׁר שֶׁהָעֶגְלָה תִּישָּׂא רַק אוֹתִי, וְאִילּוּ אֶת הַמַּשָּׂא הַכָּבֵד אֶשָּׂא בְּעַצְמִי... נִצְטַחֵק הֶעָשִׁיר, וְאָמַר, שׁוֹטֶה שֶׁכְּמוֹתְךָ, וְכִי כָּעֵת אֵין הָעֶגְלָה נוֹשֵׂאת אוֹתְךָ וְאֶת תַּרְמִילְךָ גַּם יַחַד, אֵינְךָ מוֹעִיל בִּמְאוּמָה בְּנְשִׂיאַת הַמַּשָּׂא בְּעַצְמְךָ, מַדּוּעַ תִּתְיַגַּע לָרִיק לְהַחֲזִיק הַמַּשָּׂא עָלֶיךָ.

כיו"ב, אָדָם הַדּוֹאֵג - שֶׁאֵינוֹ מַשְׁלִיךְ כָּל יְהָבוֹ עַל ה', בְּחָשְׁבוֹ - לֹא אַטְרִיחַ כָּל כָּךְ אֶת הַבּוֹרֵא - אֶלָּא אֶשָּׂא בְּעַצְמִי חֵלֶק מִדְּאָגוֹתַי, וּבָזֶה אֲסַיֵּיעַ לַבּוֹרֵא כִּבְיָכוֹל לִישָּׂא אוֹתִי... הֲרֵי זֶה שׁוֹטֶה גָּמוּר... כְּאוֹתוֹ הֹלֵךְ שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁמֵּיקֵל מֵעַל גַּבֵּי הָעֶגְלָה, הֲרֵי אַף לִדְבָרְךָ - עֲדַיִן אַתָּה וְכָל מַשָּׂאֲךָ נִמְצָאִים כִּבְיָכוֹל עַל הקב"ה, וּמַדּוּעַ תִּיגַּע לָרִיק בִּדְאָגוֹת מְיוּתָּרוֹת... (כעי"ז בח"ח עה"ת בְּשַׁלַּח, עַמּוּד קה).

וְהִנֵּה מוּבָא בַּמִּדְרָשׁ בִּתְחִילַּת פָּרָשָׁתֵנוּ (בר"ר עה ג), וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב, רַב הוּנָא פָּתַח 'מַחֲזִיק בְּאָזְנֵי כֶלֶב מִתְעַבֵּר עַל רִיב לֹא לוֹ' (מִשְׁלֵי כו, יז) וְכוּ', אָמַר לוֹ הקב"ה, עֵשָׂו לְדַרְכּוֹ הָיָה מְהַלֵּךְ וְאַתָּה מְשַׁלֵּחַ אֶצְלוֹ וְאוֹמֵר לוֹ בְּהַכְנָעָה כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב, ע"כ. וְלִכְאוֹרָה הַכַּוָּונָה שֶׁמִּתְלוֹנֵן עַל יַעֲקֹב מַדּוּעַ 'עוֹרֵר' אֶת כָּל הַמְּרִיבָה עִם עֵשָׂו אַחַר שֶׁהוּא הָיָה הוֹלֵךְ לְדַרְכּוֹ, אַךְ לְפִי זֶה קְצָת קָשֶׁה הַלָּשׁוֹן 'מִתְעַבֵּר עַל רִיב לֹא לוֹ', מַדּוּעַ נֶחְשָׁב שֶׁהִתְעָרֵב בַּמְּרִיבָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ אֶלָּא שֶׁל אֲחֵרִים. וּבֵיאֵר בְּסֵפֶר 'נְתִיבֵי יְשׁוּרוּן', כִּי הַבּוֹטֵחַ בַּה' יוֹדֵעַ שֶׁהוּא וְגוֹרָלוֹ מוּפְקָדִים בִּידֵי אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְאֵינוֹ אֶלָּא כְּתִינוֹק הַנָּתוּן בִּידֵי אִמּוֹ, וְכָאָמוּר 'הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ', וּמִמֵּילָא אֵין אִישׁ מֵרִיב אִתּוֹ, אֶלָּא כְּבְיָכוֹל עֵשָׂו רָב עִם הקב"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, וְלָכֵן הִתְלוֹנֵן עַל יַעֲקֹב מַדּוּעַ הִתְעָרֵב בְּ'עֵסֶק' לֹא לוֹ... הַנַּח להשי"ת לְנַהֵל אֶת הָעֵסֶק בְּלִי לְהִתְעָרֵב לוֹ וּבְלִי לַעֲזוֹר לוֹ כְּבְיָכוֹל...

וְרֶמֶז נָאֶה אָמְרוּ בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָּ, שֶׁנִּרְמָז כָּאן ב' פְּעָמִים תֵּיבַת 'כְּלִי', וּלְלַמֵּד, אִם נִשְׁבַּר לְךָ 'הַכְּלִי' - אַל תִּדְאַג, כִּי הקב"ה יְזַמִּין לְךָ 'כְּלִי' חָדָשׁ. וְאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים דַּוְוקָא לְעִנְיַן 'כֵּלִים', אֶלָּא בְּכָל עֵת שֶׁנִּרְאֶה לָאָדָם שֶׁאֵין שׂוּם סִיכּוּי בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע וּכְפִי הַ'מַּצָּב' עַכְשָׁיו, אַךְ הקב"ה יְשַׁנֶּה אֶת הַטֶּבַע וְאֶת כָּל 'הַמַּצָּב' מִסָּבִיב בִּזְכוּת הַבִּטָּחוֹן.

כְּעֵין זֶה מָצִינוּ אֵצֶל יוֹנָה הַנָּבִיא, אַחַר שֶׁעָלָה עַל הָאֳנִיָּה לִבְרוֹחַ לְתַרְשִׁישׁ, וַה' הֵטִיל רוּחַ גְּדוֹלָה אֶל הַיָּם וַיְהִי סַעַר גָּדוֹל בַּיָּם וְהָאֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִשָּׁבֵר, וַיִּירְאוּ הַמַּלָּחִים וַיִּזְעֲקוּ אִישׁ אֶל אֱלֹהָיו וַיָּטִלוּ אֶת הַכֵּלִים אֲשֶׁר בָּאֳנִיָּה אֶל הַיָּם לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם וְיוֹנָה יָרַד אֶל יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיֵּרָדַם (א, ד-ה), וְצָרִיךְ בֵּיאוּר בִּתְרָתֵי, **א.** לְאֵיזֶה צוֹרֶךְ נִכְתַּב פָּסוּק זֶה בַּנָּבִיא, וּמַה בָּא הַכָּתוּב לְלַמְּדֵנוּ לְדוֹרוֹת עוֹלָם. **ב.** בְּיוֹתֵר תָּמוּהַּ, הֵיאַךְ יִתָּכֵן שֶׁבִּשְׁעַת סַכָּנָה כָּזוֹ, כְּשֶׁהָאֳנִיָּה חִשְּׁבָה לְהִישָּׁבֵר, וְכוּלָּם אֲחוּזִים פַּחַד וּבְעָתָה וְזוֹעֲקִים אִישׁ אֶל אֱלֹהָיו, מָצָא עַתָּה יוֹנָה פְּנַאי וְשַׁלְוָה לְעַצְמוֹ לָלֶכֶת לִשְׁכַּב וְאָכֵן הִצְלִיחַ לְהֵרָדֵם... וּמְבָאֵר בְּסֵפֶר 'דַּרְכֵי נוֹעַם' (ח"א עט' קע), שֶׁאָכֵן הָא גּוּפָא בָּא הַכָּתוּב לְלַמֵּד, גּוֹדֶל בִּטְחוֹנוֹ שֶׁל יוֹנָה הַנָּבִיא בַּה' אֱלוֹקָיו, שֶׁגַּם בִּזְמַן בִּלְבּוּל וְסַעַר, גַּם בְּעֵת אֲשֶׁר 'יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת, יָחוֹגּוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁיכּוֹר' הֵרִי הוּא שָׁרוּי בְּשַׁלְוַת הַנֶּפֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, עַד שֶׁבִּיכוֹלְתּוֹ לִשְׁכַּב לִישׁוֹן כְּאָדָם שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם דְּאָגוֹת כְּלָל...

וְכָךְ כְּתִיב (תְּהִלִּים ג, ו) 'אֲנִי שָׁכַבְתִּי וָאִישָׁנָה הֱקִיצוֹתִי כִּי ה' יִסְמְכֵנִי', וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י וז"ל, אֲנִי שָׁכַבְתִּי וָאִישָׁנָה - לִבִּי אָטוּם בְּדָאָגָה וּפַחַד, הֱקִיצוֹתִי - מִדָּאָגָתִי כִּי בָּטַחְתִּי כִּי ה' יִסְמְכֵנִי, עכ"ל, וְהַיְינוּ שֶׁהַבּוֹטֵחַ בַּה' מְסוּלָּק מִן הַדְּאָגָה... וְאִילּוּ הָרַדָ"ק פֵּירֵשׁ 'שָׁכַבְתִּי - בְּבֶטַח, וְאִישַׁן בְּשָׁלוֹם, כְּאָדָם שֶׁאֵין לוֹ פַּחַד. הֱקִיצוֹתִי - וְאֵינֶנִּי נִבְהָל כְּאָדָם הַיָּשֵׁן מִתּוֹךְ הַצָּרָה שֶׁהוּא נִבְהָל בַּהֲקִיצוֹ מִפְּנֵי חֲלוֹמוֹת רָעִים כְּמוֹ שֶׁחוֹשֵׁב בְּלִבּוֹ מִפַּחְדּוֹ, וְלָמָּה אֲנִי בּוֹטֵחַ כָּל כָּךְ כִּי יָדַעְתִּי כִּי יִסְמְכֵנִי ה" וְכוּ'. וְהַגַּם שֶׁ'אֵין שְׁנֵי נְבִיאִים מִתְנַבְּאִים בְּסִגְנוֹן אֶחָד', וְכָל אֶחָד מֵרַבּוֹתֵינוּ הָרְאשׁוֹנִים הָלַךְ לְדַרְכּוֹ לְפָרֵשׁ בְּאוֹפֶן אַחֵר, אַךְ מִבֵּין כּוּלָּם נִלְמַד כִּי הַבּוֹטֵחַ בַּה' נִיצוֹל מִכָּל דְּאָגוֹת הַמְכַלּוֹת אֶת הַלֵּב וְהַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף.

בִּתְחִילַּת הַ'מִּלְחָמָה' הַנּוֹרָאָה, בְּרֵאשִׁית שְׁנַת ת"ש, שָׁהָה הגרי"ז מִבְּרִיסְק בְּעִיר וַוארְשָׁא, וְהִנֵּה בְּאוֹתָם הַיָּמִים עָרְכוּ הָרְשָׁעִים ימ"ש מִלְחָמָה עֲצוּמָה לִכְבּוֹשׁ אֶת וַוארְשָׁא מִידֵי מְדִינַת פּוֹלִין, וְהָיוּ יוֹרִים אֵשׁ וְגָפְרִית מִן הַשָּׁמַיִם (ע"י 'מְטוֹסִים'), וְזוֹרְעִים הֶרֶג וָהֶרֶס וְחוּרְבָּן כַּאֲשֶׁר בְּנְיָנִים שְׁלֵמִים הָיוּ קוֹרְסִים תַּחְתֵּיהֶם, וְתוֹשְׁבֵי הָעִיר וַוארְשָׁא נָבוֹכוּ מְאוֹד, מִצַּד אֶחָד הָיְתָה סַכָּנַת חַיִּים גְּמוּרָה לִשְׁהוֹת בְּתוֹךְ הַבְּנְיָנִים, כִּי בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע הָיָה מָצוּי שֶׁיַּפִּיץ עַצְמוֹ סַמִּים וְיַפְצִיץ אֶת הַבְּנְיָן עַל יוֹשְׁבָיו רח"ל, וְעַל כֵּן הָיָה נִרְאֶה שֶׁעֲדִיף לִשְׁהוֹת בַּ'מִּקְלָטִים', וּמֵאִידַךְ גִּיסָא, אוֹתָם בְּנְיָנִים שֶׁקָּרְסוּ חָסְמוּ אֶת פִּתְחֵי הַיְצִיאָה מֵהַמִּקְלָט בַּהֲרָרִים שֶׁל שִׁבְרֵי אֲבָנִים וּבָרְזְלִים, וְרַבִּים מִיּוֹשְׁבֵי הַמִּקְלָטִים 'נִתְקְעוּ' שָׁם מִבְּלִי יְכוֹלֶת לָצֵאת, וְהָיְתָה זוֹ שְׁאֵלָה שֶׁל חַיִּים וּמָוֶת כִּפְשׁוּטוֹ, שָׂקַל הגרי"ז בְּדַעְתּוֹ לָכָאן וּלְכָאן עַד שֶׁהִכְרִיעַ כִּי הַסַּכָּנָה שָׁוָוה הֵן בִּשְׁהוּת בַּבְּנְיָן וְהֵן בִּשְׁהוּת בַּמִּקְלָט, וְאֵין שׁוּם עֲדִיפוּת לְשׁוּם צַד מִבֵּינֵיהֶם, וְנִשְׁאַר בַּדִּירָה שֶׁהָיָה בָּהּ וְלֹא יָרַד לַמִּקְלָט, וּבְאוֹתָם הַיָּמִים הָיָה עוֹלֶה עַל יְצוּעוֹ וְיָשֵׁן בְּנַחַת וּבְמַרְגּוֹעַ. שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ סוֹבְבָיו, יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ כֵּיצַד נִיתָּן בְּיָמִים טְרוּפִים כָּאֵלּוּ, שֶׁבְּכָל רֶגַע יִתָּכֵן שֶׁזֶּהוּ הָרֶגַע הָאַחֲרוֹן ח"ו, לִישׁוֹן בְּשַׁלְוָה בְּהַשְׁקֵט וָבֶטַח, אָמַר לָהֶם, הִנֵּה דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה בְּסַכָּנַת חַיִּים מִידֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ, וְכָךְ אָמַר בְּ'מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ' (תְּהִילִּים ג) - אֲנִי שָׁכַבְתִּי וָאִישָׁנָה הֱקִיצוֹתִי כִּי ה' יִסְמְכֵנִי...

חָזְרוּ וְשָׁאֲלוּ, הֲלֹא 'הָרַב' נוֹדַע בְּגוֹדֶל יִרְאָתוֹ בְּכָל סְפֵק דִּסְפֵק שֶׁל פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ מִתּוֹךְ חוּמְרוֹת עַל גַּבֵּי חוּמְרוֹת, וְכֵיצַד הִנּוֹ רָגוּעַ עַכְשָׁיו שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ מִיָּמִים יָמִימָה, הֵשִׁיב לָהֶם, כָּל חֶרְדָּתִי אֵינָהּ מֵעֶצֶם הַסַּכָּנָה, אֶלָּא כִּי הקב"ה צִיָּוָה עָלֵינוּ לְהִיזָּהֵר מִן הַסַּכָּנָה וְלַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁבְּיָדֵנוּ כְּהִשְׁתַּדְּלוּת לְהִינָּצֵל מֵהֶרָעָה, עַל כֵּן תָּמִיד אֲנִי יָרֵא וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא עֲדַיִן לֹא עָצָתִי יְדֵי חוֹבַת מִצְוַת הַהִשְׁתַּדְּלוּת, אוּלַי יֵשׁ עוֹד דְּרָכִים שֶׁנִּיתָּן לַעֲשׂוֹתָם וּמִמֵּילָא מְחוּיָב אֲנִי בָּהֶם, אָכֵן עַתָּה שֶׁבָּרוּר לִי שֶׁעָשִׂיתִי כָּכָל אֲשֶׁר בְּיָדִי, וְאֵין שׁוּם דֶּרֶךְ הִשְׁתַּדְּלוּת בְּהַצָּלָה, אִם כֵּן בְּרִי לִי שֶׁיָּצָאתִי יְדֵי חוֹבָה... אֶלָּא מַה תֹּאמְרוּ, הֵיאַךְ נִיתָּן לִהְיוֹת רְגוּעִים בְּמַצָּב שֶׁהַסַּכָּנָה גְּדוֹלָה עַד מְאוֹד - כְּבָר אָמַר דָּוִד אֲנִי שָׁכַבְתִּי וָאִישָׁנָה הֱקִיצוֹתִי כִּי ה' יִסְמְכֵנִי... (הוּבָא בְּ'הָרַב מִבְּרִיסְק' ח"א עמ' 391 וְאֵילָךְ).

אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ בְּפָרָשָׁתֵנוּ (בר"ר עז, א) מָה הקב"ה כָּתוּב בּוֹ 'וְנִשְׁגַּב ה' לְבַדּוֹ' (יְשַׁעְיָה ב, יא) אַף יַעֲקֹב 'וַיִּוָּתֵר לְבַדּוֹ' (לב, כה). בֵּיאֵר הגה"ק מַהֲרִי"ץ דּוּשִׁינְסְקִי (תּוֹרַת מַהֲרִי"ץ) עַל פִּי מַה שֶּׁפֵּירֵשׁ בְּ'שַׁעֲרֵי חַיִּים' אֶת הַפְּסוּקִים (תְּהִלִּים צד, יז-יח) 'לוּלֵי ה' עֶזְרָתָה לִּי כִּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי, אִם אָמַרְתִּי מָטָה רַגְלִי חַסְדְּךָ ה' יִסְעָדֵנִי', וּמְבָאֵר הַכַּוָּונָה, אִם הָאָדָם בּוֹטֵחַ עַל רֹב חֵילוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּמְדַמֶּה בְּנַפְשׁוֹ שֶׁיָּדָיו רַב לוֹ לְלִחּוֹם נֶגֶד אוֹיְבָיו, וְגַם 'לוּלֵא ה" - בִּלְא עֶזְרַת ה' 'עֶזְרָתִי לִי', אָז ל"ע 'שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי', וְגַם בְּרוֹב חֵילוֹ

לֹא יִמָּלֵט. אֲבָל אִם מַכִּיר חוּלְשַׁת כּוֹחוֹ וְאָמַר בְּעַצְמוֹ 'מָטָה רַגְלִי' וְרַק לַה' הַיְשׁוּעָה, אָז 'חַסְדְּךָ ה' יְסָעֲדֵנִי'.

וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ

הרה"ק הַ'דִּבְרֵי יְשָׁרְאֵל' זי"ע מְבָאֵר בְּמַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לב, יג) 'וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ', מַהוּ כָּפֶל הַלָּשׁוֹן 'הֵיטֵב אֵיטִיב', וּמְבָאֵר עפ"י מַה דְּאִיתָא בספה"ק, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁאָדָם מַאֲמִין שֶׁ'הַצָּרָה' אֵינָהּ אֶלָּא לְטוֹבָה, וְאוֹמֵר בְּפֶה מָלֵא 'כָּל מַאי דְּעָבֵיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבֵיד', הֲרֵי בָּזֶה גּוּפָא הוּא מְהַפֵּךְ הַצָּרָה לְטוֹבָה, וְזֹאת בָּא הַכָּתוּב לְלַמְּדֵנוּ, וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב - הַיְינוּ שֶׁתֹּאמַר 'הֵיטֵב', כְּלוֹמַר שֶׁכָּל מַאי דְּעָבֵיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבֵיד, וּמִמֵּילָא אֵיטִיב עִמָּךְ - שֶׁיִּהְיֶה בֶּאֱמֶת הַכֹּל לְטוֹבָה.

סִיפֵּר בַּעַל הַמַּעֲשֶׂה מַה שֶּׁהָיָה עִמּוֹ גִּילּוּי הַשְׁגָּחַת ה' בְּפָרְטִיּוּת עַל כָּל יָחִיד וְיָחִיד, צָמְאָה נַפְשִׁי לִשְׁפּוֹךְ שִׂיחַ עַל ציון הרה"ק רַבִּי יְשַׁעְיָה מִקֶּרֶעסְטִיר זי"ע, מִמַּחֲשָׁבָה לְמַעֲשֶׂה, חָצִיתִי אֶת הַיָּם (בְּמָטוֹס) וְנָחַתְתִּי בְּבוּדָפֶּסְט בִּכְדֵי לִשְׁהוֹת שָׁם בְּמֶשֶׁךְ יוֹמַיִם, כְּשֶׁבְּמַחֲשַׁבְתִּי לַעֲלוֹת עַל מִינִיבּוּס שֶׁנּוֹסֵעַ כָּל יוֹם מִבּוּדָפֶּסְט לְקֶרֶסְטִיר, וְהִנֵּה בְּהַגִּיעִי שָׁמָּה נֶאֱמַר לִי שֶׁבַּיּוֹמַיִם הַקְּרוֹבִים לֹא יִתְקַיְּימוּ הַהַסָּעוֹת.

לֹא יָדַעְתִּי אֶת נַפְשִׁי, הֲרֵי עָשִׂיתִי אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ הָאֲרוּכָּה בִּכְדֵי לְהַגִּיעַ לְקֶרֶסְטִיר, וְאִילּוּ עַתָּה אֵין בְּיָדִי 'דֶּרֶךְ' לְהַגִּיעַ שָׁמָּה, כִּי מָה אֶעֱשֶׂה וְאֵין בְּיָדִי דֵּי מָעוֹת לִשְׁכּוֹר 'דְּרַייוּוער' וְגַם אֵינִי יָכוֹל לִשְׁכּוֹר רֶכֶב. בְּשִׁבְרוֹן לִבִּי נִזְכַּרְתִּי שֶׁזֶּה שָׁעוֹת רַבּוֹת וַאֲרוּכוֹת לֹא טָעַמְתִּי מְאוּמָה, אָמַרְתִּי לְנַפְשִׁי אֵלֵךְ לְכָל הַפָּחוֹת לֶאֱכוֹל לְהַשְׁקִיט רַעֲבוֹנִי, וְהִנֵּה יֵשׁ שָׁם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שְׁנֵי בָּתֵּי הַאֲרָחָה, הָאַחַת הִיא מִסְעֶדֶת חַנָּה (חַנָּה'לֶה) הַנֶּחְשֶׁבֶת כְּיוֹתֵר פְּשׁוּטָה, וְהַשֵּׁנִית הִיא מִסְעֶדֶת כַּרְמֶל שֶׁנֶּחְשֶׁבֶת יוֹתֵר מְפוֹאֶרֶת וְכוּ'... הֶחְלַטְתִּי לִפְנוֹת אֶל 'כַּרְמֶל', אַמְנָם מִשֶּׁהִגַּעְתִּי לְשָׁם מָצָאתִי צִיבּוּר גָּדוֹל מְאֹד, וְגַם הָ'עוֹבְדִים' שָׁם שְׁאָלוּנִי כַּמָּה אֲנָשִׁים אַתֶּם, אָמַרְתִּי לָהֶם, אֲנִי יָחִיד, אָמְרוּ לִי הָאֲנָשִׁים, קוּם וְלֵךְ מִכָּאן, שָׁאַלְתִּי אוֹתָם, וּמַהִי מִידַּת סְדוֹם הַנּוֹהֶגֶת כָּאן, וְכִי אֵין נוֹתְנִים לְאִישׁ רָעֵב לֶאֱכוֹל (בְּתַשְׁלוּם כֶּסֶף מָלֵא) רַק מֵחֲמַת שֶׁהוּא יָחִיד, עָנוּ לִי הָעוֹבְדִים, כִּי הַלַּחַץ גָּדוֹל עַד מְאֹד, וְלֹא נִפְתָּח שׁוּלְחָן רַק עֲבוּר הַזְּמָנָה שֶׁל אַרְבָּעָה אֲנָשִׁים.

הַלָּה גִּילָּה אֶת לִבּוֹ, כִּי חָרָה אַפּוֹ וְכִמְעַט שֶׁקִּילְלָם קְלָלָה נִמְרֶצֶת... בְּקוֹצֶר רוּחַ וְשִׁבְרוֹן לֵב פָּנִיתִי לַמִּסְעָדָה הָרִאשׁוֹנָה (חַנָּה'לֶה) וְשָׁם מָצָאתִי עוֹד יְהוּדִי הַיּוֹשֵׁב יְחִידִי, אַחֲרֵי כַּמָּה דק' פָּנָה אֵלַי אוֹתוֹ יְהוּדִי וּשְׁאָלַנִי, 'שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם', הַגִּידָה נָא שֶׁמָּא הִנְּכֶם מַכִּירִים מִישֶׁהוּ שֶׁרוֹצֶה לִיסַּע לְצִיּוּן הרה"ק רַבִּי יְשַׁעְיָה'לֶע, כִּי יֵשׁ לִי רֶכֶב, בִּרְצוֹנִי לִיסַּע אֶלָּא שֶׁחוֹשְׁשַׁנִי שֶׁמָּא אֶרְדֹּם וְאִישַׁן בַּדֶּרֶךְ, הִנְנִי מְחַפֵּשׂ מִי שֶׁ'מַסְכִּים' לָבוֹא עִמִּי.

הִתְרַגְּשׁוּת עֲצוּמָה אֲחָזָה בִּי, לִרְאוֹת נִסִּים גְּלוּיִים וְגַלְגַּל הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית מִשָּׁמַיָּא, וְאָכֵן, הַלָּה לְקָחַנִי הָלוֹךְ וָשׁוֹב, וְגַם לְקָחַנִי אח"כ לְשֵׁינַת לַיְלָה אֶל הַמָּלוֹן וְהִגְדִּיל עֲשׂוֹת לָקַחַת אוֹתִי בְּדַרְכִּי חֲזָרָה לִשְׂדֵה הַתְּעוּפָה. וְגִילִיתִי, כִּי אוֹתוֹ 'אִישׁ רַע' (כְּבָיכוֹל) שֶׁשִּׁלְחַנִי מִמִּסְעֶדֶת כַּרְמֶל בְּבוּשֶׁת פָּנִים לֹא עוֹלֵל לִי כִּי אִם טוֹבָה וָחֶסֶד עָצוּם, כְּדֵי שֶׁאֶפְגּוֹשׁ אֶת הַ'נָּהָג' שֶׁלִּי עַד הַצִּיּוּן בְּקֶרֶעסְטִיר.

עוֹד סִיפֵּר בַּעַל מַעֲשֶׂה, מִשָּׁם לָמַדְנוּ פֶּרֶק בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְעַד כַּמָּה כָּל צַעַר מְחוּשָּׁב, וְהַכֹּל בָּא אַךְ וְרַק לְהַשְׁפִּיעַ טוֹבָה וּבְרָכָה עַל הָאָדָם. אִישׁ יְהוּדִי מִבְּנֵי ארה"ק עָמַד לִקְרַאת נִישּׂוּאֵי בְּנוֹ וְיָדַע שֶׁאֵין בְּיָדוֹ אֲפִילּוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, עַל כֵּן לָוָה מָעוֹת מִידִידָיו קָנָה כַּרְטִיס טִיסָה וְנָסַע לחו"ל בִּכְדֵי לְזַכּוֹת שָׁם נְדִיבֵי עַם בַּמְּצָוָה הַנִּשְׁגָּבָה שֶׁל הַכְנָסַת חָתָן וְכַלָּה לַחוּפָּה, אֲבָל דָּא עָקָא, שֶׁלֹּא הִצְלִיחַ לֶאֱגּוֹר סְכוּם רָאוּי לִשְׁמוֹ, וְלֹא כִּיסָּה אֲפִילּוּ אֶת דְּמֵי הַנְּסִיעָה... כַּעֲבוֹר ג' שָׁבוּעוֹת הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לָשׁוּב הַבַּיְתָה, בַּעֲלוֹתוֹ עַל הַמָּטוֹס כְּשֶׁכּוּלּוֹ שָׁבוּר וְרָצוּץ, 'גִּילָה' לְחֶרְדָּתוֹ כִּי מְקוֹמוֹ נִקְבַּע בְּסָמוּךְ לְאֶחָד מִבְּנֵי הָעֲנָקִים, 'בַּעַל מִידּוֹת' שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ...

מֵיר עָלָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, אוֹלַי לִי, וְכִי לֹא הָיָה דַּי בַּגָּלוּת שֶׁל ג' שָׁבוּעוֹת בְּאַרְצוֹת נֵכָר, לַעֲבוֹר שָׁם בּוּשׁוֹת וַחֲרָפוֹת וְעִם זֶה נִשְׁאַר הַכִּיס רֵיקָם מִכֹּל, עַתָּה עוֹד נְכוֹנִים לִי י"ב שָׁעוֹת שֶׁל טִיסָה בְּמָצוֹר וּמָצוֹק, כְּשֶׁהַלָּה לוֹקֵחַ מִמֶּנִּי חֲצִי מֵהַכִּסֵּא אֲשֶׁר מִיּוֹעָד בַּעֲבוּרִי, אֲבָל הָאִישׁ הַלָּזֶה הִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה, כִּי הַכֹּל מָדוּד וּמְדוּקְדָּק מִן שָׁמַיָּא.

סוֹף כָּל דָּבָר הִגִּיעוּ לארה"ק, וְהִנֵּה נִשְׁמַעַת הַהַכְרָזָה, אִישׁ בַּל יַעֲז לָקוּם מִמְּקוֹמוֹ, הַמִּשְׁטָרָה עוֹמֶדֶת לַעֲרוֹךְ בְּדִיקָה בִּטְחוֹנִית אִישׁ אִישׁ... וְהִנֵּה רוֹאֶה הָאִישׁ, שֶׁהַיּוֹשֵׁב

לְצִדּוֹ מַחְווִיר, נַעֲשָׂה כּוּלּוֹ לָבָן, נָע וָזָע בְּחוֹסֶר נוֹחוּת, אֵינוֹ מוֹצֵא לְעַצְמוֹ מָקוֹם...

וּבְרֵגַע הָאַחֲרוֹן דָּחַף לְיָדוֹ מַעֲטָפָה סְגוּרָה, וְאוֹמֵר לוֹ 'זֶה בִּשְׁבִילְךָ', הָאַבְרֵךְ הִכְנִיס מַהֵר אֶת הַמַּעֲטָפָה לְכִיסוֹ, כִּי כְּבָר לֹא הָיָה סִיפֵק בְּיָדוֹ לְסָרֵב לְקַחְתָּהּ, מֵאַחַר שֶׁהַשּׁוֹטְרִים כְּבָר הָיוּ סְמוּכִים אֲלֵיהֶם וְאִם הָיָה מַחְזִירָהּ וְהָיוּ הַשּׁוֹטְרִים רוֹאִים שֶׁעוֹבֵר אֵיזֶה מַעֲטָפָה מִיָּדוֹ לְיַד הַ'עֲנָק' הָיָה הוּא עַצְמוֹ מִסְתַּבֵּךְ בִּפְלִילִים, וּבָזֶה הָיָה יוֹתֵר גָּרוּעַ... הַשּׁוֹטְרִים נִגְּשׁוּ אֶל הָאִישׁ הָעֲנָק וְנָטְלוּ אוֹתוֹ בְּשַׁרְשְׁרָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, לַחֲקִירוֹת וּבֵית מַאֲסָר.

הָאַבְרֵךְ נִפְחַד כּוּלּוֹ, כִּי לֹא יָדַע מַה יֵּשׁ בַּמַּעֲטָפָה... הֶחְלִיט, הִנֵּה מִשָּׁמַיִם הִכְנִיסוּ לְיָדִי אֶת הַמַּעֲטָפָה, לֹא אֶפְתַּח אוֹתָהּ עַד הַגִּיעִי הַבַּיְתָה, וְכֵן עָשָׂה, מִתּוֹךְ תְּפִילָה חֲרִישִׁית שֶׁלֹּא יַעַצְרוּהוּ כְּלָל, נָטַל חֲבִילוֹתָיו (מִזְוָודָה), עָבַר וְיָצָא מִשְּׂדֵה הַתְּעוּפָה, בְּהַגִּיעוֹ הַבַּיְתָה נָעַל הַדְּלָתוֹת וְרַק אָז הֵעֵז לִפְתּוֹחַ הַמַּעֲטָפָה, וּמַה מָּצָא בָּהּ, מָצָא שׁוֹכְנִים בָּהּ אַחַר כָּבוֹד שְׁלוֹשִׁים אֶלֶף דּוֹלָר טָבִין וּתְקִילִין. מִיָּד מִיהֵר וְהִתְקַשֵּׁר לְרַב וּפוֹסֵק כַּדָּת מַה עָלָיו לַעֲשׂוֹת, וְהָרַב פָּסַק לוֹ כִּי 'הֲרֵי אִלּוּ שֶׁלּוֹ' לְלֹא עוֹרְרִין (כִּי אִילּוּ הָיוּ נִשְׁאָרִים בִּידֵי הָעֲנָק מִמֵּילָא הָיוּ הַשִּׁלְטוֹנוֹת מַחֲרִימִים אֶת הַכְּסָפִים). וּבְזֹאת נוֹכַח לִרְאוֹת, כַּמָּה טוֹבָה הָיְתָה לוֹ מִכָּל אוֹתוֹ הַ'חַק' (תַּרְתֵּי מַשְׁמַע), כִּי אִילּוּ לֹא הָיָה יוֹשֵׁב אוֹתוֹ 'מָלֵא וְגָדוּשׁ' עַל יָדוֹ - לֹא הָיָה זוֹכֶה בְּ30,000 דּוֹלָר...

כַּר מִן דִּין נִלְמַד מִכָּאן יְסוֹד אֵיתָן, כַּיָּדוּעַ שֶׁעַל הָאָדָם נִגְזַר לַעֲשׂוֹת הִשְׁתַּדְּלוּת, אַךְ אֵין הַתּוֹצָאָה קְשׁוּרָה וְשַׁיֶּיכֶת אֶל הַהִשְׁתַּדְּלוּת כְּלָל, כִּי הִנֵּה עַל אַבְרֵךְ זֶה נִגְזַר לְכַתֵּת רַגְלָיו ג' שָׁבוּעוֹת בַּנֵּכָר, וּמִשָּׁם לֹא 'עָשָׂה' כְּלוּם... וְכָל אוֹתָהּ 'מְצִיאָה' שֶׁהִתְגַּלְגְּלָה לְיָדוֹ אֵין לָהּ שׁוּם שַׁיָּיכוּת עִם מַה שֶּׁנִּיסָּה לְזַכּוֹת אֶת אַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְוַת הַצְּדָקָה, אַךְ מֵאִידָךְ אִילּוּ לֹא הָיָה נוֹסֵעַ לְעֵבֶר לַיָּם - לֹא הָיָה נִמְצָא עַל הַמָּטוֹס וְלֹא הָיָה פּוֹגֵשׁ אֶת אוֹתוֹ 'עֲנָק'... לְלַמְּדֵנוּ, כִּי אָכֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הִשְׁתַּדְּלוּת, אַךְ מֵאִידָךְ לְהַאֲמִין כִּי אֵין הַהִשְׁתַּדְּלוּת מוֹעִילָה כְּלוּם אֶלָּא הִיא רַק גְּזֵירַת מֶלֶךְ.

רֶמֶז נָאֶה אָמְרוּ בַּ'מָסוֹרָה' שֶׁהֵבִיא הַ'בַּעַל הַטּוּרִים' בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לב, יז) שֶׁמְּצִינוּ ב' פְּעָמִים בַּתַּנַ"ךְ תֵּיבַת 'רֶוַח'. **א.** כַּאֲשֶׁר שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת הַמַּלְאָכִים שֶׁיָּבִיאוּ 'דּוֹרוֹן' לְעֵשָׂו אָמַר לָהֶם 'וְרֶוַח תָּשִׂימוּ בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר'. **ב.** מָרְדֳּכַי אָמַר לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה שֶׁאִם לֹא תְּיַכֶּנֶס לַמֶּלֶךְ אֶחַשְׁוֵורוֹשׁ לְבַקֵּשׁ עַל עַמָּהּ אֲזַי 'רֶוַח וְהַצָּלָה יַעֲמוֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר' (אֶסְתֵּר ד, יד). וְאֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁנִּרְמַז כָּאן, שֶׁיַּעֲקֹב עָסַק בְּהִשְׁתַּדְּלוּת כְּפִי הַמּוּטָל עָלָיו לִשְׁלוֹחַ דּוֹרוֹן לְעֵשָׂו, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעָשָׂה הַהִשְׁתַּדְּלוּת כְּמִנְהָג הַמִּשְׁתַּדְּלִים בְּאוֹפֶן הֲכִי טוֹב וְרָאוּי, שֶׁלָּכֵן שָׂם רֶוַח בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר, כְּדֵי לְהַשְׁבִּיעַ עֵינוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, וּלְהָבִיא לִידֵי הִתְפַּעֲלוּת מֵרִיבוּי הַדּוֹרוֹן (רַשִּׁ"י שָׁם), אַךְ בַּד בְּבַד עִם פְּעוּלּוֹתָיו הִשְׁרִישׁ בְּעַצְמוֹ וּבִשְׁלִיחָיו לְבַל תִּכָּנֵס בָּהֶם מַחְשֶׁבֶת אָוֶון כְּאִילּוּ הַ'הִשְׁתַּדְּלוּת' יֵשׁ בְּיָדָהּ לְהוֹעִיל מַשֶּׁהוּ, אֶלָּא אָמַר לָהֶם 'וְרֶוַח תָּשִׂימוּ' לִזְכּוֹר וּלְהַזְכִּיר, שֶׁ'רֶוַח וְהַצָּלָה יַעֲמוֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר', שֶׁכֵּן הַ'תּוֹצָאָה' - הָרֶוַח וְהַצָּלָה אֵין לָהֶם שׁוּם שַׁיָּיכוּת לִפְעוּלַת הַהִשְׁתַּדְּלוּת, אֶלָּא הֵם בָּאִים מִ'מָּקוֹם אַחֵר' לְגַמְרֵי...

וּכְמוֹ שֶׁרִימְּזוּ בִּלְשׁוֹן הגמ' (חוּלִּין ז.) 'נָתַן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְאָכַל בְּצַד אַחֵר', כיו"ב, הָאָדָם מִשְׁתַּדֵּל בְּמָקוֹם אֶחָד, אַךְ 'אֲכִילָתוֹ' הִיא מִצַּד אַחֵר כְּלָל... וְשֶׁלֹּא לְפִי מַעֲשָׂיו אוֹ הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ!

הַצִּילֵנִי נָא - כּוֹחָהּ שֶׁל תְּפִילָּה

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לב, ט), 'אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה', וּבְרַשִּׁ"י, הִתְקִין עַצְמוֹ לִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, לְדוֹרוֹן, לִתְפִלָּה, וּלְמִלְחָמָה.

יֵשׁ מְבָאֲרִים בְּטַעַם שֶׁנִּקַּט רַשִּׁ"י בְּסֵדֶר זֶה דַּיְיקָא דּוֹרוֹן תְּפִילָה וּמִלְחָמָה, וְלֹא בְּאוֹפֶן אַחֵר כְּגוֹן תְּפִילָה דּוֹרוֹן וּמִלְחָמָה, וּבְיוֹתֵר יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שֶׁהֲלֹא כְּפִי סֵדֶר הַפְּסוּקִים בָּעִנְיָין אָכֵן מְבוֹאָר שֶׁהִקְדִּים לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי שְׁלִיחַת הַדּוֹרוֹן, וּמַדּוּעַ שִׁינָּה רַשִּׁ"י וְכָתַב שֶׁלֹּא כְּפִי סֵדֶר הָעִנְיָין. אֶלָּא שֶׁרַשִּׁ"י בָּא לְלַמְּדֵנוּ יְסוֹד גָּדוֹל בְּעִנְיַן קַבָּלַת הַתְּפִילָה, כִּי הקב"ה הִנְהִיג עוֹלָמוֹ שֶׁעַל פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע הַתְּפִילָה פּוֹעֶלֶת אֶת פְּעוּלָתָהּ, עַל כֵּן הֶעְדִּיף רַשִּׁ"י לְמְנוֹת אֶת הַתְּפִילָה בֵּין דּוֹרוֹן לְמִלְחָמָה, כִּי כְּשֵׁם שֶׁדּוֹרוֹן וּמִלְחָמָה מוֹעִילִים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כָּךְ גַּם פּוֹעֶלֶת הַתְּפִילָה. וּכְבָר מָצִינוּ בְּדִבְרֵי הַמַּהֲרָשָׁ"א (קִידּוּשִׁין כט: ח"א ד"ה אֶפְשָׁר) שאע"פ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל (שַׁבָּת לב.) שֶׁמִּי שֶׁעוֹשִׂים לוֹ נֵס מְנַכִּים לוֹ מִזְּכוּיוֹתָיו, אַךְ הַיְשׁוּעָה שֶׁבָּאָה לָאָדָם עַל יְדֵי תְּפִילָה אֵין מְנַכִּים לוֹ מִזְּכוּיוֹתָיו, וְכִלְשׁוֹנוֹ 'וְאֵין זֶה מִיקְרֵי דֶּרֶךְ נֵס'.

נוֹרָאוֹת לָמַדְנוּ בְּפָרָשָׁתֵנוּ בְּכוֹחָהּ שֶׁל תְּפִילָה לְהוֹשִׁיעַ אֶת הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל וּלְהַצִּילוֹ בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת, בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל כּוֹחָהּ שֶׁל תְּפִילָה, שֶׁהִנֵּה כְּבָר נוֹדַע מַה דְּאִיתָא בַּחַזַ"ל (תַּנְחוּמָא הַקָּדוּם וַיֵּצֵא יב, וע' גַּם בב"ב קכג.) שֶׁמִּתְּחִילָה נִגְזַר 'הַגְּדוֹלָה לַגָּדוֹל וְהַקְּטַנָּה לַקָּטָן', וְהַיְינוּ שֶׁלֵּאָה תִּנָּשֵׂא לְעֵשָׂו וְרָחֵל לְיַעֲקֹב, אֶלָּא שֶׁ'עֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת' מֵחֲמַת דְּמָעוֹת שֶׁשָּׁפְכָה שֶׁלֹּא תִּפּוֹל בְּחֶלְקוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, וְגָדוֹל כֹּחַ הַתְּפִילָה לְבַטֵּל אֶת הַנִּגְזָר, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנִּגְזַר שֶׁתִּנָּשֵׂא לֵאָה לְיַעֲקֹב לִפְנֵי רָחֵל - 'אָמַר רָבִינָא, קָשָׁה (מַלְשׁוֹן חוֹזֶק) הוּא הַתְּפִילָה, שֶׁבִּיטְּלָה אֶת הַגְּזֵירָה וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁקְּדָמַתָּה לֵאָה לַאֲחוֹתָהּ'.

וּמְצִינוּ תּוֹסֶפֶת מְרוּבָּה בְּדִבְרֵי הָאֲלֵשִׁיךְ הק' זי"ע, הַמְבָאֵר כִּי אַרְבַּע סִיבּוֹת הָיוּ שֶׁתִּקְדֵּם רָחֵל לְלֵאָה, **א.** מִצַּד דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי הָיְתָה הַקְּטַנָּה וכנ"ל. **ב.** רָחֵל הָיְתָה יְפַת תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה. **ג.** וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל, **ד.** גַּם עָשָׂה הִשְׁתַּדְּלוּת גְּדוֹלָה לִיקַח אֶת רָחֵל בַּעֲבוֹדַת שֶׁבַע שָׁנִים וְכָל מַה שֶּׁסִּיכֵּם עִם לָבָן בְּ'רָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה', ואעפ"כ קָדְמָה לֵאָה, כִּי הַתְּפִילָה 'מְנַצַּחַת' כָּל כּוֹחוֹת הַטִּבְעִיִּים וְכָל דַּרְכֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁכְּנֶגֶד.

וַהֲרֵי הוּא צָחוּת לָשׁוֹן הָעֲרֵיבָה, וְהִנֵּה הוֹדִיעָתְנוּ תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לְנֶפֶשׁ תִּדְרוֹשׁ אֶת ה' אֱלוֹקֵינוּ וְתִתְחַנֵּן אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הֲלֹא כָּל כֹּחוֹת גְּדוֹלִים טִבְעִיִּים וְהִשְׁתַּדְּלוּת נִמְרָץ אֲשֶׁר הָיוּ לְשָׁכְנֶגְדּוֹ לֹא יוֹעִילוּ לְנַצְּחוֹ, כִּי הַבִּיטוּ וּרְאוּ, כִּי הִנֵּה רָחֵל הָיְתָה בְּדֶרֶךְ טֶבַע הָעוֹלָה לְיַעֲקֹב וְלֹא לֵאָה, וְעַל שֶׁעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת שֶׁהִתְחַנְּנָה לה' וּבָכְתָה תִּבְכֶּה, עַל כֵּן גַּם שֶׁרָחֵל הָיוּ לָהּ כֹּחוֹת אַרְבָּעָה לְנַצְּחָהּ, **א.** הַטֶּבַע, שֶׁנִּרְמַז כְּבָר כִּי הִיא הָיְתָה הַ'קְּטַנָּה' הָרְאוּיָה לְיַעֲקֹב הַ'קָּטָן'. **ב.** כִּי וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת תֹּאַר וִיפַת מַרְאֶה. **ג.** כִּי וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת רָחֵל וְלֹא אֶת לֵאָה. **ד.** הִשְׁתַּדְּלוּת אֲשֶׁר עָשָׂה יַעֲקֹב לְבִלְתִּי יִקַּח אֶת לֵאָה כִּי אִם אֶת רָחֵל, וְהוּא כִּי הִתְנָה וְאָמַר אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל, וּלְשֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה לָבָן מִרְמָה לָתֵת לוֹ אַחֶרֶת שֶׁשְּׁמָהּ רָחֵל מִן הַשּׁוּק עַל כֵּן אָמַר בִּתְּךָ, וּלְשֶׁלֹּא יְשַׁנֶּה שְׁמוֹתָן וְיִקְרָא אֶת הַגְּדוֹלָה רָחֵל עַל כֵּן אָמַר הַקְּטַנָּה, וְכָל אַרְבָּעָה אֵלֶּה נוֹסָף עַל הֱיוֹת רָחֵל בַּת זוּגוֹ וְלֹא לֵאָה, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלְּקָחָהּ גַּם הִיא כִּי אִם שֶׁהִיא קָדְמָה לָהּ, הֲוֵי אוֹמֵר כִּי אֵין כֵּאלוֹקֵינוּ לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בֶּאֱמֶת, וְטוֹב טוֹב אֲשֶׁר יַעֲזְרֵנוּ הוּא יִתְבָּרַךְ מִכָּל מַשְׁכִּימֵי קוּם בְּכָל כֹּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי הֲלֹא לֵאָה קָדְמָה כְּסִיפּוּר הַכְּתוּבִים מַמְשִׁיכִים הָעִנְיָן. עכ"ל.

הַרְבֵּה פְּעָמִים נִשְׁמַע אֶת הָעָם מִתְאוֹנְנִים לֵאמֹר - כֵּיצַד אֶתְפַּלֵּל כְּשֶׁרֹאשִׁי וְלִיבִּי בַּל עִמִּי, יִשְׁמַע לְדִבְרֵי הרה"ק הַ'חוֹזֶה מִלּוּבְּלִין' זי"ע הַמְבָאֵר אֶת הַפָּסוּק שֶׁבְּפָרָשָׁתֵנוּ (לב, ט) אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת - הַיְינוּ הַמַּחֲשָׁבָה, וְהִכָּהוּ - שֶׁאֵין מַחֲשַׁבְתּוֹ עִמּוֹ בְּתוֹרָתוֹ וּתְפִילָתוֹ, אֲזַי וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר - הַיְינוּ הַדִּיבּוּר, לִפְלֵיטָה - כְּלוֹמַר שֶׁעֲדַיִין יֵשׁ בְּיָדוֹ כּוֹחַ הַדִּיבּוּר לוֹמַר תֵּיבוֹת הַתְּפִילָה כְּפִי יְכָלְתּוֹ וְיִפְעַל בְּדִיבּוּרָיו גְּרֵידָא גְּדוֹלוֹת וּנְצוּרוֹת, וְהַיְינוּ שֶׁלְּעוֹלָם לֹא יִתְיָאֵשׁ מֵחֲמַת שֶׁמּוֹחוֹ מְשׁוֹטֵט בְּאַרְבַּע קַצְווֹת תֵּבֵל וְלִבּוֹ אָטוּם וְחָתוּם, אֶלָּא יַמְשִׁיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּעוֹז וְתַעֲצוּמוֹת, כִּי עֲבוּר זֹאת נָתַן לוֹ ה' פֶּה לְדַבֵּר דִּיבּוּרֵי תְּפִילָה, וה' יִגְמוֹר בַּעֲדוֹ (הוּבָא בְּתוֹרַת שִׁמְעוֹן).

דְּבָרִים אֵלּוּ הוּבְאוּ בְּסִפְרֵי הגה"צ רַבִּי יַעֲקֹב מֵאִיר שֶׁכְּטֶר שליט"א (אוֹסֵף אֲמָרִים, תּוֹרָה), וְשָׁם מַסְמִיךְ מַעֲשֶׂה נִפְלָא, בְּבָחוּר שֶׁהֻכְרַח עַצְמוֹ לִקְרַאת נִישּׂוּאָיו בְּלִימּוּד הִלְכוֹת קִידּוּשִׁין עַל בּוּרְיִים, לְמַעַן יְקַיֵּים מִצְוַת קִידּוּשִׁין בְּכָל כּוֹחוֹ לְפִי כָּל הַפֵּירוּשִׁים וְהַ'הַגָּדָרוֹת'... בְּאֶמְצַע 'שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה' הֶעֱלָה הֶחָתָן טִינָה בְּלִבּוֹ, כִּי מָצָא שֶׁלְּפִי שִׁיטָה פְּלוֹנִית לֹא כְּיִוּוּן כָּרָאוּי בְּעֵת הַקִּידּוּשִׁין, עַד שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ, אַבְרֵךְ יָקָר, אַף אִם הָיִיתָ חוֹשֵׁב לְהֶדְיָא 'הֲרֵי אַתְּ מְגוֹרֶשֶׁת'... ' הָיְתָה הָאִשָּׁה מְקוּדֶּשֶׁת, כִּי הַכֹּל שָׁמְעוּ מְפוֹרָשׁ יוֹצֵא מִפִּיךָ 'הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת'... וּדְבָרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָם דְּבָרִים.

אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים - יָשׁוּב וְיִתְחַדֵּשׁ אַף אִם נָפַל שֶׁבַע פְּעָמִים

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לג, ג) נֶאֱמַר, 'וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים', נוֹרָאוֹת מָצִינוּ בַּמִּדְרָשׁ (בר"ר עח, ח) 'לָמָּה שֶׁבַע, עַל שֵׁם כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם' (מִשְׁלֵי כד, טז), וּכְלוֹמַר שֶׁיַּעֲקֹב אָבִינוּ בָּא לְלַמֵּד אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁגַּם אִם יִפְּלוּ נְפִילָה אַחַר נְפִילָה, עַד שֶׁכְּבָר הִשְׁתַּחֲווּ לְ'עֵשָׂו' שֶׁבַע פְּעָמִים עֲדַיִין בְּיָדָם לָקוּם וּלְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְחַדֵּשׁ כְּאִילּוּ לֹא הָיָה.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא מְבוֹאָר בַּסְּפָרִים כִּי הַנְּפִילָה הִיא חֵלֶק מֵחֶלְקֵי הָעֲלִיָּה הַבָּאָה לְאַחֲרֶיהָ (אם הַנּוֹפֵל אֵינוֹ מִתְיָאֵשׁ), וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַזַ"ל (גִּיטִּין מג.) 'אֵין אָדָם עוֹמֵד עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה

אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשַׁל בָּהֶם', נִמְצָא, שֶׁאַדְרַבָּה הַדֶּרֶךְ לַעֲלִיָּיתוֹ שֶׁל אָדָם תָּבוֹא לוֹ רַק ע"י הַמִּכְשׁוֹל וְהַנְּפִילָה.

עַל פִּי זֶה בֵּיאֵר הגה"צ רַבִּי דָּן סֶגַל שליט"א אֶת לְשׁוֹן הַכָּתוּב שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם בְּאוֹפֶן נִפְלָא, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר 'צַדִּיק יִפּוֹל שֶׁבַע וְיָקוּם', כִּי לִפְנֵי 'יִפּוֹל שֶׁבַע' עֲדַיִן אֵינוֹ נִקְרָא 'צַדִּיק'... וְרַק לְאַחַר שֶׁכְּבָר נָפַל וְהִתְחַזֵּק נִיתָּן לוֹמַר עָלָיו שֶׁאָכֵן הוּא 'צַדִּיק'...

וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הרה"ק רַ' בְּאֵר מַיִם חַיִּים' זי"ע (לְעֵיל ח, א) שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם, כְּלוֹמַר כָּל שֶׁבַע הַנְּפִילוֹת יֵחָשְׁבוּ לְקִימָה. וְהוּא כְּדִמְיוֹן אָדָם הָרוֹצֶה לִזְרוֹק דָּבָר לְמַעְלָה שֶׁמִּתְחִילָה יַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לְמַטָּה, ועי"ז תִּהֶא הַזְּרִיקָה בְּיוֹתֵר כֹּחַ, וְתַעֲלֶה יוֹתֵר לְמַעְלָה אוֹ יוֹתֵר לְמֶרְחוֹק.

פּוֹק חֲזִי מַדְּרְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּבוֹאָם לְצַיֵּן סִימָן טוֹב עַל אֵיזֶה דָּבָר הֲרֵיהֶם מְסַמְּנִים ווי כָּזֶהV, וְסִימָן זֶה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי שֶׁיּוֹרְדִים עִם הַקּוּלְמוֹס וְרַק לאחמ"כ חוֹזְרִים לַעֲלוֹת, נִמְצָא שֶׁהַהַצְלָחָה בָּאָה עַל יְדֵי הַיְרִידָה שֶׁהִיא הַמְבִיאָה לַעֲלִיָּה.

וְכֵן פֵּירֵשׁ הרה"ק הַ'דֶּגֶל מַחֲנֶה אֶפְרַיִם' זי"ע (וַיְחִי) בְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא (ב"מ נט.) 'אוֹקִירוּ לְנַשַּׁייכוּ כִּי הֵיכִי דְּתִיעַתְרוּ', וְנִרְמָז בָּזֶה, כִּי 'נְשַׁייכוּ' הוּא מִלְּשׁוֹן נְשִׁיָּה וּכְמוֹ 'כִּי נַשַּׁנִי אֱלוֹקִים', וְצָרִיךְ לְהוֹקִיר וּלְיַיקֵּר אֶת זְמַנֵּי הַ'שְׁכָחָה' בָּהֶם 'שָׁכַח' מַדְרֵגָתוֹ וְנָפַל, כִּי יְרִידָה זוֹ הִיא צוֹרֶךְ עֲלִיָּה וְכָל תַּכְלִית הַשִּׁכְחָה הִיא כִּי הֵיכִי דְּתִיעַתְרוּ, לַהֲבִיאוֹ לַ'עֲשִׁירוּת' וּלְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר.

וּבְאֶמֶת הָא גּוּפָא מֵעִיקְּרֵי עֲבוֹדַת הַיֵּצֶר הָרָע, לְהַשְׁפִּיל אֶת הָרוּחַ וּלְהָבִיא אֶת הָאָדָם לִידֵי 'ייאוּשׁ רח"ל, ועי"ז יוּכַל לְהַפִּילוֹ לְגַמְרֵי בִּרְשָׁתוֹ ה"י. וּבָזֶה בֵּיאֵר הרה"ק הַ'עֲבוֹדַת יִשָּׂשכָר' מִוּואלְבְּרָא'ז זי"ע בַּכָּתוּב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לב, כה-לב) 'וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר, וַיַּרְא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ וַתֵּקַע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ וכו', וַיְזָרֵח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יְרֵכוֹ', כִּי שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו, הוּא הַשָּׂטָן הוּא הַיֵּצֶר הָרָע, רָאָה אֶת יַעֲקֹב וְהוּא 'לְבַדּוֹ', וּמְרַמֵּז עַל שִׁפְלוּת (עיי"ש) וְחָשַׁב שֶׁזֶּהוּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לְהַפִּילוֹ לְייאוּשׁ, עַל כֵּן נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ - שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַמְשִׁיךְ לָלֶכֶת - ר"ל, שֶׁיִּחְשׁוֹב שֶׁכְּבָר אָבַד סִבְרוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא כְּבָר 'מִתְבּוֹסֵס בְּדָמוֹ' וְנִיצַּח אוֹתוֹ הַיֵּצֶר הָרָע, וְשׁוּב לֹא יַמְשִׁיךְ לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי הָעֲבוֹדָה, אָכֵן יַעֲקֹב שִׁלֵּימְתָּא הִתְגַּבֵּר וְהִתְחַזֵּק לְהַמְשִׁיךְ לָלֶכֶת גַּם כְּשֶׁהוּא 'צוֹלֵעַ עַל יֶרֶכוֹ', וְעַל כֵּן זָכָה שֶׁהשי"ת הוֹשִׁיעוֹ מִיַּד עֶשָׂו. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב 'וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ' מִפְּנֵי מָה זָכָה לְכָךְ, מִשּׁוּם שֶׁ'עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יֶרֶכוֹ' - שֶׁלֹּא נִכְנַע אֶלָּא הִמְשִׁיךְ לָלֶכֶת בְּכוֹחוֹת אֵיתָנִים, וּבְכָךְ נִיצַּח אֶת שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו, וְגַם אֶת עֵשָׂו עִם הָאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ.

'מַעֲשֶׂה' בְּפָרִיץ אֶחָד אֲשֶׁר הוֹדִיעַ לִיהוּדִי שֶׁבִּרְצוֹנוֹ לְהִתְאָרֵחַ אֶצְלוֹ, הֵכִין מִיכוֹלְתּוֹ לִכְבוֹדוֹ שֶׁל הַפָּרִיץ. מִשֶּׁבָּא הַפָּרִיץ לְבֵיתוֹ שְׁאָלוֹ מִיָּד הַאִם הֵכִין הַיְּהוּדִי מִכָּל טוּב הַבָּא לְיָדוֹ לְמַעְלָה 'גְּבִינָה הַבָּאָה מֵאֶרֶץ שְׁוַוייץ', וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא הָיְיתָה בִּרְשׁוּתוֹ צִיווּה לְהַכּוֹתוֹ מַכּוֹת נִמְרָצוֹת עַל שֶׁלֹּא כִּיבְּדוּהוּ בְּכָבוֹד הָרָאוּי לוֹ. לְמָחֳרַת הַיּוֹם הִזְמִין אֶת עַצְמוֹ לְבֵית יְהוּדִי אַחֵר. תֵּיכֶף שָׁלַח הָרִאשׁוֹן לְהַזְהִיר אֶת הַשֵּׁנִי שֶׁיָּכִין אֶת הַגְּבִינָה הנ"ל, מִפְּנֵי שֶׁבָּהּ חָשַׁק הַפָּרִיץ, אַחַר מַאֲמַצִּים הִשִּׂיג הַשֵּׁנִי אֶת הַגְּבִינָה וְהֶעֱמִידָהּ עַל הַשּׁוּלְחָן עִם שְׁאָר הַמַּאֲכָלִים, אוּלָם מִשֶּׁהִגִּיעַ הַפָּרִיץ וְרָאָה אֶת כָּל הַמַּטְעַמִּים שָׁאַל הַאִם יֵשׁ בִּרְשׁוּתוֹ 'חַלְבָּה' מֵאַנְגְּלְיָה, וְשׁוּב הִכָּהוּ כִּי לֹא הָיָה בִּרְשׁוּתוֹ חַלְבָּה זֹאת, וְהָלַךְ לְבֵית יְהוּדִי שְׁלִישִׁי אֲשֶׁר כְּבָר נִזְהַר לְהָכִין אֶת כָּל הַמַּאֲכָלִים אֲשֶׁר נִתְאַוָּה לָהֶם, אָכֵן הַפָּרִיץ שְׁאָלוֹ עַל מַאֲכָל שְׁלִישִׁי, וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בַּבַּיִת הִלְקָהוּ עַד זוֹב דָּם, וְיָצָא לָלֶכֶת לְבֵית יְהוּדִי נוֹסָף, וְשָׁלְחוּ שְׁלוֹשֶׁת הָרִאשׁוֹנִים לְהַזְהִיר אֶת הָרְבִיעִי שֶׁיָּכִין גְּבִינָה וכו'. כְּשֶׁנִּכְנַס הַפָּרִיץ אֶל הַבַּיִת נִדְהַם לִרְאוֹת שׁוּלְחָן שֶׁאֵינוֹ עָרוּךְ וּבְלֹא מַפָּה אֶלָּא רַק לֶחֶם קַיְבָר, וְאָמַר לוֹ הַיְּהוּדִי הִנֵּה אֵין בִּרְצוֹנְךָ לֶאֱכוֹל מַאֲכָלִים שׁוֹנִים וּמְשׁוּנִים אֶלָּא לְמִצְוֹא עִילָּה בִּכְדֵי לְהַכּוֹת נַפְשׁוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... 'הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ' - הִנְנִי מוּכָן וּמְזוּמָּן לִסְפּוֹג אֶת הָאַרְבָּעִים וּמַה בֶּצַע שֶׁאֶטָּרַח לְחִינָּם. הֲרֵי אֵין רְצוֹנְךָ אֶלָּא לְהַכּוֹת בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל דֶּרֶךְ זֶה נִדְמֶה הַיֵּצֶר לְאוֹתוֹ פָּרִיץ, כִּי אֵין רְצוֹנוֹ אֶלָּא לְיַיאֵשׁ אֶת הַיְּהוּדִי, עַל כֵּן הוּא מִתְגּוֹלֵל עָלָיו בַּעֲלִילוֹת שׁוֹנוֹת וּמְשׁוּנוֹת, וְאַף מַכְנִיס לְרֹאשׁוֹ חֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ עַד כַּמָּה הוּא חוֹטֵא וּפוֹשֵׁעַ, וְהַכֹּל בִּכְדֵי לִשְׁבּוֹר אֶת רוּחוֹ. וְהַמַּשְׂכִּיל יֵדַע, כִּי אַדְרַבָּה הִתְחַזְּקוּתוֹ לָשׁוּב וּלְהִתְעַלּוֹת אַחַר שֶׁנִּכְשַׁל הִיא הִיא עִיקַּר הַמַּכָּה לַיֵּצֶר...

הרה"ק הַ'דִּבְרֵי יִשְׂרָאֵל' זי"ע (ד"ה אם יָבוֹא) הִמְשִׁיל אֶת הַ'יֵּצֶר הָרָע' לְגַנָּבִים שֶׁהָיוּ בַּיָּמִים הָהֵם, הָיוּ עוֹמְדִים כָּל הַ'חֶבְרָה-גַּנָּבִים' וְאוֹרְבִים מִחוּץ לַחֲנוּת, וְאֶחָד מֵהֶם הָיָה

נִכְנָס אֶל הַחֲנוּת וְחוֹטֵף חֵפֶץ אֶחָד וּבוֹרֵחַ, וְכָוְונָתָם, כְּדֵי שֶׁהַסּוֹחֵר יִרְדּוֹף אַחֲרָיו וּבֵין כָּךְ יִכָּנְסוּ כָּל הַ'חֶבְרָה-גַּנָּבִים' אֶל הַחֲנוּת וְיָבוֹזּוּ כָּל אֲשֶׁר לוֹ. מַה יַּעֲשֶׂה סוֹחֵר פִּיקֵחַ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּלִבּוֹ 'יַחְזִיק לוֹ מַה שֶּׁכְּבָר חָטַף' וַאֲנִי לֹא אֶתְפַּתֶּה לְרִדּוֹף אַחֲרָיו וּלְהַפְסִיד אֶת כָּל רְכוּשִׁי, אֶלָּא אֶשְׁמוֹר אֶת הַחֲנוּת מִכָּאן וּלְהַבָּא וע"ז אַרְוִויחַ וְיִתְמַלֵּא הַהֶיזֵּק בְּכִפְלֵי כְּפָלַיִם, עכ"ל. כיו"ב הִיא דַּרְכּוֹ שֶׁל יֵצֶר, עִיקַּר מַטָּרָתוֹ לְבַלְבֵּל אֶת הָאָדָם וּלְהוֹרִידוֹ מִדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, מָה עוֹשֶׂה הַיֵּצֶר, מַכְשִׁיל אֶת הָאָדָם בְּחֵטְא קָטָן, וּמְפַתֵּהוּ שֶׁכְּבָר 'חוֹטֵא' הוּא, וּמִשָּׁם דַּרְכּוֹ מְזוּמָּנֶת עַד שְׁאוֹל תַּחְתִּיָּה. וּבָזֶה מְבָאֵר אֶת הַפָּתוּב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לב, ט) 'אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ', כִּי זוֹהִי מַטָּרָתוֹ, לְהַכּוֹת אֶת הַיְּהוּדִי, אֲבָל עֲבוֹדַת הַיְּהוּדִי 'וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה' - יִשְׁמוֹר עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לְהֵיאָבֵד לְגַמְרֵי.

וְכָךְ נִלְמַד מִמַּה שֶּׁכָּתוּב (לב, כט) 'כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלוֹקִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל', וּבְרַשִׁ"י 'אֲנָשִׁים - עֵשָׂו וְלָבָן', וְלִכְאוֹרָה תָּמוּהַּ וְכִי לָזֶה 'וַתּוּכָל' קָרִינַן לֵיהּ, כְּשֶׁיָּצָא מֵעִמּוֹ 'צוֹלֵעַ עַל יֶרְכּוֹ', גַּם מִבֵּית לָבָן יָצָא כְּשֶׁהוּא מְרוּמָּה 'עֶשֶׂרֶת מוֹנִים'.

אֶלָּא, כִּי אָכֵן, הַמַּמְשִׁיךְ בְּמִלְחֲמְתּוֹ עִם הַיֵּצֶר, אַף לְאַחַר שֶׁנָּפַל וְהוּא צוֹלֵעַ עַל יֶרְכּוֹ - לָזֶה יִקָּרֵא 'וַתּוּכָל'...

וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ - עִיקַּר הַמִּלְחָמָה הוּא עַל הַגְּדֵרִים וְהַסְּיָגִים

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לב, כה) נֶאֱמַר, 'וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר', וְאִיתָא בַּגמ' (חוּלִין צא.) 'רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים נִדְמָה לוֹ וכו', רַב שְׁמוּאֵל בַּר אַחָא קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא מִשְׁמֵיהּ דְּרָבָא בַּר עוּלָּא אָמַר כְּתַלְמִיד חָכָם נִדְמָה לוֹ', וּכְבָר עָמְדוּ בספה"ק לְבָאֵר מֶה הָיָה הַ'מַּאֲבָק' וְהַמְּרִיבָה אִם אָכֵן כְּתַלְמִיד חָכָם נִדְמָה לוֹ, כִּי בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר כעכו"ם נִדְמָה לוֹ נִיתָּן לְהָבִין שֶׁאוֹתוֹ 'גּוֹי' בִּיקֵּשׁ לְהָרְגוֹ, אַךְ אִם הוּא הָיָה נִרְאֶה כת"ח קָשֶׁה מַה בִּיקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב. וּבְיֵאָרוּ, כִּי עִיקַּר מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר הָרָע הוּא בְּעִנְיְנֵי הַגְּדֵרִים וְהַסְּיָגִים הַמַּרְחִיקִים אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵירָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר לָאָדָם לִהְיוֹת מוּפְרָשׁ וּמוּבְדָּל מִן הָרָע אִם לֹא יַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ חוֹמוֹת בַּרְזֶל לְהִתְרַחֵק מִן הַכִּיעוּר כִּמְטַחֲווֵי קֶשֶׁת, וְהָאִישׁ הַ'פְּרוּץ' בְּוַודַּאי יִכָּשֵׁל בָּרָע, עַל כֵּן תְּחִילָה וָרֹאשׁ מְבַקֵּשׁ הַיֵּצֶר הָרָע לְהַפִּיל אֶת הַגְּדֵרוֹת, וּמִכָּאן וְאֵילָךְ תְּהֵא הַדֶּרֶךְ פְּתוּחָה בְּפָנָיו חָלִילָה, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חז"ל כְּתַלְמִיד חָכָם נִדְמָה לוֹ, שֶׁשָּׁרוֹ שֶׁל עֵשָׂו הוּא הַיֵּצֶר הָרָע נִתְעַטֵּף בְּאִיצְטְלָא שֶׁל ת"ח וּבָא לְהוֹכִיחַ אֶת יַעֲקֹב מַדּוּעַ אוֹסֵר עַל עַצְמוֹ דְּבָרִים שֶׁהֵם מוּתָּרִים, וְעַל כָּךְ נֶאֱבַק יַעֲקֹב לִשְׁמוֹר עַל הַגְּדָרִים מִכָּל מִשְׁמָר.

ועפי"ז יֵשׁ שֶׁפֵּירְשׁוּ כִּי בֶּאֱמֶת אֵין כְּלָל מַחֲלוֹקֶת כֵּיצַד הָיָה נִדְמֶה הַיֵּצֶר הָרָע, אֶלָּא מִתְּחִילָּה הָיָה נִדְמֶה כת"ח וּבָא לַעֲקוֹר אֶת הַגְּדֵרוֹת, וְאַחַר שֶׁאָכֵן עָקַר אֶת הַגְּדֵרוֹת כְּבָר נִדְמֶה כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים, כִּי מִשָּׁם בָּא לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל.

בְּאוֹפֶן אַחֵר רָמַז אִישׁ צַדִּיק וְנָבוֹן בַּפָּסוּק 'וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ', שֶׁהִנֵּה 'אָבָק' מְרַמֵּז לִגְדָרִים וּסְיָגִים, אֲשֶׁר עַל יָדָם אָנוּ נִשְׁמָרִים מִלְּהַגִּיעַ לִידֵי עֲבֵירָה, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ 'אֲבַק לָשׁוֹן הָרָע' 'אֲבַק רִיבִּית' 'אֲבָקָה שֶׁל שְׁבִיעִית' וכו', וְהָעִנְיָן הוּא דְּיָדוּעַ דְּהַמִּלְחָמָה שֶׁל יַעֲקֹב עִם 'שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו' מְרַמֵּז עַל 'מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר', וְכָאן מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה, שֶׁעִיקַּר מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר אֵינוֹ עַל עֶצֶם הָעֲבֵירָה גּוּפָא, כִּי הַיֵּצֶר יוֹדֵעַ שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְהַכְשִׁיל יְהוּדִים כְּשֵׁרִים וְטוֹבִים בַּעֲבֵירוֹת חֲמוּרוֹת, לְפִיכָךְ הוּא מְנַסֶּה בְּכָל כּוֹחוֹ לְהַכְשִׁיל אָדָם 'בַּאֲבָקָהּ שֶׁל עֲבֵירָה' שֶׁיַּעֲבוֹר רַק עַל גֶּדֶר וּסְיָג קָטָן, בְּיָדְעוֹ שעי"ז יוּכַל בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן לְפַתּוֹתוֹ לְכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה רח"ל, וְזֶהוּ 'וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ' שֶׁהַמִּלְחָמָה הָיְתָה עַל 'אֲבַק עֲבֵירָה', וַעֲבוֹדַת הָאָדָם הוּא שֶׁלֹּא יִתֵּן לְהַיֵּצֶר הָרָע שׁוּם פֶּתַח לְהִיכָּנֵס אֵלָיו, אֶלָּא יֶאְזוֹר כָּל כּוֹחוֹתָיו לְהִילָּחֵם עִם יִצְרוֹ 'עַל הַגְּדָרִים וּסְיָגִים', וְאָז יִהְיֶה נָכוֹן לִבּוֹ בָּטוּחַ שֶׁבְּעֶזֶר הש"ת לֹא יָבֹא לְהִיכָּשֵׁל בִּדְבַר עֲבֵירָה.

הִנֵּה מָצִינוּ שֶׁיַּעֲקֹב שָׁלַח לֵאמֹר לְעֵשָׂו 'עִם לָבָן גַּרְתִּי ותרי"ג מִצְוֹות שָׁמַרְתִּי' (רשִׁ"י לב, ה), וְלִכְאוֹרָה מַדּוּעַ נָקַט לְשׁוֹן שָׁמַרְתִּי וְלֹא אָמַר קִיַּמְתִּי וכיו"ב, וּמְבָאֵר הגה"ק מִשְׁוּרָאן זצ"ל (בַּעַל הַשֵּׁבֶט מִיהוּדָה), כִּי שְׁמִירָה מִלְּשׁוֹן מִשְׁמֶרֶת וְגָדֵר, כֵּיצַד אָכֵן הִצְלִיחַ לַעֲמוֹד בִּצְדָקוּתוֹ בִּמְקוֹם הָרֶשַׁע בֵּין לָבָן וַחֲבֵרָיו, רַק ע"י עֲשׂוֹת גָּדֵר וּסְיָג. וּלְלַמְּדֵנוּ, כְּהַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר אֵשׁ הַיֵּצֶר בּוֹעֵר עַד לֵב הַשָּׁמַיִם, אֵין לָנוּ דֶּרֶךְ לְהִשָּׁאֵר בְּתוֹכְכֵי הַקְּדוּשָּׁה רַק ע"י עֲשׂוֹת גְּדָרִים וּסְיָגִים.

וז"ל, עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עַתָּה, פירש"י גַּרְתִּי בְּגִימַטְרִיָּא תרי"ג, כְּלוֹמַר עִם לָבָן הָרָשָׁע גַּרְתִּי ותרי"ג מִצְוֹות

שָׁמַרְתִּי וְלֹא לָמַדְתִּי מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים. י"ל דִּבְדִיּוּק נָקַט לְשׁוֹן שָׁמַרְתִּי וְלֹא לְשׁוֹן קִיַּמְתִּי מִשּׁוּם דְּיַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה חָשַׁשׁ שֶׁעֲשָׂו לֹא יַאֲמִין שֶׁקִּיַּים תרי"ג מִצְוֹות, כִּי אָמוֹר יֹאמַר הֵכִי אֶפְשָׁר לָגוּר בְּבֵית לָבָן הָרָשָׁע מִבְּלִי לִלְמוֹד כְּלוּם מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים... לָכֵן רָמַז לוֹ גַּם סִיָּבָתוֹ שֶׁל דָּבָר, וְהִיא שֶׁעָשָׂה גְּדָרִים וּסְיָיגִים בְּעַד כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה, כְּדֵי שֶׁאִם יִתְפַּתֶּה לַעֲבוֹר לֹא יַעֲבוֹר כ"א עַל הַגָּדֵר וּסְיָיג וְלֹא עַל הַמִּצְוָה גּוּפָא, וְזֶהוּ תרי"ג מִצְוֹות שָׁמַרְתִּי - כְּלוֹמַר, עָשִׂיתִי בַּעֲדָם גְּדָרִים וּסְיָיגִים הַנִּקְרָאִים מִשְׁמֶרֶת כִּדְכְתִיב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי, וְדָרְשׁוּ חז"ל (יְבָמוֹת כ"א) עֲשׂוּ מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמַרְתִּי, ועי"ז לֹא לָמַדְתִּי מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים.

וְכָךְ רָמְזוּ בַּעֲלֵי הָרֶמֶז בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב 'וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר', שֶׁשָּׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו הִצְלִיחַ לְהַזִּיקוֹ בְּכַף יֶרֶכוֹ בַּעֲלוֹת הַשָּׁחַר, וְהָיָה צוֹלֵעַ מֵעֲלוֹת הַשָּׁחַר עַד שֶׁזָּרְחָה לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וּבִזְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ נִתְרַפֵּא. וּמְרַמֵּז עַל הַ'מַּאֲבָק' הַמִּתְנַהֵל בֵּין יִשְׂרָאֵל לַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁעִיקַּר הֲוָיָתוֹ בֵּין עֲלוֹת הַשָּׁחַר לְזְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, כְּלוֹמַר בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָם בְּרוּרִים, לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, לֹא בִּדְבָרִים הַפְּשׁוּטִים לְאִיסּוּר וְלֹא בִּדְבָרִים הַפְּשׁוּטִים לְהֶיתֵּר, רַק בְּעִנְיָינִים שֶׁאֵינָם בְּרוּרִים וּבְעֵרְבּוּבְיָא, שָׁם מַצְלִיחַ הַיֵּצֶר הָרָע לְהַכְשִׁיל בנ"י.

וְכָךְ פֵּירֵשׁ הגה"ק הַמַּהַר"ם שִׁיק זי"ע אֶת הָאָמוּר בְּהֶמְשֵׁךְ הָעִנְיָין (פָּסוּק כו) 'וַיַּרְא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יֶרֶכוֹ', כְּשֶׁרָאָה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפִּילוֹ מַמָּשׁ, הִתְחִיל רַק לָגַעַת בּוֹ, וּמִשָּׁם קִיְוָוה לְהַמְשִׁיךְ לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו לָרָעָה, כִּי מֵאָז וָהָלְאָה תִּפָּתַח בְּפָנָיו הַדֶּרֶךְ לְהַפִּילוֹ לְגַמְרֵי.

וְזֶה מַה שֶּׁכָּתוּב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לב, יג) 'וְשַׁמְתִּי אֶת זַרְעֲךָ כְּחוֹל הַיָּם', וּכְבָר דִּקְדְּקוּ (עיי' בְּאֹגֶרֶת דְּכַלָּה וּבְהַעֲמֵק דָּבָר לְהַנְּצִי"ב), מַדּוּעַ הִזְכִּיר הַבְּרָכָה שֶׁל חוֹל הַיָּם וְלֹא כּוֹכְבֵי שָׁמַיִם. וי"ל שֶׁבָּא לְרַמֵּז לִבְנֵי יַעֲקֹב אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ - לְהִשָּׁמֵר מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה שֶׁל עֵשָׂו וּמַמְשִׁיכֵי דַּרְכּוֹ, לִהְיוֹת מְרוּחָק מֵהֶם כִּדְבָעֵי, וְהוּא ע"י גְּדָרִים וּסְיָיגִים שֶׁמַּעֲמִידִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - כְּאוֹתוֹ 'חוֹל' אֲשֶׁר הוּא מְשַׁמֵּשׁ כִּגְבוּל לַיָּם בַּל יִשְׁטְפוּ מֵימָיו הָאַדִּירִים אֶת כָּל הָעוֹלָם, כָּךְ גְּדָרִים אֵלּוּ מְעַכְּבִים אוֹתָם מִלִּהְיוֹת מוּשְׁפָּעִים ע"י הַגּוֹיִים, וּמִלְּהִתְעָרֵב בְּעִנְיְנֵי הַגּוֹיִים, וְזֶה נִרְמָז בְּ'חוֹל' שֶׁהוּא גָּדֵר וְחוֹמָה לַיָּם, וּבֵירֵךְ הקב"ה אֶת יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁיִּהְיֶה לְבָנָיו כֹּחַ לְהַעֲמִיד גְּדָרִים וּסְיָיגִים לֹא לִהְיוֹת מוּשְׁפָּעִים וּמְחוּבָּרִים לְגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת.

דָּבָר נִפְלָא מֵבִיא בַּעַל הַ'חֲמְדָּה גְּנוּזָה' שֶׁבְּעַצְמוֹ שָׁמַע מהרה"ק הַ'דִּבְרֵי חַיִּים' זי"ע, שֶׁהִנֵּה יַעֲקֹב אוֹמֵר לְחוֹתְנוֹ לָבָן (לְעֵיל לא, לח-מ) 'זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ... הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה וַתִּדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי', וְהַדְּבָרִים קְצָת תְּמוּהִים, וְכִי לֹא הָיָה בֵּיתוֹ מְקוֹרָה בְּקוֹרַת גַּג מַדּוּעַ אֲכָלוֹ הַחוֹרֶב בַּיּוֹם, וְכִי לֹא הָיוּ בְּבֵיתוֹ שֶׁל לָבָן כָּרִים וּכְסָתוֹת לְהָפִיג אֶת הַצִּינָה, וּמַדּוּעַ אֲכָלוֹ הַקֶּרַח בַּלַּיְלָה. וּמְבָאֵר הַ'דִּבְרֵי חַיִּים' כִּי יַעֲקֹב אָבִינוּ הִכִּיר בְּטוּמְאָתוֹ שֶׁל לָבָן, וְלָכֵן נִשְׁמַר וְנִזְהַר מִלְּהִיכָּנֵס לְבֵיתוֹ, וּבְמֶשֶׁךְ כָּל אוֹתָן כ' שָׁנָה לֹא דָּרְכוּ רַגְלָיו בַּבַּיִת פְּנִימָה אֶפִילּוּ פַּעַם אַחַת (רק בַּחֲצַר הַבַּיִת הָיָה מִסְתּוֹבֵב וְשָׁם אֲכָלוֹ הַקֶּרַח וְהַחוֹרֶב), לְלַמֶּדְךָ, עַד הֵיכָן מַגַּעַת הַזְּהִירוּת וְהָרְחָקָה מִן הַטּוּמְאָה וְהַכִּיעוּר.

כַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ פֵּירֵשׁ גַּם הַנְּצִי"ב בְּ'הַעֲמֵק דָּבָר' אֶת הָאָמוּר בְּפָרָשָׁתֵנוּ (לג, יט) 'וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר', שֶׁלֹּא נִכְנַס לָדוּר בָּעִיר אֶלָּא חָנָה חוּץ לָעִיר וְנִקְרָא פְּנֵי הָעִיר, וְהוּא כְּמִידָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לִהְיוֹת בָּדָד וְלֹא מְעוֹרָב עִם אוּמּוֹת הָעוֹלָם.

יְבָרֵךְ אֶת נַעֲרָךְ - טוֹבָה וּבְרָכָה הַבָּאָה ע"י הֲרִדִיפוֹת

כָּתַב רַבֵּינוּ יְהוּדָה הֶחָסִיד זי"ע (סֵפֶר חֲסִידִים אוֹת תתרט"ו), אֵין דָּבָר שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה שֶׁאֵין בּוֹ הוֹרָאָה לְדוֹרוֹת, וּרְאָיָה, שֶׁהֲרֵי הָעוֹלֶה לַתּוֹרָה מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ בִּרְכַּת 'נוֹתֵן הַתּוֹרָה', אֲפִילּוּ בְּפָרָשָׁה שֶׁאֵין בָּהּ שׁוּם מִצְוָה, כְּגוֹן פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח, (אֵין בָּהּ מִצְוָה מִלְּבַד לָאו אֶחָד שֶׁל גִּיד הַנָּשֶׁה), 'כִּי לֹא דָבָר רֵיק הוּא מִכֶּם' (דְּבָרִים לב, מז), וּמִפָּרָשָׁה זוֹ יִלְפִינַן שֶׁיְּהֵא אָדָם נִכְנָע לִפְנֵי אָחִיו.

סִיפֵּר כ"ק אַדְמוֹ"ר מֵרַחְמִיסְטְרִיוְוקָא ארה"ב זי"ע (אִמְרוֹת טְהוֹרוֹת), פַּעַם הִגִּיעַ הרה"ק מִטְשֶׁרְנוֹבִיל זיע"א וּבְעָבְרוֹ מִתַּחַת לַמְּנוֹרָה שֶׁהִשְׁתַּלְשְׁלָה מִן הַתִּקְרָה כָּפַף אֶת רֹאשׁוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטָּנֵף ה'שְׁטְרַיימְל' מֵהַמְּנוֹרָה שֶׁהָיְתָה מְלוּכְלֶכֶת מֵאָבָק וּמְשַׁעֲוָוה וְשָׁמָן, לאחמ"כ הֻסְרוּ מֵרֹאשׁוֹ וּבָדַק אִם שָׁלַט בּוֹ הַטִּינּוּף (כִּי הָיָה לוֹ שְׁטְרַיימְל עִם כִּיפָּה גְּבוֹהָה כְּמִנְהַג צַדִּיקֵי בֵּית רוּזִין), נַעֲנָה אֵלָיו רַבִּי אַהֲרֹן, הֲרוֹאֶה אַתָּה בְּנִי, אִם נִכְנָעִים לֹא מִתְלַכְלְכִים.

בְּעִנְיַן זֶה יְדוּעִים הַמָּה דְּבָרָיו שֶׁל הָרַמְ"א (דַּרְכֵי מֹשֶׁה יו"ד סי' ל"ה) כִּי הָרוֹצֶה לִבְדּוֹק בְּהֵמָה בְּחַיּוּתָהּ אִם כְּשֵׁרָה

הִיא אִם טְרֵיפָה. יוֹלִיכֶנָּה וְיִתֵּן אֶת יָדוֹ בְּגוֹבַהּ גַּבָּהּ, וְהָיָה אִם הַבַּהֶמָה תִּתְכּוֹפֵף וְתַרְכִּין אֶת רֹאשָׁהּ בִּכְדֵי לַעֲבוֹר מִתַּחַת יָדוֹ אוֹת הִיא שֶׁכְּשֵׁרָה הִיא, אַךְ אִם הִיא נִשְׁאֶרֶת בַּהֲרָמַת הָרֹאשׁ יֵדַע שֶׁטְּרֵיפָה הִיא, וְסִימָנְךָ לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלוֹקִים לֹא תִבְזֶה. אַף אָנוּ נֹאמַר בְּדִידַן, הַמַּרְכִּין אֶת רֹאשׁוֹ בַּעֲנָוָה קָדוֹשׁ וְכָשֵׁר יֵאָמֶר לוֹ, אַךְ הַמֵּרִים אֶת רֹאשׁוֹ בְּגַסּוּת הָרוּחַ לֵאמֹר אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד, הרי"ז סִימָן הֶיכֵּר שֶׁטְּרֵיפָה הוּא רח"ל. עַל פִּי זֶה בֵּיאֲרוּ מַה דִּכְתִיב אֵצֶל יַעֲקֹב אָבִינוּ (לב, יד) 'וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו'. כִּי יַעֲקֹב אָבִינוּ הֵנִיחַ אֶת יָדָיו וְנָתַן לְכָל בְּהֵמוֹתָיו לַעֲבוֹר תַּחְתֶּיהָ, וְכָל הַבָּא וְנִשְׁאַר בְּיָדוֹ מֵחֲמַת שֶׁלֹּא הִרְכִּין אֶת רֹאשׁוֹ, הֵבִין יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁטְּרֵיפָה הִיא וְאוֹתָהּ שָׁלַח לְעֵשָׂו אָחִיו.

בְּפָרָשָׁתֵנוּ נֶאֱמַר (לג, ב), 'וַיָּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רִאשׁוֹנָה, וְאֶת לֵאָה וִילָדֶיהָ אַחֲרוֹנִים, וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרוֹנִים', וּבְרַשִׁ"י, 'אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן חָבִיב', הַיְינוּ שֶׁלְּפִי סֵדֶר חֲבִיבוּתָם כָּךְ הִרְחִיקָם מֵעֵינָיו שֶׁל עֵשָׂו, הִקְשָׁה הרה"ק מִשִּׁינָאוָוא זי"ע (דִּבְרֵי יְחֶזְקֵאל בְּפָרָשָׁתֵנוּ) הֵאֵיךְ הוּתַּר לְיַעֲקֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן, הֲלֹא 'אֵין דּוֹחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ' (אָהֳלוֹת ח, ו), כֵּיצַד הִרְחִיק אֶת הַחֲבִיבִים עָלָיו מֵהַסַּכָּנָה, וּלְאִידַךְ קֵרֵב אֶל הַסַּכָּנָה אֶת מִי שֶׁהוּא פָּחוֹת חָבִיב, אֶלָּא, מְתָרֵץ הַ'דִּבְרֵי יְחֶזְקֵאל', שֶׁהֲרֵי כְּלָל יָדוּעַ הוּא כִּי 'אֱלוֹקִים יְבַקֵּשׁ אֶת הַנִּרְדָּף' (קֹהֶלֶת ג, טו), וַאֲפִילּוּ צַדִּיק הָרוֹדֵף אֶת הָרָשָׁע - גַּם כֵּן אֱלוֹקִים יְבַקֵּשׁ אֶת הַנִּרְדָּף (מִדְרָשׁ קֹהֶלֶת ג), וּמִכָּיוָן שֶׁהַשְּׁפָחוֹת וּבְנֵיהֶם הָיוּ נִרְדָּפִים מִבְּנֵי הַגְּבִירוֹת, יָדַע יַעֲקֹב שֶׁעֵשָׂו לֹא יוּכַל לְהָרַע לָהֶם, כִּי הקב"ה שׁוֹמְרָן מִכָּל מִשְׁמָר, לָכֵן הֶעֱמִידָן רִאשׁוֹנָה - כִּי הֵם יוֹתֵר שְׁמוּרִים מִמַּעַל, לְאַחֲרֵיהֶן הֶעֱמִיד אֶת לֵאָה וִילָדֶיהָ שֶׁיּוֹתֵר מְסוּבָּנִים הֵמָּה מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת אֲבָל לֹא כְּמוֹ רָחֵל, כִּי לֹא הָיוּ נִרְדָּפִין כִּבְנֵי הַשְּׁפָחוֹת, אֲבָל גַּם לֹא הָיוּ אֲהוּבוֹת כְּרָחֵל וּבְנָהּ, וְאֶת רָחֵל וּבְנָהּ הֶחֱבִיבִין בְּיוֹתֵר שֶׁעֲלֵיהֶם אֵין כָּל כָּךְ שְׁמִירָה מֵרוֹב חֲבִיבוּתָם, אוֹתָם הֶעֱמִיד אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן חָבִיב, כִּי לְפִי גּוֹדֶל הַחֲבִיבוּת כֵּן נוֹדֶל הַשְּׁמִירָה הַנִּצְרֶכֶת לָאָדָם.

הוֹסִיף נוֹפֶךְ הרה"ק הַ'בָּרַךְ מֹשֶׁה' מִסַּאטְמַאר זי"ע (בָּרֵךְ מֹשֶׁה בְּפָרָשָׁתֵנוּ אוֹת ג), דִּלְכֵן נֶאֱמַר (לג, ה-ו) 'וַתִּגַּשְׁנָה הַשְּׁפָחוֹת הֵנָּה וִילְדֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוֶיְנָה, וַתִּגַּשׁ גַּם לֵאָה וִילָדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲווּ וְאַחַר נִיגַּשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲווּ', וְאִיתָא בְּ'בַּעֲלֵי הַתּוֹסָפוֹת', דִּמְדִּיּוּק הַקְּרָא נִרְאֶה שֶׁהַשְּׁפָחוֹת רַק הֵן הִשְׁתַּחֲווּ וְלֹא בְּנֵיהֶם דִּכְתִיב בָּהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוֶיְנָה (לְשׁוֹן נְקֵיבָה), וְאִילּוּ גַּבֵּי בְּנֵי הַגְּבִירוֹת (לֵאָה וְרָחֵל) הִשְׁתַּחֲווּ הֵן וּבְנֵיהֶן, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בָּהֶן וַיִּשְׁתַּחֲווּ (לְשׁוֹן רַבִּים) וְהַיְינוּ שֶׁגַּם בְּנֵיהֶם הִשְׁתַּחֲווּ. וְהַטַּעַם כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת לֹא נִתְיָרְאוּ כ"כ מֵעֵשָׂו בִּהְיוֹתָם 'נִרְדָּפִין' וַה' עִמָּהֶם, לָכֵן לֹא הִשְׁתַּחֲווּ וְלֹא הִכְנִיעוּ עַצְמָם לִפְנֵי עֵשָׂו.

וְאָכֵן, כִּרְאוֹת עֵשָׂו כִּי יֵשׁ מִבְּנֵי יַעֲקֹב שֶׁאֵינָם מִתְפַּחֲדִים מִמֶּנּוּ כְּלָל וְעִיקָּר, שְׁאָלוֹ 'מִי אֵלֶּה לָךְ', מִי הֵם אֵלּוּ אֲשֶׁר אַמִּיץ לְבָבָם וְאֵינָם מִתְיָרְאִים מִמֶּנִּי, אָמַר לוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ 'הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלוֹקִים אֶת עַבְדֶּךָ', שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם שְׁמִירָה מְיוּחֶדֶת שֶׁל אֱלוֹקִים יְבַקֵּשׁ אֶת הַנִּרְדָּף.

הִנֵּה כְּתִיב בְּ'פָרָשַׁת הַתּוֹכֵחָה' שֶׁבְּ'בְּחוּקוֹתַי' (וַיִּקְרָא כו, יז) 'וְנִסְתָּם וְאֵין רוֹדֵף אֶתְכֶם'. הִקְשָׁה הגה"ק הָרַבִּי ר' הֶעשִׁיל זי"ע בַּ'חֲנוּכַּת הַתּוֹרָה', מָה קְלָלָה הִיא זוֹ שֶׁאֵין רוֹדֵף אֶתְכֶם, וְכִי הָיָה עָדִיף שֶׁיִּהְיֶה רוֹדֵף... אֶלָּא שֶׁאֱלוֹקִים יְבַקֵּשׁ אֶת הַנִּרְדָּף וַאֲפִילּוּ אִם הוּא רָשָׁע, נִמְצָא שֶׁאִם הָיוּ אוּמּוֹת הָעוֹלָם רוֹדְפִים אֶת יִשְׂרָאֵל הָיָה הקב"ה 'מְבַקֵּשׁ' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא הָיְתָה מִידַּת הַדִּין יְכוֹלָה לִשְׁלוֹט בָּהֶם (וְאַף שֶׁחָטְאוּ הַרְבֵּה עַד שֶׁלָּקוּ בַּתּוֹכֵחָה), עַל כֵּן מֵבִיא הקב"ה בֶּהָלָה שֶׁנּוֹסוּ מִבְּלִי רוֹדֵף...

בְּיָמָיו שֶׁל הגה"ק 'בֵּית הַלֵּוִי' זי"ע (בָּעִיר בְּרִיסְק) הָיָה שׁוֹחֵט שֶׁנָּהַג לִשְׁחוֹט וְלִמְכּוֹר בְּשַׂר בְּהֵמָה וָעוֹף שֶׁנִּשְׁחַט לְלֹא רְשׁוּתוֹ וְהַשְּׁגָחָתוֹ שֶׁל רַב הָעִיר - הַבֵּית הַלֵּוִי, לְגוֹדֶל הַחוּצְפָּה הִתְאַסְּפוּ רָאשֵׁי הַקְּהִילָה בְּבֵית הָרַב לָדוּן כַּדָּת מַה לַּעֲשׂוֹת בְּפוֹרֵץ גָּדֵר הַלָּז. בָּאֲסֵיפָה יָשְׁבוּ כָּל רַבָּנֵי וְנִכְבְּדֵי הַקְּהִילָה וְחִיכּוּ לְבוֹאוֹ שֶׁל הָרַב, אַךְ אַדְּהָכִי וְהָכִי נִכְנַס אוֹתוֹ שׁוֹחֵט וְהִתְיַישֵׁב עִמָּהֶם, מֵעַתָּה כְּבָר לֹא יָכְלוּ הַנֶּאֱסָפִים לָדוּן בְּעִנְיָינוֹ שֶׁל הַשּׁוֹחֵט. כַּעֲבוֹר זְמַן מָה הוֹפִיעַ הַבֵּית הַלֵּוִי בְּמָקוֹם הָאֲסֵיפָה, תֵּיכֶף נִגְּשׁוּ אֵלָיו כַּמָּה עַסְקָנִים וּבִקְּשׁוּ הֵימֶנּוּ שֶׁיְּצַוֶּוה עַל הַשּׁוֹחֵט עַז הַפָּנִים שֶׁיַּעֲזוֹב אֶת הַבַּיִת, הַבֵּית הַלֵּוִי שָׁמַע דִּבְרֵיהֶם אַךְ לֹא הֵגִיב בִּמְאוּמָה וְשָׁב לְחַדְרוֹ. אַחַר זְמַן מָה יָצָא שׁוּב הַבַּיִת הַלֵּוִי מֵחַדְרוֹ, וְשׁוּב בָּאוּ אֵלָיו וּבִקְּשׁוּ מִלְּפָנָיו שֶׁיְּסַלֵּק אֶת הַשּׁוֹחֵט, וְאָז יוּכְלוּ לָדוּן בְּמַעֲשָׂיו וְלִמְנוֹעַ בָּשָׂר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן מִפִּיּוֹת יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים. נַעֲנָה הַבַּיִת הַלֵּוִי וְאָמַר, הֲלֹא תַּכְלִית הָאֲסֵיפָה הָיְתָה לְבַעֵר אֶת מַעֲשָׂיו שֶׁל אוֹתוֹ הַשּׁוֹחֵט מִקִּרְבֵּנוּ. אַךְ אִם נְבַיֵּישׁ אוֹתוֹ וְנַלְבִּין אֶת פָּנָיו עַל יְדֵי שֶׁנְּסַלֵּק אוֹתוֹ מִכָּאן,

מִיָּד יַהֲפוֹךְ זֶה הַשּׂוֹחֵט לִנְרְדָּף, וַהֲרֵי אֱלוֹקִים יְבַקֵּשׁ אֶת נִרְדָּף - אֲפִילּוּ אִם הוּא רָשָׁע, וְאָז כְּבָר לֹא יִהְיֶה בְּיָדֵינוּ כָּל כּוֹחַ וְסִיּוּעְתָּא מִן שְׁמַיָּא לִפְעוֹל כְּנֶגְדּוֹ.

וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ - הַהֲכָנָה לְיֹמֵי הַחֲנוּכָּה הַמְמַשְׁמְשִׁים וּבָאִים

כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ לְגַבֵּי קִיּוּם כָּל הַמִּצְווֹת וּלְעִנְיַן כָּל מוֹעֲדֵי וּזְמַנֵּי הַשָּׁנָה, כִּי אֵינוֹ דּוֹמֶה הַמְקַיֵּים אֶת הַמִּצְווֹה וְהַנִּכְנָס אֶל הַ'יּוֹם טוֹב' אַחַר הֱכָנָה רְאוּיָה, לְמִי שֶׁבָּא מִבְּלִי לְהָכִין אֶת עַצְמוֹ, כִּי כָּל שֶׁיָּכִין אֶת עַצְמוֹ וְיִזַּכֵּךְ אֶת נַפְשׁוֹ כָּךְ יִזְכֶּה לְהַשִּׂיג יוֹתֵר אֶת הָאוֹר וְהַקְּדוּשָּׁה הַנּוֹרָאָה וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת הַטּוֹבוֹת, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהַהֲכָנָה הִיא הַ'כְּלִי קִיבּוּל' לְקַלּוֹט בּוֹ הַקְּדוּשָּׁה, דְּמִי שֶׁבָּא בְּלֹא 'כְּלִי', בַּמֶּה יִשְׁמוֹר וְיַחֲזִיק אֶת הָאוֹר הַגָּדוֹל. וּמִקְרָא מָלֵא דִּיבֵּר הַכָּתוּב בְּ'אֱלִישָׁע', כַּאֲשֶׁר הִתְלוֹנְנָה הָ'אִשָּׁה הַשּׁוּנַמִּית' בְּפָנָיו עַל עָנְיָהּ וְדָחְקָהּ, צִיָּוָה עָלֶיהָ אֱלִישָׁע הַנָּבִיא (מְלָכִים ב ד, ג) 'לְכִי שַׁאֲלִי לָךְ כֵּלִים מִן הַחוּץ מֵאֵת כָּל שְׁכֵנָיִךְ, כֵּלִים רֵקִים אַל תַּמְעִיטִי', וְאָכֵן כְּפִי כַּמּוּת הַכֵּלִים שֶׁהֵבִיאָה כָּךְ הָיָה כַּמּוּת הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּשְׁפַּךְ בְּדָרְךָ נֵס בְּלִי גְּבוּל וְסוֹף, וּלְכְאוֹרָה יֵשׁ לְהָבִין, אִם כְּבָר נַעֲשׂוּ לָהּ נִיסִּים בְּרִיבּוּי 'הַשֶּׁמֶן', מַדּוּעַ לֹא נַעֲשָׂה לָהּ עוֹד נֵס בְּרִיבּוּי 'כֵּלִים', אֶלָּא, זֶה הַכְּלָל, אֵין אָדָם זוֹכֶה לְנֵס, אִם לֹא יַעֲשֶׂה אֵיזוֹ פְּעוּלָה מִצַּד עַצְמוֹ, וּלְכָן בְּרֶגַע שֶׁנִּגְמְרוּ הַכֵּלִים נִפְסַק גַּם כֵּן 'שֶׁפַע' הַשֶּׁמֶן מִלְּהַשְׁפִּיעַ, וְהַלִּימּוּד לְדִידַן, בְּכְדֵי לִזְכּוֹת לְשֶׁפַע הַנֵּס וְהָאוֹר, צָרִיךְ לְהַקְדִּים וּלְהָכִין תְּחִילָּה 'כֵּלִים' לְקַלּוֹט בָּהֶם אֶת הַשֶּׁפַע, וְאָז נִזְכֶּה לֵיהָנוֹת מִן הַשֶּׁפַע הַנִּשְׁפָּע בִּימֵי חֲנוּכָּה.

וְלֹא זוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא דִּכְתַב הָ'רַדַּ"ק' עַל הַפָּסוּק שָׁם (ו) וַיְהִי כִּמְלֹאת הַכֵּלִים - (בָּאגָּדָה וּבְתַרְגּוּם שֶׁל תּוֹסֶפְתָּא), כְּשֶׁנִּגְמְרוּ הַכֵּלִים, אָמְרָה לִבְנָהּ הָבֵא עוֹד כְּלֵי חֶרֶס שְׁבוּרִים, כִּי הקב"ה שֶׁגָּזַר עַל כֵּלִים רֵקִים שֶׁיִּתְמַלְאוּ בְּדָרְךָ נֵס, יִגְזוֹר גַּם עַל כֵּלִים שְׁבוּרִים שֶׁיִּתּוּקְנוּ, וְאָכֵן אָסַף הַבֵּן כֵּלִים שְׁבוּרִים, נְתָנָם זֶה עַל גַּב זֶה, וְנִתְחַבְּרוּ כְּאֶחָד בְּדָרְךָ נֵס, וְהִמְשִׁיךְ עַמּוּד הַשֶּׁמֶן לְמַלְאוֹת אֶת הַכֵּלִים עַד שֶׁנִּגְמְרוּ כּוּלָּם, וְנַעֲנָה הַבֵּן 'אֵין עוֹד כֵּלִים בַּבַּיִת', - שָׁמַע עַמּוּד הַשֶּׁמֶן כִּי כֵן וּפָסַק (ע"כ בְּתַרְגּוּם מַאֲרָמִית), מֵעַתָּה, יֵשׁ לְהַמְלִיץ בַּעֲדֵינוּ, שֶׁהֲרֵי 'אֵין הקב"ה בָּא בִּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו' (ע"ז ג.), וְיֵשׁ מָקוֹם לָאָדָם לוֹמַר - אֵין בְּכוֹחִי לְהָכִין כֵּלִים מְזוּפָּפִין וּסְתוּמִין כָּרָאוּי - לְבַל יִשָּׁפֵךְ וְיֹאבַד הַשֶּׁפַע, לָזֶה אָמְרִינַן הָכֵן כֵּלִים כְּפִי כּוֹחֵךְ, וְאַף אִם יִהְיֶה הַכְּלִי מְחוֹרָר כְּנָפָה, יַעֲשֶׂה הַבּוֹרֵא נֵס וְיִסְתּוֹם אֶת הַכְּלִי, כְּדֵי שֶׁיִּקְלוֹט הָאוֹר...

וְכָךְ אָמְרוּ 'בַּעֲלֵי הָרֶמֶז' כִּי 'הַכָּנָה' בְּגִימַטְרִיָּא 'יְסוֹד', כִּי הָעִיקָּר וְהַ'יְסוֹד' שֶׁעָלָיו יַעֲמוֹד כָּל בִּנְיַן מַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה הוּא הַ'הֲכָנָה' שֶׁלְּפָנֶיהָ בִּרְעוּתָא דְּלִיבָּא.

וְהִנֵּה בְּשִׁלְטֵי הַגִּיבּוֹרִים (שֶׁעַל הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי שַׁבָּת עט.) הֵבִיא רֶמֶז לַחֲנוּכָּה מִלְּשׁוֹן הַכָּתוּב בְּפָרָשַׁת מִקֵּץ (מג, טז) 'טְבוֹחַ טֶבַח וְהָכֵן', שֶׁאוֹת ח' מ'טֶבַח', בְּצֵירוּף תֵּיבַת 'וְהָכֵן' עוֹלִים יַחְדָּיו - 'חֲנוּכָּה'. וַהֲרֵי שֶׁבַּחֲנוּכָּה נִרְמַז בְּמִיּוּחָד עִנְיַן הַהֲכָנָה.

הרה"ק הָ'אִמְרֵי חַיִּים' זי"ע הָיָה אוֹמֵר, שֶׁהַפָּסוּק בְּתְחִילַּת פָּרָשָׁתֵנוּ 'וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אָחִיו אַרְצָה שֵׂעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם' עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה', חוּשְׁבְּנָא דִּדֵּין כְּחוּשְׁבְּנָא דְּדִין (שְׁתֵּיהֶם עוֹלִים מִסְפָּר - 2521, וְאוּלַי רֶמֶז יֵשׁ בַּדָּבָר לְהָכִין עַצְמוֹ לַחֲנוּכָּה כְּבָר בְּפָרָשַׁת וַיִּשְׁלַח).

וְכָךְ אָמַר הרה"ק הַ'יְשׁוּעוֹת מֹשֶׁה' מִוִּויז'נִיץ זי"ע, 'הַכָּנָה' עוֹלָה בְּגִמַטְרִיָּא - 'מֹחַ וָלֵב', לְרַמֵּז שֶׁבָּרְאשׁוֹנָה יֵשׁ לְהָכִין אֶת הַמֹּחַ וְאֶת הַלֵּב לְבוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים, וּלְהַדְלִיקָם בְּנֵר חֲנוּכָּה.

הרה"ק אַדמוה"ז מִטְשׁוּרְטְקוֹב זי"ע הָיָה אוֹמֵר עַל הַקְּרָא (י, כג) 'וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבוֹתָם', כִּי כְּמוֹ שֶׁשִּׁוְוּיָה וְחִינָּהּ שֶׁל 'אֶבֶן יְקָרָה' תָּלוּי הֵיכָן הֶעֱמִידוּהָ, אִם יַעֲמִידוּהָ בְּתוֹכְכֵי חֶרֶס וָעֵץ, אוֹ בְּתוֹכְכֵי כּוֹתֶל מְטוּנָּף וּמְזוֹהָם לֹא יֵהֵא נִרְאֶה זִיו הָאֶבֶן, וְרַק כַּאֲשֶׁר יַעֲמִידוּהָ בַּמָּקוֹם הָרָאוּי לָהּ - בְּמָקוֹם נָקִי וּמְצוּחְצָח אָז תַּעֲמוֹד עַל עֶרְכָּהּ וְחִינָּהּ כָּרָאוּי לַחֲשִׁיבוּתָהּ. כִּדְבָרִים הָאֵלֶּה לְדִידַן, בַּיָּמִים הַלָּלוּ שׁוֹרָה אוֹר לְכָל יִשְׂרָאֵל - אֶלָּא שֶׁהַכֹּל תָּלוּי אִם יְנַקֶּה עַצְמוֹ מִעַט שֶׁיּוּכַל הָאוֹר לִשְׁכּוֹן בְּתוֹכוֹ (אפי' בְּמִעַט) יִזְרַח הָאוֹר כְּדוּגְמַת אֶבֶן טוֹבָה כְּשֶׁנִּמְצֵאת בְּתוֹכְכֵי כֶּסֶף וְזָהָב (גְּנָזֵי יִשְׂרָאֵל תרפ"ד מִשָּׁם אָבִיו).

מְסוּפָּר עַל הרה"ק הַ'יְשְׁמַח יִשְׂרָאֵל' מֵאַלֶכְּסַנְדֶּר זי"ע, שֶׁלֹּא נָתַן לַחֲסִידָיו לִשְׁהוֹת אֶצְלוֹ בְּעֵת הַדְּלָקַת הַנֵּרוֹת, חָסִיד אֶחָד שֶׁעַז הָיָה חֶשְׁקוֹ לִרְאוֹת אֶת עֲבוֹדַת הַקּוֹדֶשׁ,

נֶחְבָּא פַּעַם בְּאַחַד הָאֲרוֹנוֹת שֶׁבְּחַדְרוֹ, וְהֵצִיץ מִשָּׁם לַחֲזוֹת בְּנוֹעַם קָדְשׁוֹ, וְהִנֵּה רוֹאֶה הוּא שֶׁטֶרֶם הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת הָיוּ פְּנֵי הָרַבִּי בּוֹעֲרִים כְּלַפִּידִים, בַּהֲכָנָה דְּרָבָּה לִקְרַאת קִיּוּם הַמִּצְוָה, אַף בְּבוֹאוֹ לְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת 'פָּשַׁט צוּרָה' שֶׁל הַהִתְלַהֲבוּת, וְ'לָבַשׁ צוּרָה' שֶׁל פַּשְׁטוּת וְהִתְאַפְּקוּת, אָמַר אֶת הַבְּרָכָה מִילָּה בְּמִילָּה וְהִדְלִיק אֶת הַנֵּרוֹת. הֶחָסִיד שֶׁהִבִּיט בַּעֲבוֹדַת הַקוֹדֶשׁ הִתְפַּלֵּא עַד מְאֹד, דְּהָא אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא, שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהִתְלַהֵב בְּעֵת קִיּוּם הַמִּצְוָה גּוּפֵיהּ יוֹתֵר מִשְּׁעַת עֲבוֹדַת הַהֲכָנָה, אַף לֹא הֵעִיז לָצֵאת מִמַּחֲבוֹאוֹ בְּיָדְעוֹ שֶׁכָּל הִימָּצְאוֹ בַּחֶדֶר שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת הוּא, לְפִיכָךְ שָׁמַר אֶת הַשְּׁאֵלָה בְּלִבּוֹ, לְמָחָר נִיגַּשׁ אֵלָיו הַ'יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל' וְאָמַר לוֹ 'הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁהָאָדָם זוֹכֶה בְּשְׁעַת קִיּוּם הַמִּצְוָה הִיא עַל יְדֵי אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָּא, מַה שֶּׁהָאָדָם יָכוֹל וְצָרִיךְ הוּא לְעוֹרֵר אֶת לִבּוֹ בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה בִּשְׁעַת 'הַכָּנָתוֹ' לַמִּצְוָה, וְאָז עָלָיו לְהִתְלַהֵב וּלְהַבְעִיר אֶת לִבּוֹ בְּדִבֵּיקוּת לְהַבּוֹרֵא יתב"ש... '

הרה"ק הַ'יְסוֹד הָעֲבוֹדָה' זי"ע נָשָׂא אֶת מְשָׁלוֹ לְחוֹלֶה אָנוּשׁ שֶׁבְּדָקוֹ הָרוֹפֵא וְגִילָּה אֶת אָזְנוֹ כִּי דֶּרֶךְ רְפוּאָתוֹ הִיא, שֶׁיִּשְׁפּוֹךְ יַיִן עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר וְיִנְשׁוֹם עָמוֹק אֶת רֵיחַ הָעוֹלֶה, הָלַךְ הַחוֹלֶה וְ'נִיסַּךְ יַיִן' עַל הַתַּנּוּר, גַּם הִכְנִיס אֶת הָאֲוִויר עַד לְתוֹךְ עִמְקֵי רֵיאוֹתָיו, אַךְ לְדַאֲבוֹן לֵב לֹא נִרְאָה שׁוּם שִׁינּוּי בְּמַצָּבוֹ, חָזַר הָאִישׁ אֶל הָרוֹפֵא וּשְׁאָלוֹ 'לָמָּה רִימִּיתַנִי', הֵן עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִיוִּיתַנִי וְאֵינִי רוֹאֶה שׁוּם סִימָן הַטָּבָה. הֶחֱזִיר לוֹ הָרוֹפֵא, הַגִּידָה נָא, מֶה עָשִׂיתָ, סִיפֵּר לוֹ הַחוֹלֶה כָּךְ וְכָךְ עָשִׂיתִי, נַעֲנָה לוֹ הָרוֹפֵא, אוֹי, סָכָל שֶׁכָּמוֹתְךָ, וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיֵּשׁ תּוֹעֶלֶת בִּשְׁפִיכַת יַיִן עַל גַּבֵּי תַּנּוּר צוֹנֵן, כְּלוּם 'סְגוּלוֹת' הִנְנִי נוֹתֵן לְךָ, הֲרֵי הַפָּוּנָה הָיְיתָה שֶׁתַּדְלִיק תְּחִילָּה אֵשׁ בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר, וּכְשֶׁיִּהְיוּ דָּפְנוֹתָיו רוֹתְחוֹת אָז תִּשְׁפּוֹךְ יַיִן, וּבָזֶה יְנַדּוֹף רֵיחַ הַיַּיִן וְיִתְפַּשֵּׁט כַּהוֹגֶן בַּחֲלַל הַבַּיִת, וּבְכֹחַ עֲשַׂן זֶה כְּשֶׁיִּכָּנֵס לְגוּפּוֹ שֶׁל אָדָם לְסַלֵּק מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַמַּזִּיקִים. וְהַנִּמְשָׁל לְעִנְיֵנֵנוּ, חֲנוּכָּה הִינָּם 'יָמִים הַמְבוֹרָכִים', מְלֵאֵי אוֹרָה וְהַשְׁפָּעוֹת קְדוֹשׁוֹת וְנִפְלָאוֹת, אַף תְּחִילָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהָרְתִּיחַ אֶת עַצְמוֹ לְמַעַן יִהְיֶה כְּלִי מַחֲזִיק בְּרָכָה, וּבָזֶה יִשְׁאַב הַשְׁפָּעַת וּקְדוּשַׁת הַיָּמִים עַד שֶׁיָּבוֹאוּ כַּמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו.

וְהֵעִיקַּר שֶׁיִּגַּשׁ בְּהַשָּׂגוֹת גְּדוֹלוֹת כַּיָּדוּעַ מְשָׁלוֹ שֶׁל הגה"ק הַ'חֶפֶץ חַיִּים' זי"ע לְמוֹכֵר הַשֶּׁמֶן שֶׁבָּא לָעִיר עִם חֲבִיּוֹת עֲנָק לְמִכּוֹר לִבְנֵי הָעִיר שֶׁמֶן טוֹב וּמְשׁוּבָּח, וְהִנֵּה רְצוֹנוֹ שֶׁל הַמּוֹכֵר לִמְכּוֹר אֶת כָּל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ לִבְנֵי הָעִיר, אֲבָל לְמַעֲשֶׂה לֹא יוּכַל לָתֵת לִבְנֵי הָעִיר רַק כְּפִי הַכֵּלִים שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם יַגִּישׁ אֵלָיו... הַגָּדוֹל כְּפִי גָּדְלוֹ וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ. וְהַנִּמְשָׁל מוּבָן בְּיוֹתֵר, כִּי הקב"ה רוֹצֶה לְהַעֲמִיסָנוּ בְּשֶׁפַע גָּדוֹל בְּיוֹתֵר אֲבָל לְמַעֲשֶׂה יָרִיק עָלֵינוּ רַק כְּגוֹדֶל הַכֵּלִים שֶׁהֵכִינוּ בְּנֵי הָעוֹלָם לְקַבֵּל בָּהֶם.

שֶׁעָשָׂה נִסִּים - בַּיָּמִים הָהֵם וּבַזְּמַן הַזֶּה

פְּסַק הָרַמְ"א (או"ח קפז, ד) 'וְאוֹמְרִים עַל הַנִּסִּים בַּחֲנוּכָּה וּבְפוּרִים קוֹדֶם 'וְעַל הַכֹּל', וְאִם לֹא אָמְרוֹ אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, וּמִכָּל מָקוֹם יוּכַל לְאוֹמְרוֹ בְּתוֹךְ שְׁאָר 'הָרַחֲמָן', וְיֹאמַר הָרַחֲמָן הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נִסִּים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בַּיָּמִים הָהֵם וכו', וְהָכִי נָהוּג', וְתָמְהוּ הַפּוֹסְקִים (בְּכוֹר שׁוֹר שַׁבָּת כא. יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב סי' תרפ"ד) שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְפַּלֵּל עַל מַעֲשֶׂה נִסִּים (בְּרָכוֹת נד.), וּכְדָמְצִינוּ גַּבֵּי מַעֲשֶׂה דְּרָבָא (תַּעֲנִית כד:) שֶׁמִּשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בִּיקֵּשׁ רַחֲמִים שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים בִּתְקוּפַת תַּמּוּז, וְנִתְגַּלָּה אֵלָיו אָבִיו בַּחֲלוֹם שֶׁיִּשַּׁנָּה מְקוֹם שְׁנָתוֹ, וּלְמָחָר מָצָא סִימָנֵי סַכִּינִים עַל מִיטָּתוֹ, שֶׁהָיוּ מַזִּיקִים רוֹצִים לְהַזִּיקוֹ וּלְהָרְגוֹ, וְכָל זֹאת מִפְּנֵי שֶׁהִטְרִיחַ כְּלַפֵּי מַעְלָה וּפָעַל נֵס שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ, וְאִם כֵּן אֵיךְ הוּתַּר בַּחֲנוּכָּה לְבַקֵּשׁ 'הָרַחֲמָן הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נִסִּים'.

וּמְבֹאָר בַּעַל הַ'שׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב' (בְּסִפְרוֹ דִּבְרֵי שָׁאוּל דְּרוּשׁ לַחֲנוּכָּה), דְּהָנֵי מִילֵּי בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁעוֹלָם כְּמִנְהָגוֹ נוֹהֵג, אָז אָסוּר לְבַקֵּשׁ עַל הַנְּהָגָה נִסִּית וּלְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי בָּזֶה הוּא מְשַׁבֵּד בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, אֲבָל בִּימֵי הַחֲנוּכָּה שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת מִתְנַהֲגִים בְּהַנְהָגָה נִסִּית, בַּיָּמִים אֵלּוּ הַנֵּס הוּא בְּטֶבַע הַבְּרִיאָה, אִם כֵּן כְּשֵׁם שֶׁמְּבַקֵּשׁ בְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ עַל הַטֶּבַע כָּךְ בְּיָדוֹ לְבַקֵּשׁ עַל הַנֵּס בַּחֲנוּכָּה, וְשַׁפִּיר מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים 'הָרַחֲמָן הוּא יַעֲשֶׂה לָנוּ נִסִּים'. (וּמִכָּל מָקוֹם פְּשִׁיטָא, שֶׁגַּם בְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ בְּיָדְנוּ לִפְעוֹל נִיסִּים וְנִפְלָאוֹת עַל יְדֵי תְּפִלָּה, אַף גָּדְלָה מַעֲלָתָם שֶׁל יְמֵי חֲנוּכָּה שֶׁאָז אֶפְשָׁר 'לְהִתְפַּלֵּל' לְהֶדְיָא עַל הַנִּיסִּים).

אָמְרוּ חַז"ל (שַׁבָּת כא:) מִצְוַת חֲנוּכָּה נֵר אִישׁ וּבֵיתוֹ, וְהַמְהַדְּרִין נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְהַמְהַדְּרִין מִן הַמְהַדְּרִין בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יוֹם רִאשׁוֹן מַדְלִיק שְׁמוֹנָה, וּלְכְאוֹרָה תָּמוּהַּ מַדּוּעַ פָּתַח בִּלְשׁוֹן רַבִּים 'מְהַדְּרִין' וְסֵיִם

בִּלְשׁוֹן יָחִיד 'מַדְלִיק שְׁמוֹנָה', וְעוֹד, מַדּוּעַ נָקַט לְשׁוֹן 'מְהַדְּרִין' וְלֹא לְשׁוֹן 'מַחְמִירִים' כִּבְכָל הַשַּׁ"ס.

וְאוֹמְרִים בְּשֵׁם הרה"ק הַ'חִידּוּשֵׁי הָרִי"ם' זי"ע לְבָאֵר עַל פִּי דִּבְרֵי הַמַּהַרַ"ל (נר מצוה ח"ב) שֶׁמִּסְפָּר 'שֶׁבַע' מוֹרֶה עַל הַטֶּבַע, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ט א) 'חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה' וְאָמְרוּ (סַנְהֶדְרִין לח.) אֵלּוּ 'שִׁבְעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית', שֶׁהַבּוֹרֵא בָּרָא עוֹלָמוֹ בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַבְּנְיָן, וְהוּא הַנָּהָגַת הַטֶּבַע, וְכָל מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מִשֶּׁבַע - דְּהַיְינוּ 'שְׁמוֹנָה' מוֹרֶה עַל לְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע. וְזֶהוּ כַּוָּונַת אוֹמְרָם 'יוֹם רִאשׁוֹן מַדְלִיק שְׁמוֹנָה' - בְּלִשׁוֹן יָחִיד, וְקָאֵי עַל הקב"ה, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ מַדְלִיק מְנֵין שְׁמוֹנָה בָּעוֹלָם. כְּלוֹמַר הַנְהָגָה שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַטֶּבַע. וּבָזֶה מְבוֹאָר נַמִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ 'וְהַמְהַדְּרִין' שֶׁהוּא מִלְּשׁוֹן 'הֲדַרֵי בִּי', ר"ל, שֶׁעֲבוֹדַת יְמֵי הַחֲנוּכָּה הִיא לְהַחֲזִיר בְּתוֹךְ תּוֹכוֹ הַנְהָגָה זוֹ שֶׁמֵּעַל לַטֶּבַע, וּבָזֶה יוּשְׁפַּע עָלָיו הַנְהָגָה זוֹ לְכָל הַשָּׁנָה.

וְכָל אֲשֶׁר הִזְכַּרְנוּ בְּשִׁבְחֵי הַנֵּס שֶׁל חֲנוּכָּה חוֹזֵר לִהְיוֹת מִיהֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה, כִּי הִנֵּה בַּגְּמָרָא מָצִינוּ שֶׁחֲנוּכָּה הוּא הַנֵּס הָאַחֲרוֹן שֶׁהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁנִּקְבַּע עָלָיו יו"ט כְּזֶכֶר לַנֵּס, עי' יוֹמָא כט.), וּמְבָאֵר הרה"ק הַ'שְׁפַת אֱמֶת' זי"ע (חֲנוּכָּה תרל"ז ד"ה חֲנוּכָּה) טַעְמָא דְּמִילְתָא, דְּכָל תַּכְלִית וּמַטָּרַת הַנֵּס הִיא לְחַזֵּק אֶת הָאֱמוּנָה בְּלִבֵּנוּ שהקב"ה הוּא לְבַדּוֹ מַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית (שֶׁהֲרֵי הקב"ה כָּל יָכוֹל וּבְיָדוֹ לְהַצִּילָם מִיַּד שׂוֹנְאֵיהֶם מֵעִיקָּרָא, וְאָז לֹא יִצְטָרְכוּ כְּלָל לְנֵס, אֶלָּא שֶׁאָז לֹא יִתְחַזֵּק יְסוֹד זֶה בְּלִבּוֹת בנ"י), וּמִזְּמַן לִזְמַן עָשָׂה הקב"ה לבנ"י עוֹד נִיסִּים אַחַר שֶׁנִּשְׁכַּח הַנֵּס הָאַחֲרוֹן מבנ"י, כְּדֵי לַחֲזוֹר וּלְחַזֵּק אֶת הָאֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָתוֹ וּלְגַלּוֹת אֱלוֹקוּתוֹ בָּעוֹלָם, אֲבָל נֵס שֶׁל חֲנוּכָּה עֲדַיִין מֵאִיר לָנוּ, וְהוּא חוֹזֵר וּמִתְחַדֵּשׁ שׁוּב וָשׁוּב בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה כְּבַיָּמִים הָהֵם מַמָּשׁ (אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר מִתְעוֹרְרִים הַנִּיסִּים לְמַה שֶּׁנִּצְרָךְ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וְאוֹתוֹ זְמַן), וְלָכֵן נֵס זֶה הָיָה הַנֵּס הָאַחֲרוֹן, גַּם לָכֵן נִקְרָא 'חֲנוּכָּה' - מִלְּשׁוֹן חִינּוּךְ וְהִתְחַדְּשׁוּת, כִּי גַּם זֶה יֵשׁ בּוֹ הִתְחַדְּשׁוּת מִיהֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה.

כֹּה דִּקְדֵּק הָאַדְמוֹ"ר מִבְּלָאזוֹב זי"ע (בְּ'הַקְדָּמָה' לְסֵפֶר 'צְבִי לַצַּדִּיק' שֶׁהֻדְפַּס בִּשְׁנַת תרצ"ו) בִּלְשׁוֹנוֹת הַכָּתוּב לְגַבֵּי הַבְּרָכוֹת שֶׁבֵּירַךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב, שָׁם נֶאֱמַר (כז, כה-כז) 'וַיִּגַּשׁ לוֹ וַיַּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ וכו', וַיִּגַּשׁ וַיִּשַּׁק לוֹ', וּמַדּוּעַ חָזַר הַכָּתוּב כַּמָּה פְּעָמִים עַל תֵּיבַת 'לוֹ', וּמְבָאֵר כִּי הִנֵּה בְּרָכוֹת אֵלּוּ לֹא נֶאֶמְרוּ לְיַעֲקֹב לְבַדּוֹ, אֶלָּא בָּזֶה הִשְׁפִּיעַ יִצְחָק אֶת הַבְּרָכָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתֵיהֶם, וּמְקוֹר הַבְּרָכָה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי ל"ו נֵרוֹת הַחֲנוּכָּה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, עַל כֵּן נִכְתַּב וְחָזַר נִכְתַּב תֵּיבַת 'לוֹ', לְמַעַן נֵדַע אֶת אֲשֶׁר לְפָנֵינוּ לִשְׁאוֹב מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה מִלֹּא חָפְנַיִים, וְלֹא לִהְיוֹת כְּשׁוֹטֶה הַמְאַבֵּד מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לוֹ.

כְּתַב בְּ'מַחְזוֹר וִיטְרִי' (לַחֲנוּכָּה, סֵדֶר הַתְּפִלָּה וקריאה"ת) שֶׁ'חֲנוּכָּה' הוּא מִלְּשׁוֹן 'חֲנִינָה', גַּם נוֹדָע מַה שֶּׁכָּתַב הרה"ק הַ'מְאוֹר עֵינַיִים' זי"ע (מִקֵּץ ד"ה זְמַן) לְרָמוֹז עִנְיַן חֲנוּכָּה בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב בְּפָרָשַׁת מִקֵּץ (מג, כט) 'אֱלוֹקִים יָחְנְךָ בְּנִי', וְכַוָּונַת הַדְּבָרִים, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַנְהָגָה שֶׁל לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין וְשֶׁלֹּא לְפִי מַעֲשֵׂי הָאָדָם.

וּמִתְאַמְּרָא מִשֵּׁם הרה"ק רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵרוּזִ'ין זי"ע, שֶׁהַשֶּׁפַע הַיּוֹרֵד בַּחֲנוּכָּה דּוֹמֶה לַשֶּׁפַע הַיּוֹרֵד בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אוּלָם חִילּוּק יֵשׁ בֵּינֵיהֶם, שֶׁהַשֶּׁפַע הַנִּקְצָב בְּיוֹמָא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא כְּפִי מַעֲשֵׂי הָאָדָם, וְתָלוּי בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא, וְאִילּוּ בַּחֲנוּכָּה בָּא הַשֶּׁפַע בְּמַתָּנָה וּבַחֲנִינָה, בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא בִּלְבָד.

הִנֵּה פֶּלֶא מָצִינוּ כִּי כְּשֶׁשָּׂרָה אִמֵּנוּ יָלְדָה אֶת יִצְחָק אָבִינוּ כְּשֶׁהִיא בַּת תִּשְׁעִים שָׁנָה 'וַתְּיהִוֹם כָּל הָעִיר'... הַכֹּל סָחוּ וְדָשׁוּ בְּעִנְיָן זֶה וְאַף בַּתּוֹרָה מָצִינוּ הִתְיַיחֲסוּת לְנֵס גָּדוֹל וּפֶלֶא זֶה, וְאִילּוּ כְּשֶׁיּוֹכֶבֶד יָלְדָה אֶת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָיְיתָה בַּת ק"ל וְלֹא מָצִינוּ 'רַעַשׁ' מִזֶּה, וּמְבָאֵר הַמַּגִּיד מִדּוּבְנָא (בְּמָשָׁל מָתוֹק) כִּי בְּמִצְרַיִם הָיָה 'יָרִיד' שֶׁל נִיסִּים 'שִׁשָּׁה בְּכֶרֶס אַחַת' יוֹלְדוֹת בַּיַּעַר וּשְׁתֵּי שִׁינַּיִים צוֹמְחוֹת לָהֶם וכו' אֲזַי אֵין כָּל מַשְׁמָעוּת וַחֲשִׁיבוּת לְנֵס בֵּין הַנִּיסִּים... אַף לְדִידַן יֵיאָמַר, יְמֵי הַחֲנוּכָּה הֵם יְמֵי 'יָרִיד' לְנִיסִּים וְאֵין כָּל בָּךְ חֲשִׁיבוּת לְנֵס הַנַּעֲשֶׂה לְיָחִיד אַף אִם הוּא בְּעֶצֶם נֵס גָּדוֹל, וְהַמַּשְׂכִּיל יְנַצֵּל לִפְעוֹל לְעַצְמוֹ נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁיַּגִּיעוּ אֵלָיו בְּקַל יוֹתֵר...

אוּלָם עֲדַיִין יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִם הוּתַּר לְבַקֵּשׁ בְּיָמִים אֵלּוּ עַל נִיסִּים, מַדּוּעַ לֹא קָבְעוּ חז"ל לוֹמַר כֵּן לְכַתְּחִילָּה בְּנוּסַח הַבְּרָכָה (וְלֹא רַק לְמִי שֶׁשָּׁכַח), וְתֵירֵץ הָאַדְמוֹ"ר מִטְּשֶׁעְרָנָאבִּיל זי"ע בְּתוֹכַחַת מוּסָר, כִּי מִי שֶׁשָּׁכַח 'עַל הַנִּסִּים' בִּתְפִלָּתוֹ סִימָן הוּא שֶׁמְּסִיחַ דַּעְתּוֹ מִימֵי הַנִּיסִּים, לָכֵן עָלָיו לְבַקֵּשׁ שֶׁיִּזְכֶּה לְנֵס פְּרָטִי - לְהִתְעוֹרֵר מִתַּרְדֵּמָתוֹ, וּלְהַשְׂכִּיל לֵיהָנוֹת מִן הָאוֹר הַגָּנוּז הַנִּשְׁפָּע בַּחֲנוּכָּה.

אוּלָם חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה פֵּירְשׁוּ לְאִידָךְ גִּיסָא, שֶׁאַף בִּימֵי חֲנוּכָּה זָקוּק הָאָדָם שֶׁתְּהֵא בְּיָדוֹ זְכוּת כָּל שֶׁהִיא כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְבַקֵּשׁ עַל הַנֵּס, וְהַשּׁוֹכֵחַ לוֹמַר 'עַל הַנִּסִּים' בִּתְפִלָּתוֹ וְנִזְדַּמֵּן נִשְׁבַּר רוּחוֹ בְּקִרְבּוֹ, וְלָכֵן בִּשְׂכַר מִדַּת עֲנָוָה וּשְׁפַלּוּת רוּחוֹ זוֹכֶה שֶׁהוּתַּר לוֹ לְבַקֵּשׁ עַל הַנִּסִּים. וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלוֹקִים חַיִּים, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מִמַּאֲמָרִים אֵלּוּ בַּזְּמַן הַנָּכוֹן, כִּי עַל יְדֵי הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן יִתְעוֹרֵר לַעֲבוֹדַת ה', וּמ"מ אִם יִנָּסֶה הַיצה"ר לְהַפִּילוֹ מֵחֲמַת כָּךְ בְּפַח הַיֵּאוּשׁ, מִיָּד יַזְכִּיר לְעַצְמוֹ שֶׁלֵּב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה לֹא תִבְזֶה, וּבָזֶה יְבַטֵּל מֵעָלָיו כֹּחַ הַיֵּצֶר הָרַע.

עוֹד לָמַדְנוּ בַּגְּמָרָא (שַׁבָּת כא:) 'מַאי חֲנוּכָּה, דת"ר בכ"ה בְּכִסְלֵיו יוֹמֵי דַּחֲנוּכָּה וכו', שֶׁכְּשֶׁנִּכְנְסוּ יְוָנִים לַהֵיכָל טִמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים שֶׁבַּהֵיכָל, וּכְשֶׁגָּבְרָה מַלְכוּת בֵּית חַשְׁמוֹנַאי וְנִצְחוּם בָּדְקוּ וְלֹא מָצְאוּ אֶלָּא פַּךְ אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁהָיָה מוּנָּח בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד, נַעֲשָׂה בּוֹ נֵס וְהִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנָה יָמִים, לְשָׁנָה אַחֶרֶת קְבָעוּם וַעֲשָׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהַלֵּל וְהוֹדָאָה', וּבֵיאֵר הגה"ק הַבֵּן אִישׁ חַי (בֶּן יְהוֹיָדָע ד"ה לְשָׁנָה) אֶת קוּשְׁיַית הש"ס 'מַאי חֲנוּכָּה', דְּהָכִי קָאָמַר, הֲלֹא 'חֲנוּכָּה' הִיא מִלְּשׁוֹן חִינּוּךְ וְהִתְחַדְּשׁוּת, וּמַדּוּעַ נִקְרָא בְּשֵׁם 'חֲנוּכָּה' בְּתוֹסֶפֶת אוֹת ה"א הַנִּרְאִית לְכְאוֹרָה כְּמִיּוּתֶרֶת, וּמְשַׁנֵּי שֶׁהִתְרַחֵשׁ הַנֵּס בִּימֵי הַחַשְׁמוֹנָאִים בכ"ה בְּכִסְלֵו, 'לְשָׁנָה אַחֶרֶת קְבָעוּם וַעֲשָׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהַלֵּל וְהוֹדָאָה', וְכַוָּונַת הַתֵּירוּץ, כִּי הָאוֹת ה"א מוֹרָה עַל דָּבָר הַפָּרֶה וָרֶבֶה, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מז כג) 'הֵא לָכֶם זֶרַע', וְכֵיוָן שֶׁקִּבְּעוּ אֶת הַיָּמִים הַלָּלוּ לְכָל הַדּוֹרוֹת בְּהַלֵּל וְהוֹדָאָה, לָכֵן אַף שֶׁהַנֵּס הִתְרַחֵשׁ בְּפוּעַל רַק בַּיָּמִים הָהֵם מ"מ פָּעֲלוּ הַחֲכָמִים בִּקְדוּשָּׁתָם לְהַמְשִׁיךְ אֶת אוֹרוֹת הַנִּסִּים בְּיָמִים אֵלּוּ לְעוֹלָם וָעֶד, וּמִשּׁוּם הָכִי שַׁפִּיר נִקְרָא 'חֲנוּכָּה' בְּתוֹסֶפֶת אוֹת ה"א, לְרַמֵּז וּלְהוֹרוֹת עַל שֶׁפַּע הַנִּיסִּים שֶׁמִּתְעוֹרְרִים בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מִמַּה שֶּׁהָיָה בַּיָּמִים הָהֵם.

וּבִדְבָרִי חַיִּים' (לַחֲנוּכָּה) הָאֲרִיךְ, שחז"ל הוֹסִיפוּ יו"ט אֵלּוּ עַל יו"ט שֶׁל תּוֹרָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא קִיּוּם וַעֲמִידָה לבנ"י מַעֲמָד בַּגָּלוּת וְלֹא יִפְּלוּ בְּרוּחָם חָלִילָה, כִּי בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הִסְפִּיק לָהֶם הָאוֹר מִן שִׁלְשֶׁת רְגָלִים בִּלְבַד, אַךְ בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ תִּיקְנוּ חז"ל לְהוֹסִיף עוֹד יָמִים טוֹבִים כְּדֵי לִדְחוֹת אֶת הַחוֹשֶׁךְ, וְלָכֵן קָבְעוּ אֶת יְמֵי חֲנוּכָּה לְדוֹרוֹת עוֹלָם.

פַּעַם נִכְנַס הרה"ק הַ'לֵּב שִׂמְחָה' זי"ע לביהמ"ד בִּימֵי חֲנוּכָּה, וְהִפְטִיר בִּלְשׁוֹנוֹ (בְּקוֹצֶר אֲמָרִים, וּכְדַרְכּוֹ), 'אוֹצָרוֹת' - 'אוֹצָרוֹת' מִסְתּוֹבְבִים וּמִתְגַּלְגְּלִים וְצָרִיךְ לְתָפְסָם וּלְחָטְפָם.

וְעַל כְּגוֹן דָּא הָיָה זוֹעֵק הרה"ק הַ'בֵּית אַבְרָהָם' זי"ע (בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים) מִנַּהֲמַת לִבּוֹ הַטָּהוֹר - שֶׁלֹּא יְדָמֶה לְאוֹתוֹ שׁוֹטֶה וְסָכָל הַמִּסְתּוֹבֵב בְּיוֹם הַשּׁוּק, וּבְמָקוֹם לְנַצֵּל אֶת הַזְּמַן לִקְנוֹת 'סְחוֹרָה טוֹבָה' בְּזוֹל וּלְהַרְוִיחַ הוֹן רַב בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה הַבָּאָה, הִינוֹ מִתְעַסֵּק בְּזוּטוֹת וּשְׁטוּיוֹת...

וְכֵן רִימֵז הרה"ק רַבִּי מֹשֶׁה מֵרַאזְוָואדוֹב זי"ע (בֶּן הרה"ק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִדְּזִיקוֹב בְּנוֹ שֶׁל הרה"ק רַבִּי נַפְתָּלִי מֵרַאפְשִׁיץ זי"ע) בִּלְשׁוֹן חז"ל (עֵירוּבִין יח:) 'אָמְרָה יוֹנָה לִפָּנֵי הקב"ה, רבש"ע יִהְיוּ מְזוֹנוֹתַי מְרוּרִין כְּזַיִת וּמְסוּרִין בְּיָדְךָ, וְאַל יִהְיוּ מְתוּקִין כִּדְבַשׁ וּתְלוּיִין בְּיַד בָּשָׂר וָדָם', כִּי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְיוֹנָה (בְּרָכוֹת נג:), וְזֶהוּ - אָמְרָה יוֹנָה לִפָּנֵי הקב"ה, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שֶׁיְּפַסּוֹק לָהֶן מְזוֹנוֹתֵיהֶן בִּימֵי חֲנוּכָּה בְּשָׁעָה שֶׁמַּדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת בְּשֶׁמֶן זַיִת, כִּי אָז מְסוּרִין הַמְּזוֹנוֹת בְּיָדְךָ לְקַבְּלָם בְּמַתָּנַת חִנָּם, וּמִמֵּילָא יִזְכֶּה כָּל אֶחָד לְשֶׁפַע הַפַּרְנָסָה, וְאַל יִהְיוּ מְתוּקִין כִּדְבַשׁ זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁטּוֹבְלִים בּוֹ אֶת הַתַּפּוּחַ בִּדְבַשׁ, כֵּיוָן שֶׁאָז מְסוּרִין בִּידֵי בָּשָׂר וָדָם - בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מוֹדְדִים לְפִי מַעֲשֵׂי הָאָדָם, וּמִי יְצַדֵּק לְפָנָיךְ בַּדִּין.

יְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה בִּתְפִלָּה בַּתּוֹרָה בִּגְדָרִים וּסְיָיגִים, וְנִזְכֶּה אָנוּ וְזַרְעֵנוּ בְּתוֹךְ כְּלַל יִשְׂרָאֵל לְהָכִין עַצְמֵנוּ כֵּלִים רְאוּיִים לְהַשְׁפָּעוֹת הַנִּפְלָאוֹת מֵחַג הַחֲנוּכָּה, וְנִזְכֶּה לִגְאוּלָה הַשְּׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

דִּין רִיצָה וְהִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת ב

הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ

א. אָסוּר לַעֲשׂוֹת תַּרְגִּילֵי הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת, כָּל שֶׁמִּתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ. אֲבָל כָּל שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ מֵעִיקַּר הַדִּין אֵין אִיסּוּר לְהִתְעַמֵּל בְּשַׁבָּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם כַּוָּנָתוֹ לִרְפוּאָה, אַף אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ אָסוּר לְהִתְעַמֵּל בְּשַׁבָּת. וְרַק אִם מִתְעַמֵּל לְתַעֲנוּג בְּעָלְמָא וְלֹא לְשֵׁם רְפוּאָה, מוּתָּר לְהִתְעַמֵּל בְּשַׁבָּת אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ. וּלְדִינָא אַף שֶׁמֵּעִיקַּר הַדִּין אֵין אִיסּוּר אֶלָּא בְּמִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ, מִכָּל מָקוֹם רָאוּי לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לְהִתְעַמֵּל בְּשַׁבָּת כְּלָל אַף אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ, שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים לְעַם יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּעַסְקוּ בָּהֶם בַּתּוֹרָה (יְלִקּוּט יוֹסֵף שַׁבָּת ב עַמּוּד יב).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַגֵּה שָׁנִינוּ בְּשַׁבָּת (קמז.), סָכִין וּמְשַׁמְּשִׁין אֲבָל לֹא מִתְעַמְּלִין [לְשַׁפְּשֵׁף בְּכֹחַ. רַשִׁ"י]. וְלֹא מִתְגָּרְדִין וכו'. וְדַעַת רַשִׁ"י שֶׁהוּא מִשּׁוּם עוּבְדִּין דְּחוֹל. וְהָרַמְבַּ"ם (בפי' הַמִּשָׁנָיוֹת) כָּתַב: שֶׁהוּא מִגְּזֵרַת עָמָל שֶׁיַּעֲמוֹל הָאָדָם [קֹהֶלֶת א'], עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ [תְּהִלִּים קכו], וְהוּא הֶעָמָל וְהַיְגִיעָה. ולכאו' כַּוָּנָתוֹ כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשׁ"י, שֶׁהוּא מִשּׁוּם עוּבְדִּין דְּחוֹל, אֶלָּא שֶׁבְּהִלְכוֹתָיו (פכ"א מהל' שַׁבָּת הכ"ח) כָּתַב: סָכִין וּמְמַשְׁמְשִׁין בִּבְנֵי מֵעַיִם בְּשַׁבָּת, וְהוּא שֶׁיָּסוּךְ וִימַשְׁמֵשׁ בְּבַת אַחַת כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחוֹל, וְאֵין מִתְעַמְּלִין בְּשַׁבָּת. אֵי זֶה הוּא מִתְעַמֵּל, זֶה שֶׁדּוֹרְסִין עַל גּוּפוֹ בְּכֹחַ עַד שֶׁיִּיגַע וְיָזִיעַ, אוֹ שֶׁיְּהַלֵּךְ עַד שֶׁיִּיגַע וְיָזִיעַ, שֶׁאָסוּר לְיַגֵּעַ אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיָּזִיעַ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְפוּאָה. ע"כ. וּמְבוֹאָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם רְפוּאָה, וצ"ל דמ"ש וְהוּא הֶעָמָל וְהַיְגִיעָה הַיְינוּ פֵּירוּשׁ מַהוּ הִתְעַמְּלוּת, וְלֹא בָּא לְפָרֵשׁ מְקוֹר הַתַּעֲם וְהָאִיסּוּר.

וּמָרָן בש"ע (סי' שכח סמ"ב): כָּתַב, אֵין מִתְעַמְּלִין, הַיְינוּ שֶׁדּוֹרְסִין עַל הַגּוּף בְּכֹחַ כְּדֵי שֶׁיִּיגַע וְיָזִיעַ וכו'. וְכָתַב שָׁם הפר"ח, דִּרְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁפּוֹשְׁטִין וּמְקַפְּלִין זְרוֹעוֹתֵיהֶן לִפְנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן, וּמִתְחַמְּמִין וּמַזִּיעִין. ע"כ. וְטַעַם הָאִיסּוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּכְלַל רְפוּאָה בְּשַׁבָּת, וְאע"פ שֶׁגְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים אֵינָהּ שַׁיֶּכֶת כ"כ בָּאן, מ"מ י"ל דְּכֵיוָן שֶׁלִּפְעָמִים מְבִיאִין הַזִּיעָה עַל הַחוֹלֶה ג"כ ע"י סַמָּנִים חיישי' שֶׁיַּעֲשֶׂה רְפוּאָה אַחֶרֶת. [משנ"ב שָׁם ס"ק קל]. וּרְאֵה בְּשוּ"ת מְלַמֵּד לְהוֹעִיל (או"ח סי' נג), וּבְשוּ"ת מהרש"ג ח"ב (סי' צג), וּבְשוּ"ת שְׁרִידֵי אֵשׁ ח"ב (סי' ל), וּבְשוּ"ת צי"א ח"ו (סי' ד'), וּבְשוּ"ת חֶמְדַּת צְבִי (סי' כב), וּבְשוּ"ת רִבְבוֹת אֶפְרַיִם ח"א (סי' רכב).

וְאָמְנָם בילקו"י שַׁבָּת כֶּרֶךְ ב' במהדו"ק (עמ' ו') כָּתַבְנוּ בְּסָתָם, שֶׁאָסוּר לְהִתְעַמֵּל בְּשַׁבָּת, וְלֹא חִילַּקְנוּ בֵּין אִם מִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ אוֹ לֹא, אַךְ בְּשַׁבָּת כֶּרֶךְ ד' חָזַרְנוּ וּבֵיאַרְנוּ ד"ז יוֹתֵר בְּהַרְחָבָה, וְשָׁם הֶעֱלֵינוּ לְמַסְקָנָא, שֶׁלְּדַעַת מָרָן הש"ע אֵין אִיסּוּר מֵעִיקַּר הַדִּין לְהִתְעַמֵּל בְּשַׁבָּת אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ. הלא"ה אֵין אִיסּוּר. ע"ש. וּלְאַחַר שָׁנִים בחזו"ע (שַׁבָּת ח"ג עמ' שפו) נִכְתַּב כְּדִבָּרֵינוּ הנז'.

וְיֵשׁ צוֹרֶךְ לְהַבְהִיר, שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה בָּזֶה שֶׁמֵּעַתָּה יַקְדִּישׁוּ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת ח"ו לַעֲרֵיכַת תַּרְגִּילֵי הִתְעַמְּלוּת, שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ, חָלִילָה וְחַס, שֶׁהֲרֵי לֹא נִיתְּנוּ שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים לְעַם יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּעַסְקוּ בָּהֶם בַּתּוֹרָה. וְלֹא כָּתַבְנוּ בילקו"י שָׁם אֶלָּא מַה שֶּׁנִּרְאֶה לָנוּ מֵעִיקַּר הַדִּין בְּדַעַת מָרָן הש"ע, אֲבָל בְּוַדַּאי שֶׁמִּן הָרָאוּי לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת שׁוּם תַּרְגִּילֵי הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת.

טַעֲמָא דְּהַאי מִילְּתָא שֶׁאֵין מִתְעַמְּלִין בְּשַׁבָּת וְהַנַּפְקָא מִינָּהּ

וְהִנֵּה בְּמַה שֶּׁאָמְרוּ בַּמִּשְׁנָה [הנ"ל] סָכִין וּמְמַשְׁמְשִׁין, אֲבָל לֹא מִתְעַמְּלִין וְלֹא מִתְגָּרְרִין וכו', יֵשׁ לַחְקוֹר בְּטַעֲמָא דְּהַאי מִילְּתָא שֶׁאֵין מִתְעַמְּלִין בְּשַׁבָּת, אִם הוּא מִטַּעַם דַּהֲוֵי עוּבְדָּא דְּחוֹל, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁכַּוָּנַת הַמִּתְעַמְּלִין הִיא לְהַזִּיעַ, וְהַזָּעָה הִיא בִּכְלַל רְפוּאָה בְּשַׁבָּת, וחיישי' שֶׁמָּא יָבֹא לִשְׁחוֹק סַמָּנִים כְּדֵי לְהַזִּיעַ. ונפ"מ בָּזֶה הֵיכָא שֶׁמִּתְעַמֵּל וְאֵין בְּכַוָּנָתוֹ לְהַזִּיעַ, דְּאִי נֵימָא דְּטַעֲמָא הָוֵי מִשּׁוּם עוּבְדָּא דְּחוֹל, גַּם בכה"ג אָסוּר. אֲבָל אִי נֵימָא דְּטַעֲמָא דְּהַאי מִילְּתָא הוּא מִשּׁוּם גְּזֵירַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים, זֶה שַׁיָּךְ בְּמִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ,

אֲבָל אִם אֵין כַּוָּונָתוֹ לְהַזִּיעַ, אַף אִם מַזִּיעַ אֵין כָּאן הַגְּזֵרָה שֶׁל רְפוּאָה בְּשַׁבָּת. וְעוֹד נפ"מ, הֵיכָא שֶׁמִּשְׁפְּשֵׁף עַל גּוּפוֹ בְּכֹחַ, וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי הַזָּעָה, שֶׁלְּטַעַם רַשְׁ"י גַּם בכה"ג הָוֵי עוּבְדִּין דְּחוֹל. וּלְטַעַם הָרַמְבַּ"ם בכה"ג לֵיכָּא הַגְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי שְׁחִיקַת סַמָּנִים.

וְנֶחְלְקוּ בָּזֶה הָרֹאשׁוֹנִים, שֶׁרַשְׁ"י פי' שָׁם, דְּהַטַּעַם מִשּׁוּם דַּהֲוֵי עוּבְדָּא דְּחוֹל. וכ"ה בפי' הַמִּשְׁנָיוֹת לְהָרַמְבַּ"ם שָׁם. אַךְ הָרַמְבַּ"ם בְּהִלְכוֹתָיו (פכ"א מהל' שַׁבָּת הכ"ח) כָּתַב: וְאֵין מִתְעַמְּלִין בְּשַׁבָּת וכו', שֶׁדּוֹרְסִים עַל גּוּפוֹ בְּכֹחַ עַד שֶׁיַּזִּיעַ וְיַזִּיעַ וכו'. שֶׁאָסוּר לְיַגֵּעַ אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיַּזִּיעַ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְפוּאָה. ע"כ.

וְהִמְנָ"א (סי' שכח ס"ק מו) הֵבִיא מ"ש בְּשִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים שֶׁעַל הָרִי"ף (סוֹף פֶּרֶק הֶחָבִית) וז"ל: לפי' רַשְׁ"י וְהַטּוּר (סי' שכז) דַּוְקָא לְשַׁפְשֵׁף בְּרִפְיוֹן יָדַיִם בְּנַחַת לַהֲנָאָה הוּא דְּשָׁרֵי, אֲבָל לֹא בְּכֹחַ, ולפי' הָרַמְבַּ"ם מַשְׁמַע דאפי' בְּכֹחַ יָכוֹל לְשַׁפְשֵׁף כָּל עוֹד שֶׁלֹּא יְכַוֵּין לָבוֹא לִידֵי זֵיעָה. וּמְסוּפְקָנִי בְּשִׁפְשׁוּף שֶׁעוֹשִׁין לִיגִיעֵי כֹּחַ שֶׁהוּא כְּדֵי לְהָשִׁיב כּוֹחָן אֲלֵיהֶן וּלְבַטֵּל מֵהֶן עֲיֵיפוּתָן דְּקָצַת דָּמֵי לִרְפוּאָה אִם הֵם אֲסוּרִין וכו', וְגַם לְפִירוּשׁ הָרַמְבַּ"ם קָצַת נִרְאֶה דְּאָסוּר אִם עָבִיד לִרְפוּאָה, אֶלָּא שֶׁמְּסוּפָּק אֲנִי אִם מִיקְרֵי רְפוּאָה אוֹ תַּעֲנוּג. ע"ש. וּמְבוֹאָר מִדְּבָרָיו, שֶׁגַּם לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם אִם עוֹשִׂים כֵּן לִרְפוּאָה, אָסוּר בְּכָל גַּוְונָא, וּמַה שֶּׁנִּסְתַּפֵּק הוּא בְּמַה שֶּׁעוֹשִׂים לִיגִיעֵי כֹּחַ, אִם חָשִׁיב כְּמוֹ לְתַעֲנוּג אוֹ לִרְפוּאָה.

וְהִנֵּה הטוש"ע (סי' שכז ס"ב) כָּתְבוּ, סָכִין וּמְמַשְׁמְשִׁין לַהֲנָאָתוֹ ע"י שִׁינּוּי וכו', וְלֹא יְמַשְׁמֵשׁ בְּכֹחַ אֶלָּא בְּרִפְיוֹן. ע"כ. וְלֹא נִתְבָּרֵר כָּאן אִם נוֹקֵט כְּטַעְמוֹ שֶׁל רַשְׁ"י אוֹ כְּטַעְמוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם. אֲבָל בסי' שכח (סע' מב) כָּתַב כִּלְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם "כְּדֵי שֶׁיִּיגַע וְיַזִּיעַ". וּמִדְּהֵבִיא ד"ז בסי' שכ"ח שֶׁהוּא דִּין חוֹלֶה וּרְפוּאָה בְּשַׁבָּת, מַשְׁמַע שֶׁתּוֹפֵס כְּטַעְמוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם. ולפ"ז כָּל שֶׁאֵין בְּכַוָּונָתוֹ לְהַזִּיעַ שָׁרֵי. אֶלָּא שבמשנ"ב בסי' שכז הֵבִיא אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַשְׁ"י, מִשּׁוּם דַּהֲוֵי עוּבְדִּין דְּחוֹל. וְעַיֵּין בביאה"ל (שָׁם) שֶׁכָּתַב, שֶׁלְּטַעְמוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם הִתְעַמְּלוּת שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ בָּהּ מוּתָּר. וְהֵבִיא מִדִּבְרֵי מָרָן בסי' שכז שֶׁמְּבוֹאָר מִדִּבְרֵיהֶם שֶׁפָּסְקוּ כְּרַשְׁ"י שֶׁמְּשַׁפְשׁוּף בְּכֹחַ שֶׁלֹּא ע"מ לְהַזִּיעַ אָסוּר. וְזֶה סוֹתֵר למ"ש בסי' שכח שֶׁפָּסְקוּ כְּהָרַמְבַּ"ם. וְהִסִּיק לְדִינָא, דְּהָעִיקָּר לְדִינָא כְּהָרַמְבַּ"ם. ע"ש.

וּלְפ"ז יוֹצֵא שֶׁאִם עוֹשֶׂה הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ, שָׁרֵי. אוּלָם רָאִיתִי מִי שֶׁהֵעִיר ע"ז, דְּעִיקַּר סְמִיכָתוֹ שֶׁל הביאה"ל הוּא ע"ד הא"ר, וַהֲרֵי הא"ר הֶעְתִּיק אֶת דִּבְרֵי הַשִּׁלְטֵי גִּבּוֹרִים, וּמְבוֹאָר מִדְּבָרָיו שֶׁאִם מִתְעַמֵּל לְשֵׁם רְפוּאָה גַּם לְהָרַמְבַּ"ם אָסוּר בְּמִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ. דְּזֶה גּוּפָא שֶׁמִּתְעַמֵּל בְּכַוָּונָה לִרְפוּאָה אֵיכָא גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים. וְרַק הִתְעַמְּלוּת שֶׁלֹּא לְשֵׁם רְפוּאָה אֶלָּא לְשֵׁם תַּעֲנוּג, אַף אִם מִתְעַמֵּל בְּכֹחַ, מוּתָּר. וּמַה שֶּׁהָרַמְבַּ"ם הִדְגִּישׁ שֶׁדּוֹרְסִים בְּכֹחַ כְּדֵי שֶׁיִּיגַע וְיַזִּיעַ וְהַזָּעָה הִיא רְפוּאָה, הָרַמְבַּ"ם דִּיבֵּר לְפִי זְמַנּוֹ, שֶׁכָּךְ הָיוּ רְגִילִים, אֲבָל כַּיּוֹם שֶׁמִּתְעַמְּלִים לְשֵׁם רְפוּאָה גַּם בְּלֹא לְהַזִּיעַ, אַכַּתִּי אֵיכָא גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים, וְכָל הִתְעַמְּלוּת שֶׁאֵינָהּ לְתַעֲנוּג אֲסוּרָה. וע"ש בב"ח (סי' שכח) שֶׁבֵּיאֵר, שֶׁאֵין מַחְלוֹקֶת בֵּין רַשְׁ"י לָהָרַמְבַּ"ם, אֶלָּא מָר אָמַר חֲדָא וּמָר אָמַר חֲדָא וְלָא פְּלִיגִי. וּלְדִינָא ב' הָאוֹפַנִּים אֲסוּרִים. וְלָכֵן הַטּוּר בסי' שכז הֵבִיא פי' רַשְׁ"י, ובסי' שכח הֵבִיא פי' הָרַמְבַּ"ם. וכ"כ במחה"ש שָׁם.

אוּלָם זֶה אֵינוֹ, שֶׁהֲרֵי נִתְבָּאֵר לְהַלָּן (סי' שח דִּיני מוּקְצֶה בְּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר הע' לד), שֶׁמּוּתָּר לִיקַּח כַּדּוּרֵי וִיטָמִין בְּשַׁבָּת, מֵאַחַר שֶׁכֵּן הוּא דֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים. וְגַם בְּהִתְעַמְּלוּת הֲרֵי הָעוֹשִׂים כֵּן אֵינָם חוֹלִים, וְזֶה דֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְחִיזּוּק הַגּוּף, וּמֵאַחַר וּמָצִינוּ בש"ע לֶאֱסוֹר רַק בְּמִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ, אֵין לָנוּ אֶלָּא מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר, וא"צ לְהוֹסִיף עַל גְּזֵירוֹת חֲכָמִים. [והרה"ג רַבִּי יוֹסֵף כֹּהֵן שליט"א אָמַר לְיַיֵּשֵׁב אֶת הַסְּתִירָה בשו"ע דְּאוּלַי י"ל שבשו"ע בסי' שכז סע' ב מְדוּבָּר עִם שָׁמָּן, וְלָכֵן אָסוּר בְּכֹחַ וּמוּתָּר רַק בְּנַחַת, משא"כ בסי' שכח סע' מב מְדוּבָּר בְּלִי שָׁמָּן, וְלָכֵן מוּתָּר גַּם בְּכֹחַ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לְהַזִּיעַ].

אִיסּוּר לְקִיחַת תְּרוּפוֹת בְּשַׁבָּת גַּם בִּזְמַן הַזֶּה

וּלְנִבֵּי רְפוּאָה בְּשַׁבָּת, הֵן אֱמֶת שֶׁיֵּשׁ לָדוּן אִם כַּיּוֹם שֶׁיֵּשׁ תְּרוּפוֹת מוּכָנוֹת לְכָל מַחֲלָה בְּבָתֵּי הַמִּרְקַחַת וּבְבָתֵּי הַחוֹלִים, וְאֵין רְגִילוּת לִשְׁחוֹק סַמָּנִים, אִם גַּם כַּיּוֹם שַׁיָּךְ לִגְזוֹר עַל אִיסּוּר רְפוּאָה בְּשַׁבָּת. וע' בילקו"י שַׁבָּת כֶּרֶךְ ד' (סי' שכח), שֶׁבֵּיאַרְנוּ, דְּאָמְנָם כַּיּוֹם אֵין שְׁחִיקַת סַמָּנִים, אֲבָל יֵשׁ אִיסּוּרִים אֲחֵרִים בַּהֲכָנַת הַתְּרוּפוֹת, כְּמוֹ בִּישּׁוּל וְכַדּוֹמֶה. שֶׁגַּם בִּישּׁוּל הָיְתָה בִּכְלַל הַגְּזֵירָה וְלָאו דַּוְקָא טוֹחֵן, וְאָמְנָם בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְמהרש"ק נִרְאֶה דִּפְשִׁיטָא

לֵיהּ שֶׁבִּישּׁוּל אֵינוֹ בִּכְלַל הַגְּזֵרָה, וְלִדְבָרָיו צ"ב מהכ"ת לְהַחְמִיר בְּדָבָר שֶׁהוּא דְּרַבָּנָן. וצ"ל דִּכְאֲשֶׁר גָּזְרוּ רַבּוֹתֵינוּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִים, לָא פְּלוּג לָן רַבָּנָן אִם תִּרוּפָה זוֹ נַעֲשֵׂית ע"י שְׁחִיקַת סַמָּנִים אוֹ שֶׁנַּעֲשֵׂית ע"י בִּישּׁוּל, דְּכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ תְּרוּפוֹת הַנַּעֲשׂוֹת ע"י שְׁחִיקַת סַמָּנִים, גָּזְרוּ חֲכָמִים בְּכָל הַתְּרוּפוֹת שֶׁלֹּא לָקַחַת בְּשַׁבָּת, לְמִי שֶׁמִּתְחַזֵּק וְהוֹלֵךְ כְּבָרִיא וְרַק יֵשׁ לוֹ מֵיחוּשׁ. וְהַגְּזֵרָה הָיְתָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה כָּעֵת תְּרוּפָה בְּאִיסּוּר, אוֹ ע"י שְׁחִיקַת סַמָּנִים, אוֹ ע"י בִּישּׁוּל, וְשַׁיָּיךְ שַׁפִּיר גְּזֵרָה חז"ל שֶׁלֹּא לָקַחַת תְּרוּפוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁמָּא יָבוֹא לִשְׁחוֹק סַמָּנִים.

וְאַף כַּיּוֹם שֶׁהַכֹּל מוּכָן בְּבֵית מִרְקַחַת, מ"מ גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים הָוֵי כְּדָבָר שֶׁנֶּאֱסַר בְּמִנְיָן שא"א לְבַטְּלוֹ, וְאֵין בי"ד יָכוֹל לְבַטֵּל בי"ד חֲבֵרוֹ וכו'. וּבָטֵל הַטַּעַם לֹא בָּטֵל הַדִּין. וְהֶאֱרַכְנוּ בָּזֶה שָׁם בסי' שכח. וּבְסֵפֶר שֻׁלְחָן הַמַּעֲרֶכֶת ח"א (מע' בֵּית או' כ'). ולפ"ז גַּם לְגַבֵּי הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת, לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים, גַּם בזה"ז שַׁפִּיר יֵשׁ לֶאֱסוֹר בָּזֶה לד' הָרַמְבַּ"ם. וּרְאֵה עוֹד בְּדִין הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת בקצוה"ש (סי' קלח ס"י), וּבְשוּ"ת שְׁרִידֵי אֵשׁ ח"ב (סי' ל'), וּבְשוּ"ת צי"א ח"ו (סי' ד'), וּבְסֵפֶר יְסוֹדֵי יְשׁוּרוּן ח"ה (עמ' שפה), וּבְשוּ"ת רִבְבוֹת אֶפְרַיִם ח"א (סי' רכב).

לְרִקּוּד וּלְמָחוֹל כַּפַּיִם בְּשַׁבָּת

וּמֻצְנָע לָזֶה כַּמָּה דּוּגְמָאוֹת, וכיו"ב בְּעִנְיַן אִם מוּתָּר לִרְקוֹד וְלִמְחוֹא כַּפַּיִם בְּשַׁבָּת, דְּהִנֵּה בְּמִשְׁנָה בֵּיצָה (לו:) שָׁנִינוּ, כָּל שֶׁחַיָּיבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבוּת וכו' בְּשַׁבָּת, חַיָּיבִין עָלָיו ביו"ט, וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת וכו', וְלֹא מְטַפְּחִין וְלֹא מְסַפְּקִין וְלֹא מְרַקְּדִין. ובַּגמ' בֵּיאֲרוּ דְּהוּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר. וכ"פ ר"ח, הָרִי"ף, הָרא"ש, הָרַמְבַּ"ם, הַמְּאִירִי, הָרַאֲבַי"ה, או"ז, והטוש"ע (סי' שלט ס"ב).

וְאָמְנָם התוס' (בְּרֵישׁ פֶּרֶק הַמֵּבִיא כַּדִּי יַיִן דַּף ל. ד"ה תְּנַן) כָּתְבוּ, וּמִיהוּ לְדִידַן שְׁרֵי, דְּדַוְקָא בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ בְּקִיאִים לַעֲשׂוֹת כְּלֵי שִׁיר שַׁיָּיךְ לְמִיגְזַר, אֲבָל לְדִידַן אֵין אָנוּ בְּקִיאִין לַעֲשׂוֹת כְּלֵי שִׁיר וְלֹא שַׁיָּיךְ לְמִיגְזַר. וְכָתַב הב"י, דאע"ג דבפ"ק דְּבֵיצָה אמרי' שאע"פ שֶׁבָּטֵל טַעַם הַגְּזֵרָה לֹא בָּטְלָה הַגְּזֵרָה, התוס' מְדַמִּים ד"ז לְמַשְׁקִין מְגוּלִּים דְּשָׁרוּ הָאִידָּנָא לְפִי שֶׁאֵין נְחָשִׁים מְצוּיִים כמ"ש התוס' בפ"ב דע"ז. וְיֵשׁ מִי שֶׁהֵעִיר בְּדִבְרֵי מָרָן הב"י, דלכאו' ל"ד לְמַשְׁקִין מְגוּלִּין, דְּהָתָם נִתְפָּרֵשׁ לְהָדָיָא דְּטַעְמָא דְּמִילְּתָא מִשּׁוּם סַכָּנָה, וְכֵיוָן שֶׁאֵין נְחָשִׁים מְצוּיִים בֵּינֵינוּ לֹא גָּזְרוּ בָּזֶה חֲכָמִים. אֲבָל גַּבֵּי טִיפּוּחַ וְרִיקּוּד לֹא שַׁיֶּכֶת סְבָרָא זוֹ שבכה"ג לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים. וְעַיֵּין לְהַטַּ"ז (סי' שלט סק"ג) שֶׁכָּתַב, דְּבָזֶה מְתוֹרָץ מַה שֶּׁיֵּשׁ לְדַקְדֵּק מפ"ק דְּבֵיצָה, דאמרי', דְּאַף שֶׁנִּתְבַּטְּלָה הַטַּעַם לֹא נִתְבַּטְּלָה הַגְּזֵרָה, דְּהָכָא שָׁאנֵי כֵּיוָן דְּלֹא שְׁכִיחַ כ"כ. ב"י. ע"כ. וּמְבוֹאָר מִדְּבָרָיו, דְּכַוָּונַת הב"י בְּבֵיאוּר דִּבְרֵי התוס', ע"ד מַאי דאמרי' בְּעָלְמָא מִילְּתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא לֹא גָּזְרוּ בָּהּ חֲכָמִים. וּכְמוֹ בְּמַשְׁקִים מְגוּלִּין דְּלֹא שַׁיֶּכִי נְחָשִׁים בֵּינֵינוּ, וְלָכֵן בכה"ג לֹא גָּזְרוּ, כָּךְ בנ"ד. וּמִילְּתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא הַיְינוּ תִּיקּוּן כְּלֵי הַשִּׁיר.

וּכְתַרְוַיְיהוּ הב"י (שָׁם) סְיֵים בְּשֵׁם הַמַּהֲרִי"ק, שֶׁמִּדִּבְרֵי רַב הַאי גָּאוֹן נִרְאֶה שֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי התוס', מִדְּהוּצְרַךְ לִיתֵּן טַעַם לָמָּה שָׁנָהֲגוּ לְהָקֵל לְרַקֵּד בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא לִכְבוֹדָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְכֵיוָן דְּאֵין בָּהּ אֶלָּא שְׁבוּת, וּמַשְׁמַע דאל"ה גַּם בזה"ז אָסוּר לִרְקוֹד בְּשַׁבָּת וביו"ט. וְכֵן נִרְאֶה שֶׁהוּא דַּעַת הַפּוֹסְקִים שֶׁסָּתְמוּ דִּבְרֵיהֶם וְלֹא חִילְּקוּ בָּכָךְ. ע"כ. וְהָרַמָּ"א בְּהַגָּה שָׁם כָּתַב, וְהָא דְּמִסַּפְּקִין וּמְרַקְּדִין הָאִידָּנָא וְלָא מָחִינַן בְּהוּ מִשּׁוּם דְּמוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְלֹא יִהְיוּ מְזִידִין. וי"א דבזה"ז הַכֹּל שְׁרֵי, דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בַּעֲשׂוֹת כְּלֵי שִׁיר, וְלֵיכָּא לְמִיגְזַר שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר, דְּמִילְּתָא דְּלֹא שְׁכִיחַ הוּא, וְאֶפְשָׁר שע"ז נָהֲגוּ לְהָקֵל בַּכֹּל. ע"כ. וּבְשוּ"ת הָרַמָּ"א (שְׁאֵלָה קכ"ה) כָּתַב, וּכְבָר פָּשַׁט הֶיתֵּר הַטִּיפּוּחַ וְהָרִיקּוּד בְּשַׁבָּת בְּכָל מָקוֹם.

וְנִרְאֶה, דִּלְפִי טַעְמוֹ הָרִאשׁוֹן יֵשׁ לֶאֱסוֹר טִיפּוּחַ וְרִיקּוּד גַּם בִּזְמַנֵּינוּ, וְאִם יֵשׁ סָפֵק אִם יִשְׁמְעוּ לָנוּ צָרִיךְ לְהוֹכִיחָם שֶׁלֹּא יְרַקְּדוּ, וכמ"ש התוס' (שַׁבָּת נה. ד"ה ואע"ג) שֶׁאֵין לוֹמַר מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין אֶלָּא כְּשֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ לָנוּ בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ לָנוּ, אֲבָל אִם יֵשׁ סָפֵק שֶׁמָּא יְקַבְּלוּ צְרִיכִים לְמִחוֹת בְּיָדָם.

אַף לְפִי הַטַּעַם הַשֵּׁנִי שֶׁכָּתַב הָרַמָּ"א, אפי' אִם יֵשׁ סָפֵק שֶׁמָּא יְקַבְּלוּ מִמֶּנּוּ א"צ לְהוֹכִיחָם. וּלְפִי הַכְּלָל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדֵינוּ דִּסְתָם וְיֵשׁ הֲלָכָה כִּסְתָם, נִרְאֶה שֶׁדַּעַת הָרַמָּ"א כִּסְבָרָא רִאשׁוֹנָה לְהַחְמִיר, אַחַר שֶׁהֶבִיאָהּ בִּסְתָם. ומכ"ש לְדִידַן דנקטי' כְּהוֹרָאוֹת מָרָן הש"ע, וְאִיהוּ ז"ל פָּסַק דְּלֹא כהתוס', דִּבְוַדַּאי דְּהָכִי נקטי' לְדִינָא, וְאֵין לְרִקּוּד בְּשַׁבָּת

וביו"ט, שֶׁגַּם בזה"ז הָאוּמָנִים הַבְּקִיאִים לְנַגֵּן בִּכְלֵי שִׁיר יוֹדְעִים לְתַקֵּן הַמֵּיתָרִים שֶׁל כִּנּוֹרוֹת שֶׁנִּפְסְקוּ, וְיֵשׁ בָּזֶה אִיסּוּר מה"ת. ובלא"ה הֲלָכָה רוֹוַחַת (בֵּיצָה ה.) שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁבְּמִנְיָן צָרִיךְ מִנְיָן אַחֵר לְהַתִּירוֹ, וְאַף שֶׁנִּתְבַּטֵּל הַטַּעַם לֹא בָּטֵל הַדִּין, דְּכָל מ"ש הב"י לְיֵישֵׁב, דְּאַף שֶׁבָּטֵל הַטַּעַם לֹא בָּטְלָה הַגְּזֵרָה, וְהַיְינוּ מִשּׁוּם דְּדָמֵי לְמַשְׁקִין מְגוּלִים, כ"ז לְדַעַת התוס', אֲבָל לְדִידַן בְּוַדַּאי לֹא בָּטְלָה הַגְּזֵרָה.

וּכְבָר כָּתַב הַתַּשְׁבֵּ"ץ ח"ב (סי' מז) דְּלֹא נֶאֱמַר ד"ז דְּמוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְלֹא יִהְיוּ מְזִידִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁכּוּלָּם שׁוֹגְגִים בּוֹ, אֲבָל בְּדָבָר שֶׁמִּיעוּטָם שׁוֹגְגִים מְצוָה לְמִחוֹת בְּיָדָם וכו'. וּמָרָן הַחִיד"א במחז"ב (סי' תרח או' ב') כָּתַב בְּשֵׁם השיט"מ (בֵּיצָה ל.) שֶׁהָרִיטְבָּ"א הֵעִיר, שֶׁלֹּא נֶאֶמְרוּ דְּבָרִים אֵלּוּ אֶלָּא לְדוֹרוֹתָם. אֲבָל בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁמְּקִילִין בְּכַמָּה דְּבָרִים [נֶגֶד הַהֲלָכָה] רָאוּי לַעֲשׂוֹת סְיָג וְגָדֵר לַתּוֹרָה, ואפי' מִדְּרַבָּנָן מָחִינַן. [וּבְשו"ת שַׁלְמַת חַיִּים (סי' קצד) כָּתַב, שֶׁמִּמְּצָוָה לְמִחוֹת בְּמִי שֶׁרוֹגֵל וּמוֹחָא כַּפַּיִם, וְאַשְׁרֵי הַנִּזְהָר].

[**וּבְסֵפֶר** אֶשֶׁל אַבְרָהָם מִבּוּטְשַׁאטְשׁ (מהדו"ת סי' רצט ס"י) כָּתַב, דבביה"ש אַף שֶׁל מוצ"ש מוּתָּר בְּרִיקּוּד וּבְמָחִיאַת כַּפַּיִם אַף לְאֵלּוּ הַנִּזְהָרִים בָּזֶה בְּשַׁבָּת. וע"ש (בר"ס שלט), שֶׁהָאֲרִיךְ בְּהֶיתֵּר לְסַפֵּק וּלְטַפֵּחַ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, אַחַר שֶׁמּוּסְכָּם אֶצֶל הַפּוֹסְקִים שֶׁמּוּתָּר לִרְקוֹד לְצוֹרֶךְ שִׂמְחַת נִישׂוּאִין, וְלָכֵן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֻׁלְחָן רַבְּךָ רֵיקָן הִנְהִיגוּ כֵּן לַעֲבוֹדָתוֹ יתב'. וְכֵן לְעִנְיַן פַּעֲמוֹנִים דִּשְׁרֵי. עש"ב]. וּרְאֵה עוֹד בנ"ד בְּשׁוּ"ת מִנְחַת אֶלְעָזָר ח"א (סי' כט), וּבְשׁוּ"ת דְּבַר יְהוֹשֻׁעַ ח"ב (אֶהֱרֶנְבֶּרְג, סי' מב), וּבְשׁוּ"ת אג"מ חאו"ח ח"ב (סי' ק'), וּבְשׁוּ"ת מִקְוֵה הַמַּיִם ח"ה (חאו"ח סי' יג או' ב'). ובלו"ח (סי' קיג) חזו"ע שַׁבָּת ח"ה (עמ' רעא-ב) ובהליכו"ע ח"ד (עמ' רסח). וּרְאֵה עוֹד בְּשׁוּ"ת יבי"א ח"ט (חאו"ח סי' צה או' י) שֶׁאֵין לְהַתִּיר רִיקּוּד ע"י שְׁנַיִם מִשּׁוּם שֶׁיַּזְכִּירוּ זֶה לָזֶה וְלֹא יָבוֹאוּ לְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר.

בְּעִנְיַן גְּזֵירָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר

וְהִנֵּה לְעִנְיַן אִיסּוּר תְּקִיעָה בְּשׁוֹפָר בר"ה בַּגמ' (ר"ה כט:) אָמְרוּ, דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא מִישְׁרָא שְׁרֵי, וְרַבָּנָן הוּא דְּגָזְרוּ בֵּיהּ, מִשּׁוּם דְּהַכֹּל חַיָּבִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִטְלֶנּוּ בְיָדוֹ וְיֵלֵךְ אֵצֶל הַבָּקִי לִלְמוֹד, וְיַעֲבִירֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת ברה"ר. וכ"ה בשו"ע (סי' תקפח ס"ה): יו"ט שֶׁל ר"ה שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, אֵין תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר. וְהִקְשָׁה הָרְאֵ"ם (הו"ד בט"ז שָׁם סק"ה) אַמַּאי גָּזְרוּ חֲכָמִים רַק שֶׁלֹּא לִתְקוֹעַ בְּשַׁבָּת, [שֶׁמָּא יַעֲבִירֶנּוּ ד' אַמּוֹת ברה"ר], ביו"ט נַמִּי נִגְזוֹר, שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר. ותי' הַטַּ"ז, דְּקוֹל הַשּׁוֹפָר לֹא נִיתַּן לְשִׁיר אֶלָּא לִתְקוֹעֵי שֶׁל מִצְוָה ע"כ לֹא גָּזְרוּ כֵּן. וְעוֹד נ"ל לְתָרֵץ דְּאֵין לָהֶם לִגְזוֹר וְלַעֲקוֹר לְגַמְרֵי ד"ת שֶׁצִּוְּתָה לִתְקוֹעַ בְּיוֹם זֶה, בִּשְׁלָמָא בְּשַׁבָּת לֹא מִתְעַקֵּר לְגַמְרֵי, כֵּיוָן שֶׁבְּלֹא שַׁבָּת תּוֹקְעִין בי"ט. וְנִרְאֶה שֶׁזֶּהוּ בְּכֹלֶל מַה שֶּׁעָשׂוּ סְיָג לתור' וְלֹא לַעֲבוֹר עַל ד"ת, דְּזֶהוּ לַעֲבוֹר עַל ד"ת לְעָקְרוֹ לְגַמְרֵי. ומה"ט נִיחָא עוֹד מ"ש ב"י בְּשֵׁם הָרַ"ן, מ"ש מִילָּה דְּדָחְיָה שַׁבָּת וְלֹא גזרי' שֶׁמָּא יַעֲבִיר הַתִּינוֹק ד"א ברה"ר, ותי' לְחַלֵּק בֵּין זֶה לָזֶה בְּדוֹחַק, וּלְפִי מ"ש נִיחָא דהתור' רִיבְּתָה בפי' וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי אפי' בְּשַׁבָּת, לֹא רָצוּ לַעֲקוֹר ד"ת בְּפֵירוּשׁ מִשּׁוּם גְּזֵירָה. וכיו"ב כָּתַבְתִּי בי"ד סי' קי"ז. ע"כ.

וְכָתַב הפמ"ג (משב"ז שָׁם) דלכאו' תֵּירוּצוֹ הב' שֶׁל הַטַּ"ז תֵּירוּץ אֶחָד הוּא עִם מ"ש הַלְּבוּשׁ (שָׁם סע' ה). וְהַיְינוּ דְּכָל שֶׁהַתּוֹרָה רִיבְּתָה בְּפֵירוּשׁ לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה, אֵין כֹּחַ בְּיַד חז"ל לַעֲקוֹר אַף בשוא"ת.

וכמ"ש שׁוֹשַׁנִּים לְדָוִד (ר"ה רפ"ד) תֵּירֵץ, דע"כ לֹא חיישי' לְשֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר אֶלָּא דַּוְקָא הֵיכָא דְּתוֹקֵעַ לְשִׁיר אוֹ לְאֵבֶל, דְּהָתָם צָרִיךְ וניח"ל וּמִתְכַּוֵּין לְהַשְׁמִיעַ קוֹל גָּדוֹל הָרָאוּי לְעוֹרֵר הַשִּׂמְחָה אוֹ לְעוֹרֵר הָאֵבֶל, וְכֵיוָן שֶׁכֵּן חיישי' שֶׁמָּא אוֹתוֹ כְּלִי יִהְיֶה קְצָת מְקוּלְקָל, שֶׁאֵינוֹ מַשְׁמִיעַ קוֹל יָפֶה וְגָדוֹל, וְיִתְבַּטֵּל כַּוָּנָתוֹ, וּלְפִיכָךְ יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר כְּתִיקּוּנוֹ, לְפִי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְכָךְ לְעוֹרֵר אוֹתוֹ הַדָּבָר. אֲבָל גַּבֵּי שׁוֹפָר לֹא חיישי', דְּהָא סו"ס א"צ אֶלָּא לִתְקוֹעַ בִּלְבַד, יִהְיֶה הַקּוֹל כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה, וּמִדִּינָא אפי' הָיָה קוֹלוֹ עָב מְאוֹד אוֹ דַּק מְאוֹד אוֹ צָרוּד, בְּכָל גַּוְונָא כָּשֵׁר, לְפִי שֶׁכָּל הַקּוֹלוֹת כְּשֵׁרִים בְּשׁוֹפָר. וא"כ אַמַּאי נֵיחוּשׁ שֶׁיְּתַקֵּן לְלֹא צוֹרֶךְ כְּלָל. וְאִי תֵּימָא דְּנֵיחוּשׁ שֶׁמָּא יְסָדֵק הַשּׁוֹפָר ביו"ט, הָא הָוְיָא מִילְּתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא וְלֹא גָּזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן.

וְהִנֵּה הָרַמָּ"א שָׁם כָּתַב, דְּהָא דְּמִסַּפְּקִים וּמְרַקְּדִים הָאִידָּנָא וְלָא מָחִינַן בְּהוּ, מִשּׁוּם דְּמוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְלֹא יִהְיוּ מְזִידִים, וי"א שבזה"ז הַכֹּל מוּתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בַּעֲשׂוֹת כְּלֵי שִׁיר, וְלֵיכָּא לְמִיגְזַר שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר, וְאֶפְשָׁר שע"ז סָמְכוּ לְהָקֵל בַּכֹּל. ע"כ. וְדֵעָה הָרִאשׁוֹנָה

שֶׁהוּבְאָה בְּסָתָם הִיא הָעִיקָּר לְדַעַת הָרַמְ"א, כמ"ש הַשַּׁ"ךְ ביו"ד (סי' רמב. או' ה'), וְהוּבָא בְּכָלְלֵי הוֹרָאוֹת אִיסּוּר וְהֶיתֵּר להפמ"ג ביו"ד אות א', וכ"כ עוֹד אַחֲרוֹנִים. וּבְפָרָט שֶׁדַּעַת מָרָן אֵינָהּ בֵּן.

וּבְשׁו"ת שֵׁבֶט הַלֵּוִי ח"ד (סי' ל"ז) כָּתַב, שֶׁעָלֵינוּ לָדַעַת כִּי דִּבְרֵי התוס' (בֵּיצָה ל') סְבָרָא יְחִידָאָה הִיא, וְכָל הָרִאשׁוֹנִים כָּתְבוּ בְּטַעַם דְּלֹא מָחִינַן בְּהוּ, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְלֹא מְזִידִים, וס"ל שֶׁהַגְּזֵירָה קַיֶּימֶת וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן אֶלָּא שֶׁאֵין בְּיָדֵינוּ לִמְחוֹת, וְהָרַמְ"א בְּעַצְמוֹ בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה הָאָרוֹךְ הֵבִיא לַהֲלָכָה דִּבְרֵי הַמַּהֲרִי"ק, שֶׁהִתִּיר רַק בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַתּוֹרָה, מִכְּלַל שֶׁבִּשְׁאָר שַׁבָּתוֹת וְחַגֵּי הַשָּׁנָה אָסוּר, וְסִיֵּים הָרַמְ"א שֶׁעִיקַּר הַהֶיתֵּר מִשּׁוּם שֶׁמּוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וכו'. וְהֶיתֵּר זֶה הוּא כְּשֶׁיָּדוּעַ שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ לוֹ, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ בְּנֵי תּוֹרָה הַחוֹשְׁשִׁין לְאִיסּוּרִים, וְיֵשׁ סִיכּוּי שֶׁיִּשְׁמְעוּ לוֹ, לֹא אמרי' בָּזֶה מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וכו'.

וְלִפ"ז מ"ש בְּשׁו"ת הָרַמְ"א הנ"ל וּכְבָר פָּשַׁט הֶיתֵּר הַטִּיפּוּחַ וְהָרִיקּוּד בְּשַׁבָּת בְּכָל מָקוֹם, מִתְכַּוֵּון לוֹמַר שֶׁזּוֹ הַמְצִיאוּת שֶׁפָּשַׁט הַמִּנְהָג לְהָקֵל בִּמְקוֹמוֹ וְשַׁעַר עִירוֹ, וַאֲנַן לָא מָחִינַן בְּהוּ, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִים וְלֹא מְזִידִין, אֲבָל לְעוֹלָם דַּעְתּוֹ לְאִיסּוּר, וְדִבְרֵי התוס' אֵינָם לַהֲלָכָה.

ומ"מ כָּתַבְנוּ בְּעֵין יִצְחָק ח"ג (עמ' תר"ט) שֶׁתְּשׁוּבוֹת הָרַמְ"א נִתְחַבְּרוּ אַחַר הַגָּהוֹתָיו שֶׁל הָרַמְ"א בש"ע, וְאִם יֵשׁ סְתִירָה בֵּין הַתְּשׁוּבוֹת לְדִבְרֵי הָרַמְ"א בהג"ה, יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק דְּשֶׁמָּא הַתְּשׁוּבוֹת נִכְתְּבוּ אַחַר מ"ש בהג"ה, דְּמִמְּרוּצַת לְשׁוֹן מָרָן הַחִיד"א בְּסֵפֶר שֵׁם הַגְּדוֹלִים נִרְאֶה שֶׁהַתְּשׁוּבוֹת הֵן אַחֲרוֹנוֹת לְהַגָּהוֹתָיו, וְהָרַב יַד מַלְאָכִי כָּתַב בְּשֵׁם הָרַב נַחֲלַת שִׁבְעָה דְּהַהַגָּהוֹת הֵם עִיקָּר כְּשִׁסּוֹתֵר דְּבָרוֹ, וְכָתַב עַל דְּבָרָיו דְּקָשֶׁה לוֹמַר כֵּן, מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ הוֹכָחָה לְהֵיפֶךְ, וע"ש עוֹד מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר. ומ"מ אִם אֵין סְתִירָה בִּדְבָרָיו, מַשְׁמַע מִדִּבְרֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁבְּנֵי אַשְׁכְּנַז צְרִיכִים לִנְהוֹג במ"ש בְּשׁו"ת.

מְחִיאַת כַּפַּיִם בְּשִׁינּוּי

ועכ"פ לְדִידַן אָסוּר לִרְקוֹד בְּשַׁבָּת שֶׁמָּא יִתַּקֵּן כְּלִי שִׁיר בְּשַׁבָּת. וְאַף שבזה"ז דַּעַת הָרַמְ"א לְהָקֵל כד' הַתּוֹס', מ"מ אֵין לְהָקֵל לַסְּפָרַדִּים שֶׁקִּבְּלוּ הוֹרָאוֹת מָרָן, שֶׁפָּסַק לֶאֱסוֹר לִרְקוֹד בְּשַׁבָּת גַּם בזה"ז. וּכְמוֹ כֵן אֵין לִמְחוֹא כַּפַּיִם בְּשַׁבָּת, אא"כ בְּאוֹפֶן שֶׁפַּעַם א' מַכִּים עַל כַּף הַיָּד, וּפַעַם עַל גַּב הַיָּד, וְכַמְּבוֹאָר בש"ע (סי' של"ט ס"ג) אֵין מְטַפְּחִין לְהַכּוֹת כַּף אֶל כַּף וְכוּ', וּלְסַפֵּק כְּלַאֲחַר יָד מוּתָּר. ע"כ. וְכָל שֶׁעוֹשִׂים בְּשִׁינּוּי הָוֵי כְּלַאֲחַר יָד ומוּתָּר. וּבְסֵפֶר אוֹר הַהֲלָכָה עַל הִלְכוֹת שַׁבָּת (עמ' תקסט) הֵבִיא לְדִבְרֵינוּ בילקו"י דִּינֵי חִינּוּךְ קָטָן (עמ' רכב), לְהַתִּיר לְהַכּוֹת פַּעַם אַחַת עַל גַּב הַיָּד, וּפַעַם אַחַת בְּדֶרֶךְ רְגִילָה. וְכָתַב כִּי שִׁינּוּי זֶה לֹא נִמְצָא בָּרִאשׁוֹנִים, וְעַל כֵּן יֵשׁ לִמְחוֹא כַּפַּיִם בְּשִׁינּוּי שֶׁמַּכֶּה בְּכַף יָדוֹ עַל גַּב הַיָּד הָאַחֶרֶת, בְּכָל הַמְּחִיאוֹת. ע"כ. וְטָעָה בָּזֶה, דסו"ס גַּם כְּשֶׁמַּכֶּה פַּעַם עַל גַּב הַיָּד וּפַעַם בְּדֶרֶךְ רְגִילָה הֲרֵי חָשִׁיב שִׁינּוּי, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מוֹחֵא בָּרָצְף שֶׁל קֶצֶב הַשִּׁיר כְּדַרְכּוֹ, וְכָךְ רָאִינוּ אֵצֶל מָרָן זצ"ל. ודו"ק.

וְעִיקַּר הַדָּבָר שֶׁאָסוּר לִרְקוֹד בְּשַׁבָּת ויו"ט, כָּתַב בְּשׁו"ת דִּבַּר יְהוֹשֻׁעַ (ח"ב סִי' מב) דְּאֵין רִיקּוּד שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ הַחֲסִידִים בְּגֶדֶר רִיקּוּד הַנֶּאֱסָר, דְּעַיֵּין בְּרַשׁ"י (בֵּיצָה לו: ד"ה וְאֵין מְרַקְּדִין וכו') גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּנֶגְדָּן כְּלִי שִׁיר. עכ"ל. מִדְּקָאָמַר כְּנֶגְדָּן מַשְׁמַע דְּמֵירִי בְּרִיקּוּד הַמְּכוּוָּן כְּנֶגֶד שִׁיר, כְּלוֹמַר שֶׁמְּרַקְּדִין לְפִי קֶצֶב הַשִּׁיר שֶׁיֵּשׁ בְּרִיקּוּד כָּזֶה חָכְמָה כַּיָּדוּעַ, וְעַי' בְּפִי' ר"ח שָׁם, רִיקּוּד עוֹקֵר רַגְלוֹ אַחַת וּמַנִּיחַ אַחַת. עכ"ל. וְהַיְינוּ רִיקּוּד מְתוּכְנָן, אֲבָל הָרִיקּוּד הַנָּהוּג עַכְשָׁיו בֵּין הַחֲסִידִים, אֵינוֹ בְּגֶדֶר רִיקּוּד כְּלָל, אֶלָּא תְּנוּעַת הַגּוּף שֶׁמַּגְבִּיהַּ וּמַשְׁפִּיל גּוּפּוֹ וְהוֹלֵךְ וּמְסִתּוֹבֵב בְּמָחוֹל, מִבְּלִי שׂוּם סֵדֶר וְקֶצֶב, שֶׁיּוּכַל לְהָבִיא לִתְיקוּן כְּלִי שִׁיר. וְזֶה נִקְרָא הֲלִיכָה בְּמָחוֹל, שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא נֶאֱסַר. וְעוֹד, דְּאֶפְשָׁר שֶׁאִם הָרִיקּוּד הוּא לִכְבוֹד שַׁבָּת ויו"ט, לֹא שַׁיָּךְ לִגְזוֹר עָלָיו, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בְּפֶסָחִים (י"א.) הוּא עַצְמוֹ מְחַזֵּר עָלָיו לְשׁוֹרְפוֹ מֵיכַל קָאכִיל מִינֵּי'. וְכֵיוָן שֶׁהָרִיקּוּד לִכְבוֹד שַׁבָּת שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בּוֹ עַל הַשְׁבִּיתָה, אֵיךְ נִיחוּשׁ שֶׁיִּשְׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְיִתַּקֵּן כְּלִי שִׁיר, אֶלָּא שֶׁאֵין בְּיָדֵינוּ לְחַדֵּשׁ דָּבָר בִּגְזֵירַת חַז"ל, דְּאֵין לְדַמּוֹת גְּזֵירַת חֲכָמִים זל"ז. ע"ש. וְיֵשׁ מַה לְּהָשִׁיב עַל דְּבָרָיו, ואכמ"ל.

וְאָמְנָם בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה הִתִּירוּ לְטַפֵּחַ וּלְרַקֵּד לִכְבוֹדָהּ שֶׁל תּוֹרָה, אַךְ גַּם בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה, מְבוֹאָר בילקו"י אַרְבַּעַת הַמִּינִים (סִי' תרס"ח/ט' ס"ח) שֶׁאָסוּר לְקַשְׁקֵשׁ בְּפַעֲמוֹנֵי הָרִימּוֹנִים שֶׁל הס"ת, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ חֲכָמִים לִכְבוֹד הַתּוֹרָה אֶלָּא מְחִיאוֹת כַּפַּיִם וְרִיקּוּד שֶׁהוּא שְׁבוּת קַל, אֲבָל לְהַשְׁמִיעַ כְּלִי שִׁיר, שֶׁבְּנָקֵל יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּמִתְיַחֵת הַמֵּיתָרִים, שֶׁהוּא מְתַקֵּן כְּלִי שִׁיר, לֹא הִתִּירוּ חֲכָמִים. וְאָמְנָם נִרְאֶה

שֶׁלְּהַכּוֹת עַל הַבִּימָה אוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן לְהַנְעִים אֶת הַשִּׁירָה, אֵינוֹ דּוֹמֶה לָרִימּוֹנִים הָעֲשׂוּיִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, וכ"ש כְּלִי שִׁיר, שֶׁדַּוְקָא בָּזֶה אָסוּר שֶׁעֲשׂוּיִים לְכָךְ, אֲבָל לְהַכּוֹת עַל הַבִּימָה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, יֵשׁ לְהָקֵל. [וְנִרְאֶה שכ"ז לִכְבוֹדָהּ שֶׁל תּוֹרָה, אֲבָל בְּבֵיתוֹ אֵין לְהָקֵל בְּכָל כיו"ב, וְדִינוֹ כְּכָל יו"ט].

הֲלִיכָה בְּמָחוֹל בְּשַׁבָּת

וּבָחוּר יְשִׁיבָה סְפָרַדִּי הַלּוֹמֵד בִּישִׁיבוֹת שֶׁל הָאַשְׁכְּנַזִּים, וְהֵם רוֹקְדִים בְּחַג שָׁבוּעוֹת, אוֹ לִכְבוֹד חָתָן, אֶפְשָׁר לְהָקֵל ע"י הֲלִיכָה בְּמָחוֹל בַּלְבַד, בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, שֶׁדַּוְקָא כְּשֶׁעוֹקֵר רַגְלוֹ אַחַת וּמַנִּיחַ חֲבֵירְתָּהּ חָשִׁיב כְּרִיקוּד הָאָסוּר בְּשַׁבָּת, אֲבָל לֹא בַּהֲלִיכָה בְּמָחוֹל. וְכֵן מְבוֹאָר בְּדִבְרֵי מָרָן אאמו"ר זצ"ל בְּסֵפֶר כְּרַכִּין הַמּוּקְפִּין חוֹמָה (לְהָרַב בְּרִיזֶל), דְּהַנּוֹהֲגִין לִרְקוֹד בַּהֲלִיכָה בַּלְבַד, בְּלֹא שֶׁמַּגְבִּיהִין עַצְמָם מֵעַל הַקַּרְקַע, וְגַם אֵינָם רוֹקְדִים לְפִי קֶצֶב הַנְּגִינָה, יֵשׁ לָהֶם ע"מ שֶׁיְּסַמּוֹכוּ. וכ"כ עוֹד בְּשוּ"ת יחו"ד (הנ"ל בְּהֶע' עַמ' רטז), דמ"מ נִרְאֶה שֶׁהֲלִיכָה בְּמָחוֹל סָבִיב עִם שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, א"ז בִּכְלַל רִיקּוּד שֶׁאָסְרוּ חַז"ל, שֶׁהֲרֵי מְבוֹאָר בִּירוּשַׁלְמִי (פ"ה דְּבֵיצָה ה"ב) שֶׁהָרִיקּוּד שֶׁאָסְרוּ חַז"ל הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁעוֹקֵר רַגְלוֹ אַחַת וּמַנִּיחַ אַחַת. וכ"ה בְּפֵירוּשׁ ר"ח (בֵּיצָה לו:), וּבָרַאֲבָ"ה ח"ג (סִי' תשצה). וכ"כ מהר"י וַיְיל בְּסֵפֶר תּוֹרַת שַׁבָּת (סִי' שלט סק"ב). וְכִיּוּוֹן לָזֶה גַּם בש"ת דְּבַר יְהוֹשֻׁעַ (סִי' מב אוֹ' ד'). ודו"ק.

וּכְשֶׁאֵינוֹ מִצְטָרֵף לְמַעְגַּל הָרִיקּוּדִים הַסּוֹעֲרִים, לֵיכָא לְמֵיחַשׁ בָּזֶה לְלָאו דְּלֹא תִּתְגּוֹדָדוּ, שֶׁבְּעַנְיֵנֵי הֲלָכָה בְּמַחְלוֹ' מָרָן וְהָרַמָ"א לֵיכָא לֹא תִּתְגּוֹדָדוּ, כַּאֲשֶׁר נִתְבָּאֵר בְּשוּ"ת מֵשִׁיב דָּבָר (סִי' י"ז), וּבְשוּ"ת שִׁבַת צִיּוֹן (לְבֶן הנוב"י, סִי' ה'). וּבְפֵאַת הַשּׁוּלְחָן (סִי' ג'), ובמהרשד"ם (או"ח סִי' ל"ה). וְשָׁם דְּלֵיכָא לֹא תִּתְגּוֹדָדוּ בְּמִנְהֲגֵי הַתְּפִילּוֹת. וְעַ' בילקו"י הל' ציצית (סִי' ח' הֶע' מח) דְּאִיסּוּר לֹא תִּתְגּוֹדְדוּ הָוֵי מה"ת, וְשָׁם עוֹד בְּגֶדֶר לָאו זֶה. ועכ"פ הָרוֹאֶה סְפָרַדִּי הַמְטַפֵּחַ וּמְרַקֵּד בְּשַׁבָּת, רָאוּי לְהָעִיר לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהַדָּבָר נֶגֶד הַהֲלָכָה. וְצָרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ בְּנַחַת, שֶׁאָז דְּבָרָיו יִתְקַבְּלוּ. כִּי דִּבְרֵי חֲכָמִים הַנֶּאֱמָרִים בְּנַחַת, הֵם נִשְׁמָעִים. וְכָל אֲשֶׁר נָגַע יִרְאַת אֱלוֹקִים בְּלִבּוֹ, יְזָהֵר וְיַזְהִיר בִּלְשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית לְבַל יִכָּשְׁלוּ בְּאִיסּוּר זֶה. וּרְאֵה בְּשוּ"ת יחו"ד ח"ד (סִי' לו), וח"ג (סִי' לט), וּבְשוּ"ת יבי"א ח"ג (סִי' לא אוֹ' ה').

וְהִנֵּה, אִיסּוּר הָרִיקּוּד בְּשַׁבָּת הוּא גַּם לְמִי שֶׁמִּתְלַהֵב בְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ שֶׁלְּהֶבֶת בְּמִצְוַת שִׂמְחַת יו"ט, וכ"ש בְּשָׁאָר כָּל אָדָם שֶׁהָרִיקּוּד בִּשְׁבִילָם טִירְחָא וְאֵינָהּ חֲשׁוּבָה כ"כ כְּשִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה. וְאַף שֶׁהַגָּאוֹן מִמּוּנְקַאטְשׁ בְּשוּ"ת מִנְחַת אֶלְעָזָר ח"א (סִי' כט) חִילֵּק כנז', כְּבָר הֵעִיר ע"ד מָרָן אאמו"ר זצ"ל, שֶׁהוּא דָּבָר תָּמוּהַּ לְחַלֵּק בֵּין גַּבְרָא לְגַבְרָא, וְהַתַּנָּא מִסְתָּם סָתַם לְאִיסּוּר, וְלֹא אִישְׁתְּמִיט שׁוּם חַד מֵהַפּוֹסְקִים שֶׁכָּתַב לְחַלֵּק כֵּן. וּרְאֵה בְּשוּ"ת יבי"א ח"ג (סִי' כב אוֹ' ה'). וּבְמִנְחַת אֶלְעָזָר שָׁם הֵעִיר, דְּאַף אִם לְגַבֵּי חֲסִידִים הָוֵי כְּשִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, מ"מ לֹא גָּרַע מִשִּׂמְחַת חָתָן וְכַלָּה, וַהֲרֵי מְבוֹאָר בש"ע הָרַב שֶׁאָסוּר לִרְקוֹד בְּשַׁבָּת אַפִּי' בְּשִׂמְחַת חָתָן וְכַלָּה, דִּבְשַׁבָּת מָצִינוּ עוֹנֶג וְלֹא שִׂמְחָה. וְאַף שבששש"כ ח"א (עַמ' קפט סָע' מב, וּבְעַמ' שסב סְעִי' לח) הֶעֱלָה לְהָקֵל לִרְקוֹד בְּשִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה. ע"ש. זֶה אֵינוֹ לד' הש"ע, כַּמְבוֹאָר בילקו"י שָׁם הֶעָרָה ח', שֶׁיֵּשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה גַּם בְּשִׂמְחַת חָתָן וְכַלָּה.

וְלָכֵן, בָּחוּר סְפָרַדִּי עָלָיו לְהַחְמִיר בְּכָךְ, אא"כ הוֹלֵךְ בְּמָחוֹל. וְיִקְיֵים בְּעַצְמוֹ "וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בְּדַרְכֵי ה'", לִנְהוֹג ע"פ כְּלָלֵי הַהוֹרָאָה הַמְּסוּרִים לָנוּ מִדּוֹרֵי דּוֹרוֹת, וּכְדַעַת מָרָן שֶׁקִּיבַּלְנוּ הוֹרָאוֹתָיו, וְיִצְטָרֵף לַחֲבֵרָיו הָאַשְׁכְּנַזִּים לַשִּׁירָה, בִּרְשִׁפֵּי הִתְלַהֲבוּת בְּלֹא קְפִיצוֹת.

מוּתָּר לִפְתּוֹחַ וְלִסְגּוֹר בְּמְהִירוּת אֶת כַּפּוֹת הַיָּדַיִם אַף שֶׁעוֹשֶׂה כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת שְׁרִירֵי כַּף הַיָּד

ב. מוּתָּר לִפְתּוֹחַ וְלִסְגּוֹר בְּמְהִירוּת אֶת כַּפּוֹת הַיָּדַיִם אַף שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת שְׁרִירֵי כַּף הַיָּד (שָׁם עַמּוּד יז).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה בְּשוּ"ת צי"א ח"ו הנ"ל הֶעֱלָה לְהָקֵל בָּזֶה אַף כְּשֶׁעוֹשִׂים כֵּן בִּכְלִי הַמְשַׁמֵּשׁ לְשָׁם אִימּוּן כַּף הַיָּד וְאֶצְבְּעוֹתָיו, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מַזִּיעִים בָּזֶה, וְאֵין מִתְעַיְּפִים כְּלָל מֵעֲשִׂיַּית תַּרְגִּיל זֶה, וְעָשׂוּי גַּם לִבְרִיאִים. ע"ש. וּלְכָאוֹ' י"ל דְּמֵאַחַר שֶׁהוּא יָדוּעַ בִּכְלַל תַּרְגִּילֵי הִתְעַמְּלוּת, וְנִיכָּר שֶׁזּוֹ מַטָּרָתוֹ. רָאוּי לְהַחְמִיר בָּזֶה. דִּכְשֶׁאָסְרוּ חַז"ל הִתְעַמְּלוּת, לֹא חִילְקוּ לָנוּ אִם בַּמְּצִיאוּת מַגִּיעַ לִידֵי זֵיעָה אוֹ לֹא, אֶלָּא אַחַר שֶׁאָסְרוּ הַהִתְעַמְּלוּת

בְּשַׁבָּת, גַּם אִם עוֹשֶׂה הִתְעַמְּלוּת וַעֲדַיִן אֵינוֹ מַזִּיעַ ג"כ אָסְרוּ הַהִתְעַמְּלוּת, כֵּיוָן שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל הַהִתְעַמְּלוּת בָּאָה כְּדֵי שֶׁהָאָדָם יַזִּיעַ, וְכַוָּונָתוֹ לִרְפוּאָה, וְאֵיכָא חַשְׁשָׁא דִּשְׁחִיקַת סַמָּנִין. וְעַיֵּן במשנ"ב (סי' שא סק"ז) שֶׁכָּתַב, שֶׁמּוּתָּר לְטַיֵּיל אַפִּי' אִם כַּוָּונָתוֹ לִרְפוּאָה, כֵּיוָן דְּלֹא מוֹכְחָא מִילְּתָא שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לִרְפוּאָה, אֲבָל אָסוּר לָרוּץ כְּדֵי שֶׁיִּתְחַמֵּם לִרְפוּאָה, כֵּיוָן דְּמוֹכְחָא מִילְּתָא וְאָסוּר מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין. ולפ"ז ה"ה בנ"ד דְּמוֹכְחָא מִילְּתָא שֶׁעוֹשֶׂה תַּרְגִּילִים אֵלֶּה לְהִתְעַמְּלוּת וְחִיזּוּק שְׁרִירֵי כַּף הַיָּד, דְּלָכְאוֹ' יֵשׁ לְהַחְמִיר, וּבִפְרָט כְּשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן בִּכְלִי. אַךְ י"ל דְּאַף שֶׁאָסוּר גַּם כְּשֶׁאֵינוֹ מַזִּיעַ, מ"מ כַּאֲשֶׁר בד"כ אֵין מַזִּיעִים כְּמוֹ בנ"ד, א"ז בִּכְלַל הָאִיסּוּר, וְהָרַמְבַּ"ם והש"ע (סי' שכח סמ"ב) כָּתְבוּ: כְּדֵי שֶׁיִּיגַע וְיַזִּיעַ. וְהוּא דְּלֹא כְּדִמַשְׁמַע מֵרַשְׁ"י דְּאָסוּר גַּם כְּשֶׁאֵינוֹ מַזִּיעַ. וְעַ' בביאה"ל שָׁם.

ומ"ש בצי"א שָׁם לְדַמּוֹת ד"ז לְמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בש"ע (סי' שכח סָעִ' לז) בְּמַאֲכָלִים וּמַשְׁקִים שֶׁהֵם מַאֲכַל בְּרִיאִים מוּתָּר לְאָכְלָן וְלִשְׁתּוֹתָן אע"פ שֶׁהֵן קָשִׁים לִקְצָת בְּרִיאִים וּמוֹכְחָא מִילְּתָא דִּלְרִפוּאָה עָבִיד, אפ"ה שָׁרֵי. וְכָל שֶׁאֵינוֹ מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה לִבְרִיאִים אָסוּר לְאוֹכְלוֹ וְלִשְׁתּוֹתוֹ לִרְפוּאָה. וְכוּ'. וְכָתַב שָׁם המשנ"ב, וְאַף שֶׁהַדָּבָר מַזִּיק קְצָת לִשְׁאָר אֲבָרִים שֶׁבַּגּוּף, כְּגוֹן הַטְּחוֹל שֶׁיָּפֶה לַשִּׁנַּיִים וְקָשֶׁה לִבְנֵי מֵעַיִים, וכה"ג, וא"כ מוֹכְחָא מִילְּתָא שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לִרְפוּאַת הַשִּׁנַּיִים, דאל"ה לֹא הָיָה אוֹכֵל כֵּיוָן שֶׁהוּא מַזִּיק לַמֵּעַיִים, אפ"ה שָׁרֵי, דמ"מ אוֹכֵל הוּא. ע"כ. וּמִזֶּה רָצָה לִלְמוֹד שה"ה לנ"ד, אַחַר שֶׁגַּם הַבְּרִיאִים עוֹשִׂים כֵּן. אֶלָּא דְּאִי מִשּׁוּם הָא לָא אִירְיָא, דל"ד לְהָתָם, דסו"ס אוֹכֵל הוּא, אֲבָל בנ"ד כֵּיוָן שֶׁהוּא נִיכָּר שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לְהִתְעַמְּלוּת, לְכָאוֹ' הָיָה מָקוֹם לֶאֱסוֹר. ומ"מ כְּבָר כָּתַבְנוּ לְהָקֵל בָּזֶה מִטַּעַם אַחֵר, וְכַמְבוֹאָר.

לַעֲשׂוֹת מָסָג׳ בְּשַׁבָּת

ג. הַסּוֹבֵל מִכְּאֵבֵי גַּב, מוּתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת מָסָג׳, אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּון לְהַזִּיעַ (שָׁם).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב עַיֵּין בילקו"י שַׁבָּת כֶּרֶךְ ד' (עמ' ע"ט, וקסט) שֶׁאִם עוֹשֶׂה בְּנַחַת וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּון לְהַזִּיעַ מוּתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, אַךְ אִם מְמַשְׁמֵשׁ בְּכֹחַ כְּדֵי לְהַזִּיעַ לִבְרִיאוּתוֹ, אָסוּר לְבָרְיָא לַעֲשׂוֹת מָסָג׳ בְּשַׁבָּת, וּכְדִין הַמִּתְעַמֵּל בְּשַׁבָּת. וּמִיהוּ בְּכָל אוֹפָן רָאוּי לְמַעֵט בִּדְבָרִים כְּגוֹן אֵלֶּה בְּשַׁבָּת. וְכָל דִּין הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת הָאֲסוּרָה, הוּא בְּדָוְקָא כְּשֶׁהוּא מַזִּיעַ, שֶׁבְּכָךְ דָּמֵי לִרְפוּאָה בְּשַׁבָּת, וְאִיכָּא בֵּיהּ גְּזֵרַת שְׁחִיקַת סַמָּנִים. וע"ע לְעֵיל הע' יז.

שְׁחָיָיה בְּבְרֵיכָה בְּשַׁבָּת

ד. אֵין שָׂטִין [אוֹ שׁוֹחִין] עַל פְּנֵי הַמַּיִם בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חָבִית שֶׁל שַׂיָּיטִין לָשׂוּט בַּמַּיִם. [וּבַבְּרֵיכָה הָעוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אָסוּר גַּם מִשּׁוּם חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יַתִּיז מַיִם בְּרַגְלָיו חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת]. וּבַבְּרֵיכָה שֶׁבֶּחָצֵר אָסוּר לָשׂוּט בָּהּ בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁכַּאֲשֶׁר הַמַּיִם נֶעֱקָרִים וְיוֹצְאִים חוּץ לַבְּרֵיכָה דָּמֵי לְנָהָר. וְאִם יֵשׁ לַבְּרֵיכָה שָׂפָה סָבִיב אַף שֶׁמְּעִיקַּר הַדִּין הַדָּבָר מוּתָּר, [וּרְאֵה בַּהֲעָרָה], דְּכֵיוָן שֶׁאֲפִילּוּ נֶעֱקְרוּ הַמַּיִם הַשָּׂפָה מַחְזֶרֶת אוֹתָם לִמְקוֹמָם, וְנֶחְשָׁב כִּכְלִי, וּבָזֶה אֵין לִגְזוֹר שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה סִירָה, מִכָּל מָקוֹם בְּוַדַּאי שֶׁאֵין זֶה רָאוּי לִנְהוֹג כֵּן בְּשַׁבָּת, בִּפְרָט שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה מִכְשׁוֹלוֹת בַּדָּבָר (שָׁם עַמּוּד יח).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה בְּנִידּוֹן רַחְצָה בִּבְרֵיכָה בְּשַׁבָּת, יֵשׁ לָדוּן מִצַּד ט' עִנְיָנִים: **א.** אִם יֵשׁ לָחוּשׁ בָּזֶה לְאִיסּוּר הִתְעַמְּלוּת. **ב.** אִם יֵשׁ בָּזֶה גְּזֵרַת חז"ל שֶׁלֹּא לָשׂוּט בַּמַּיִם בְּשַׁבָּת. **ג.** אִם יֵשׁ לָחוּשׁ לְאִיסּוּר סְחִיטָה בְּשַׁעֲרוֹת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן. **ד.** אִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁיָּבֹא לִידֵי תְּלִישַׁת הַשֵּׂיעָר בְּעֵת שֶׁרוֹחֵץ בַּמַּיִם אֶת שַׁעֲרוֹת רֹאשׁוֹ אוֹ זְקָנוֹ. **ה.** כנ"ל לְגַבֵּי הַמַּגֶּבֶת, אַחַר שֶׁעָלָה וְנִסְתַּפֵּג. **ו.** כנ"ל לְגַבֵּי הַבֶּגֶד יָם, דִּבְעֵת שֶׁבָּא לְהוֹצִיאוֹ שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. **ז.** אִם יֵשׁ אִיסּוּר מִשּׁוּם מְלַבֵּן בִּכְנִיסָתוֹ עִם הַבֶּגֶד יָם לַמַּיִם, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ בְּבֶגֶד, שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ. **ח.** אִם יֵשׁ לָחוּשׁ בָּזֶה לְאִיסּוּר רְחִיצָה בְּשַׁבָּת. **ט.** אִם יֵשׁ לָחוּשׁ בָּזֶה לְאִיסּוּר הוֹצָאַת טִיפּוֹת הַמַּיִם הַמְּנַטְּפִים מֵעַל גּוּפוֹ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת. אוֹ שֶׁמָּא יַתִּיז מֵהַמַּיִם שֶׁבַּבְּרֵיכָה שֶׁהִיא רה"י, לַשָּׂפָה כְּשֶׁהִיא כַּרְמְלִית.

א. הִנֵּה מִצַּד אִיסּוּר הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת, כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֶה בִּבְרֵיכָה, י"ל, שֶׁמֵּאַחַר וְאֵין הַדָּבָר נִיכָּר שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לְשֵׁם הִתְעַמְּלוּת, אֶלָּא לְשֵׁם תַּעֲנוּג בְּעָלְמָא, וְגַם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּון לְהַזִּיעַ, אֵין לָחוּשׁ מִשּׁוּם אִיסּוּר הִתְעַמְּלוּת בְּשַׁבָּת, וּכְעֵין מ"ש במשנ"ב (סי' שא סק"ז), שֶׁמּוּתָּר לְטַיֵּיל בְּשַׁבָּת אפי'

אִם כַּוָּונָתוֹ לְשֵׁם רְפוּאָה וּלְהִתְעַמְּלוּת, כֵּיוָן שֶׁלֹּא מוֹכְחָא מִילְּתָא שֶׁעוֹשֶׂה כֵּן לִרְפוּאָה. וא"כ ה"ה הָכָא דְּלֹא מוֹכְחָא מִילְּתָא שֶׁשּׁוֹחֶה בִּבְרֵיכָה לְשֵׁם הִתְעַמְּלוּת. וכדאמרי' בְּבֵיצָה (יח.) אָדָם נִרְאֶה כְּמְקַיֵּק. ע"ש.

לָשׁוּט בַּמַּיִם בְּשַׁבָּת

ב. וּלְעִנְיַן אִיסּוּר לָשׁוּט בַּמַּיִם בְּשַׁבָּת, הִנֵּה בְּמִשְׁנָה בֵּיצָה (לו.) מְבוֹאָר, שֶׁאָסוּר לָשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם בְּשַׁבָּת, וְכֵן נִפְסַק בְּטוּר ובש"ע (סי' שלט ס"ב), דְּאֵין שָׂטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, ואפי' בִּבְרֵיכָה שֶׁבֶּחָצֵר, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם נֶעֱקָרִים וְיוֹצְאִים חוּץ לַבְּרֵיכָה, וְנִמְשָׁכִין מִכּוֹחוֹ שֶׁדּוֹחֶה הַמַּיִם בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו בְּשִׂיטוֹ, וְדָמֵי לְנָהָר, וַהֲוֵי בִּכְלַל גְּזֵירָה שֶׁאֵין שָׂטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חָבִית שֶׁל שַׂיָּיטִין, כְּדֵי לָשׁוּט בּוֹ עַל הַמַּיִם. אֲבָל אִם יֵשׁ לָהּ שָׂפָה מִסָּבִיב, דְּהַיְינוּ כְּעֵין כּוֹתָלִים גְּבוֹהִים מִכָּל צַד, מוּתָּר, דְּכֵיוָן שאפי' אִם הַמַּיִם נֶעֱקָרִים הַשָּׂפָה מַחֲזֶרֶת אוֹתָם לִמְקוֹמָם, הו"ל כִּכְלִי, וּבָזֶה לֵיכָּא לְמִיגְזַר שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חָבִית שֶׁל שַׂיָּיטִין. ולפ"ז בִּבְרֵיכָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שָׂפָה מִסָּבִיב, ל"ד לְנָהָר וְיָם, וְלֵיכָּא בָּזֶה חֲשָׁשָׁא דְּשֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חָבִית שֶׁל שַׂיָּיטִין. שֶׁדָּוְקָא בְּנָהָר וּבְיָם גָּזְרוּ חז"ל.

סְחִיטָה בְּשַׁבָּת בְּשִׂיעָר וּבַמֶּגֶבֶת

ג. וּלְעִנְיַן סְחִיטָה בְּשַׂעֲרוֹת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן, הִנֵּה בְּשַׁבָּת (קכח:) מְבוֹאָר, שֶׁאֵין סְחִיטָה בְּשִׂיעָר. וְהַטַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁהַשִּׂיעָר קָשֶׁה וְאֵינוֹ בּוֹלֵעַ מַיִם בְּתוֹכוֹ, אֶלָּא הַמַּיִם נִמְצָאִים בֵּין הַשְּׂעָרוֹת. וְדַעַת הָרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק ט' מהל' שַׁבָּת הֲלָכָה יא) שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה עכ"פ אִיסּוּר מִדְּרַבָּנָן. וע"ש בכס"מ ובה"ה, ובמג"א (סי' שכ ס"ק כג).

וכב"י (או"ח ר"ס של, וביו"ד סי' קצט) הֵבִיא מֵהַכָּל בּוֹ שֶׁתָּמַהּ, אֵיךְ מוּתָּר לִטְבּוֹל בְּשַׁבָּת, הָא יֵשׁ חֲשַׁשׁ סְחִיטָה בְּשִׂיעָר, וְתֵירֵץ הב"י, דְּכֵיוָן שֶׁהָרַמְבַּ"ם פָּסַק שֶׁאֵין סְחִיטָה בְּשִׂיעָר, אַלְמָא דְּרַב אַשִׁי לָא פְּלִיג אַרַבָּה וְרַב יוֹסֵף (שַׁבָּת קכח.), וְלָכֵן אֵין לָחוּשׁ, "וְחַשְׁשָׁא דְּסְחִיטַת שִׂיעָר אֵינוֹ כְּלוּם שֶׁהֲרֵי וכו'". ע"כ. ומ"ש אֵינוֹ כְּלוּם, הִנֵּה אע"פ שֶׁהָרַמְבַּ"ם ס"ל דְּאֵיכָּא אִיסּוּר מִדְּרַבָּנָן מִיהָא, כַּוָּונָתוֹ שֶׁמֵּאַחַר וְאֵין חַיָּבִים עַל סְחִיטַת שִׂיעָר, וְאֵין הָאִיסּוּר אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, מש"ה אֵין לְגָזוֹר מִשּׁוּם סְחִיטָה, אַחַר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין. וּרְאֵה מ"ש בָּזֶה בשד"ח (א' סי' צב). ע"ש. אֶלָּא דְּלֹא מַשְׁמַע כֵּן בד' הָרַשְׁבָּ"א בְּשַׁבָּת (קכח:), ובחי' הָרִיטְבָ"א שָׁם, וכמ"ש לְהוֹכִיחַ כֵּן בְּשׁוּ"ת דִּבְרֵי שְׁמוּאֵל (סי' יא), וְהוֹסִיף רֵעִים אֲהוּבִים לִסְבָרָא זוֹ. ע"ש. ומ"מ לְדִינָא בְּוַדַּאי דנקטי' כְּהָאוֹסְרִים מִדְּרַבָּנָן. וְכִמְבוֹאָר ד"ז בְּשׁוּ"ת יבי"א (ח"ד או"ח סי' ל' או' יט).

וּמִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם הנ"ל מַשְׁמַע דְּאִיסּוּר זֶה שֶׁל סְחִיטַת שִׂיעָר הוּא מִשּׁוּם מִלַּבֵּן, וְלֹא מִשּׁוּם דָּשׁ וּמְפָרֵק, שֶׁהֲרֵי הֵבִיא ד"ז עִם שְׁאָר דִּינֵי מִלַּבֵּן. וּבָזֶה אָתֵי שַׁפִּיר מַה שלכאו' קָשֶׁה, שֶׁהֲרֵי הָא א"צ לַמַּיִם הַנִּסְחָטִים, וא"כ הָוֵי כְּמוֹ כְּבָשִׂים שֶׁסְּחָטָן לְגוּפָן. אֲבָל אִי נֵימָא שֶׁהָאִיסּוּר מִשּׁוּם מִלַּבֵּן, אַף שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לַמַּיִם הַנִּסְחָטִים, שַׁיָּיךְ שַׁפִּיר לֶאֱסוֹר. וע' בתוס' (פְּתוּבוֹת ו.) שֶׁהִקְשׁוּ, דְּאִי פ"ר דְּלֹא ניח"ל אָסוּר, אַמַּאי שָׁרֵי כְּבָשִׂים שֶׁסְּחָטָן לְגוּפָן, וְתֵירְצוּ, שֶׁדָּוְקָא כְּבָשִׂים שָׁרֵי דְּחָשְׁבִינַן הַנִּסְחָט כְּאוֹכֶל דְּאַפְרֵת דאפי' לְמֵימֵיהֶן פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. ע"ש. וְעַיֵּין במשנ"ב (ס"ס שכ). ודו"ק.

וְהִנֵּה לְדַעַת מָרָן הש"ע דס"ל דְּשַׂיָּיךְ אִיסּוּר מְפָרֵק מִדְּרַבָּנָן גַּם בְּהוֹלֵךְ לְאִיבּוּד, [רְאֵה סי' שכ], ול"ד לִסְחִיטַת כְּבָשִׂים, י"ל שֶׁגַּם בִּסְחִיטַת שִׂיעָר אִיכָּא מִשּׁוּם מְפָרֵק. וּבֶאֱמֶת, שבְּשׁוּ"ת אג"מ הנ"ל נָקֵיט דִּסְחִיטַת שִׂיעָר הוּא רַק מִדִּין מְפָרֵק, שֶׁלִּיבּוּן אֵינוֹ שַׂיָּיךְ בְּגוּף, וְהַשִּׂיעָר הוּא כְּדִין הַגּוּף שֶׁאֵין שַׂיָּיךְ בּוֹ דִּין לִיבּוּן. וְלָכֵן כֵּיוָן שֶׁהוֹלֵךְ לְאִיבּוּד הוּא פ"ר דְּלֹא ניח"ל, דלכ"ע בְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין וּבְאִיסּוּר דְּרַבָּנָן שָׁרֵי. וּמַה שֶּׁלֹּא אָסְרוּ בְּכָל סְחִיטָה מִשּׁוּם בּוֹרֵר פְּסוֹלֶת מִתּוֹךְ הָאוֹכֶל, כָּתַב המג"א, שֶׁהוּא מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל מִין אֶחָד. ואכמ"ל.

ובמנ"ח (מְלֶאכֶת מִלַּבֵּן) הִקְשָׁה עַל הָרַמְבַּ"ם דס"ל דִּסְחִיטָה הוּא מִשּׁוּם מִלַּבֵּן לָמָּה לֹא יְהֵא חַיָּיב בִּסְחִיטַת שִׂיעָר מִשּׁוּם מִלַּבֵּן, דְּשַׂיָּיךְ לִיבּוּן בְּשִׂיעָר כִּדְמוֹכַח בִּזְבָחִים (צד.) הַבָּגֵד וְהַשַּׂק מְכַבְּסוֹ וכו', וְשַׂק נַעֲשֶׂה מִשְּׂעָרוֹת. וּמְבוֹאָר דִּבְשִׂיעָר שַׂיָּיךְ לִיבּוּן. וע"ש מ"ש לְהוֹכִיחַ שד' הָרַמְבַּ"ם כד' הָרַמְבַּ"ן, שֶׁבְּבֶגֶד לֹא שַׂיָּיךְ דִּין מְפָרֵק.

וְעַיֵּין בביאה"ל (סי' שב סע' ט') שֶׁרָצָה לוֹמַר, דְּכִיבּוּס מַמָּשׁ, דְּהַיְינוּ שִׁפְשׁוּף בַּיָּדַיִם, הוּא בֶּאֱמֶת אָסוּר מה"ת בִּשְׂעָרוֹת, וּסְחִיטָה הוּא קִיל טְפֵי, מִשּׁוּם דְּלֹא שַׂיָּיךְ סְחִיטָה אֶלָּא בְּדָבָר רַךְ, אֶלָּא שֶׁהֵבִיא שָׁם מהגמ' בְּשַׁבָּת (נ.) דְּמוֹכַח שֶׁאֵין כִּיבּוּס בִּשְׂעָרוֹת, שֶׁאֵין כִּיבּוּס בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם, וּמַשְׁמַע שֶׁהוּא אפי' בִּשְׂעָרוֹת. וכ"ז מה"ת, אֲבָל מִדְּרַבָּנָן אָסוּר מִשּׁוּם מִלַּבֵּן. ע"ש. וע"ע בְּשׁוּ"ת אבנ"ז (סי' נה וסי' קנז). וְאַחַר כָּתְבִי

כ"ז שו"ר מ"ש בָּזֶה מָרָן אאמו"ר זצ"ל בְּסִפְרוֹ טה"ב ח"ב (עמ' תנו).

וּלְפִיכָךְ גַּם כְּשֶׁרוֹחֲצִים אֶת הַפָּנִים בַּבּוֹקֶר יוֹם הַשַּׁבָּת, יֵשׁ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִסְחוֹט הַמַּיִם מִזָּקְנוֹ, דְּמִדְּרַבָּנָן יֵשׁ אִיסּוּר סְחִיטָה בְּשֵׂיעָר. וּכְמוֹ שֶׁהִזְהִירוּ ע"ז הָאַחֲרוֹנִים. וכ"כ בבא"ח (פר' פְּקוּדֵי ס"ח), שֶׁהַטּוֹבֵל בְּשַׁבָּת בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה לֹא יִסְחֲטוּ הַשְּׂעָרוֹת שֶׁלָּהֶם, אֶלָּא יָבִיאוּ מִטְפַּחַת גְּדוֹלָה הַמְיוּחֶדֶת לְנִיגּוּב, וְיִתְנַגְּבוּ בָּהּ וִיקַנְּחוּ בָּהּ פְּנֵיהֶם וְרֹאשָׁם, ואע"ג שע"י הַקִּינּוּחַ נִסְחָט הַשֵּׂיעָר, הָוֵי סְחִיטָה כלאח"י, וְכֵיוָן דִּסְחִיטַת שֵׂיעָר מִדְּרַבָּנָן, הִתִּירוּ בכה"ג דא"א, מִשּׁוּם דַּהֲוֵי כלאח"י, וְהַמַּיִם הַנִּסְחָטִין הוֹלְכִין לְאִיבּוּד, ועכ"ז לֹא יְקַנַּח בְּכֹחַ, אֶלָּא בְּנַחַת לְאַט לְאַט עַד שֶׁיִּבָּלְעוּ הַמַּיִם שֶׁבַּשֵּׂיעָר בַּמִּטְפַּחַת. וְיֵשׁ חֲסִידִים שֶׁאֵין מְקַנְּחִים שַׂעֲרוֹת הַזָּקָן, אֶלָּא מְנַפְּצִים אוֹתוֹ בְּיָדָם, וּמַנִּיחִים שֶׁתִּתְנַגֵּב הַלַּחְלוּחִית מֵאֵלֶיהָ. וְכַאֲשֶׁר שׁוֹתֶה הָאָדָם מַיִם אוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין, נָכוֹן לְהָזָהֵר לְבַלְּתִּי יִסְחוֹט שֵׂיעַר הַשָּׂפָה בְּיָדוֹ אֶלָּא יְקַנַּח בַּמִּטְפַּחַת. וע' תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת (ס"ק לט), ומחה"ש (ס"ק כג). גַּם במשנ"ב (סי' שכ ס"ק נה) כָּתַב, שֶׁהַטּוֹבֵל בְּשַׁבָּת יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִסְחוֹט שְׂעָרוֹ לְנַגְּבָם. ע"ש. וא"כ גַּם בנ"ד יֵשׁ לְהִזָּהֵר בָּזֶה, וְתוּ לָא מִידֵּי.

סְחִיטָה בְּשֵׂיעָר – רְחִיצַת זְקָנוֹ

וּבְשׁוּ"ת אג"מ (או"ח ח"א סי' קל"ג) כָּתַב לְהָקֵל לִרְחוֹץ זְקָנוֹ, וְלֹא חָשַׁשׁ לִסְחִיטָה, כֵּיוָן דִּסְחִיטָה זוֹ אֵינָהּ מִצַּד לִיבּוּן, דְּלֹא שַׁיָּךְ בִּגּוּף וּשְׂעָרוֹת, אֶלָּא מִפְּרַךְ סְחִיטָה דִּמְפָרֵק, וְכָל כה"ג כֵּיוָן דְּהוֹלֵךְ הַמַּיִם לְאִבּוּד, הוּא פ"ר דְּלֹא נִיחָא לִי', שֶׁוַּדַּאי מוּתָּר לכו"ע, כֵּיוָן דְּהוּא רַק אִיסּוּר דְּרַבָּנָן, וְכָךְ אֵינוֹ צָרִיךְ לִיזָּהֵר בִּרְחִיצַת זְקָנוֹ מֵחֲשַׁשׁ סְחִיטָה. אוּלָם בְּשׁוּ"ת שֵׁבֶט הַלֵּוִי (ח"ה סי' מה) כָּתַב, דְּבִתְחִילָּה חָשַׁב לְהַצְדִּיק האג"מ לְהָקֵל בָּזֶה, כֵּיוָן דְּכָל עִנְיַן אִיסּוּר סְחִיטָה דְּרַבָּנָן בְּמַיִם סְפוּקֵי מספק"ל בְּשִׂעָרוֹת, וא"כ הו"ל כְּעֵין פ"ר דְּלֹא נִיחָא לִי' בספד"ר דְּוַדַּאי מוּתָּר, מ"מ סוּגְיָא דְּעָלְמָא לְהַחְמִיר וְלִיזָּהֵר בִּרְחִיצַת הַזָּקָן בְּמַיִם וּסְחִיטָתוֹ.

אַךְ הוֹסִיף דְּיֵשׁ מָקוֹם לְהָקֵל בְּמִבְרֶשֶׁת עִם שְׂעָרוֹת אוֹ חוּטֵי נַיְילוֹן שֶׁפְּשׁוּט ג"כ קָשֶׁה לִבְלוֹעַ וְאֵין סְחִיטָה דְּאוֹרַיְיתָא, וּנְהִי דעכ"פ מִדְּרַבָּנָן אָסוּר בְּשֵׂיעָר, וְכַנִּרְאֶה גַּם בְּנַיְילוֹן וכה"ג, דְּאֵין בְּיָדֵינוּ לְחַלֵּק, אַמְנָם כֵּיוָן דְּאֵינוֹ מְכַוֵּין יהי' רַק פ"ר, וּנְהִי דפ"ר גַּם בִּדְרַבָּנָן נָאֶסַר, כְּמַסְקָנַת הַמג"א סי' שי"ד, מכ"מ יִתָּכֵן דְּהָכָא הו"ל רַק סְפֵק אִיסּוּר דְּרַבָּנָן, ומכ"ש דְּאֵינוֹ בָּרוּר כְּלָל אִם בְּכָל מָקוֹם נֶאֱסַר פס"ר בִּדְרַבָּנָן, וְעַיֵּין בדע"ת לְמַהֲרְשַׁ"ם (סי' שי"ד) דְּיֵשׁ סְתִירוֹת בָּזֶה, מ"מ אֵין לְהַתִּיר דָּבָר הַתָּמוּהַּ לָרַבִּים כֵּיוָן דְּמַחֲזִיקִים סְחִיטָה בְּשֵׂיעָר לְוַדַּאי אִיסּוּר, מ"מ אִם אֵינוֹ טוֹבֵל הַמִּבְרֶשֶׁת בְּמַיִם, רַק לָקַח מַיִם לְפִיו וּפוֹלֵט הָעִיקָּר וְנִשְׁאָר הַפֶּה רַק מְלוּחְלָח מִמַּיִם וְלָקַח מִבְּרֶשֶׁת יְבֵשָׁה וע"י שֶׁיֵּשׁ שָׁם טוֹפֵחַ לְהַטְפִּיחַ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת פְּעוּלָּתוֹ בָּזֶה יֵשׁ לְהַתִּיר, וְכַמּוּבָן בִּתְנַאי שֶׁיִּהְיֶה אִם אֶפְשָׁר מְיוּחָד לְשַׁבָּת כַּאֲשֶׁר נִרְאֶה בסי' שכ"ז, אע"פ שא"א לְדַמּוֹת, מ"מ מֵהְיוֹת טוֹב, וְכֵן בִּתְנַאי שֶׁלֹּא יהי' פ"ר לְהוֹצִיא דָּם מֵהַחֲנִיכִים כִּי כַּיָּדוּעַ זֶה שָׁכִיחַ אֵצֶל הָרַבֵּה. אַךְ רְאֵה מש"כ בָּזֶה לְהַלָּן סי' שב (דִּינֵי נִיקּוּי וְקִיפּוּל הַבְּגָדִים בְּשַׁבָּת הֶעָרָה כט).

אִם יֵשׁ לָחוּשׁ לְאִיסּוּר תּוֹלֵשׁ בְּשִׁפְשׁוּף בְּשִׂעָרוֹת

ד. וְהִנֵּה גַּם אִם מְשַׁפְשֵׁף בְּשַׂעֲרוֹת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן, אֵין לָחוּשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם אִיסּוּר תּוֹלֵשׁ. וְאַמְנָם הַגָּאוֹן מַהֲר"ח פָּלַאגִ'י בְּסֵפֶר רוּחַ חַיִּים (סי' שכא סק"ב, ור"ס שמ), וּבְסִפְרוֹ כה"ח (סי' ל או' קה) כָּתַב, שֶׁיֵּשׁ לְהַזְהִיר לְאֵלֶּה שֶׁמְּקַנְּחִים צוֹאַת הַחוֹטֶם שֶׁתּוֹלְשִׁים ע"י זֶה כַּמָּה שְׂעָרוֹת, ואע"ג דְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין מוּתָּר, הֵיכָא דפ"ר יֵשׁ לְהַחְמִיר. וְכֵן הָרוֹחֵץ פָּנָיו וּמְשַׁפְשֵׁף בְּיָדוֹ בִּשְׂעַר הַפֵּאוֹת וְהַזָּקָן, דְּמִסְתָּמָא א"א בְּלִי תְּלִישַׁת שֵׂיעָר, והו"ל פ"ר וְאָסוּר. וְנוֹדָע מַעֲשֶׂה שֶׁל הָאֲרי"ז ז"ל שֶׁפַּעַם אַחַת שָׁגַג וְהִנִּיחַ יָדוֹ עַל זְקָנוֹ בְּשַׁבָּת, וְלֹא הוֹצִיאָהּ מִשָּׁם עַד מוצ"ש. וְאַל יִסְמוֹךְ עַל צַדְדֵי הֶיתֵּר דְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין וכדו'. ע"כ. וּבְשׁוּ"ת יבי"א ח"ה (חאו"ח סי' ל או' ז) כָּתַב, דִּמְעִיקַּר הַדִּין יֵשׁ לְהָקֵל בכ"ז, כִּי מְבוֹאָר בָּרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק ט' מהל' שַׁבָּת ה"ח) שֶׁהַתּוֹלֵשׁ שֵׂיעָר בְּיָדוֹ בֵּין לוֹ בֵּין לַאֲחֵרִים פָּטוּר. וכ"פ הַטּוּר (סי' שמ). וּמִלְּבַד כ"ז הֲרֵי הוּא מְלָאכָה שא"צ לְגוּפָהּ, והו"ל תַּרְתֵּי דְּרַבָּנָן, וְגַם הוּא פ"ר דְּלֹא איכפ"ל, דִּבְוַדַּאי מִשָּׂרָא שָׂרֵי. וְהַמְשַׁפְשׁוּף בַּזָּקָן בְּשָׁעָה שֶׁרוֹחֵץ פָּנָיו, מִלְּבַד דְּלָאו מִילְתָא פְּסִיקְתָּא הִיא דַּהֲוֵי פ"ר, וּכְדִתְנַן (נָזִיר מב.) נָזִיר חוֹפֵף וּמְפַסְפֵּס אֲבָל לֹא סוֹרֵק. וּמִשּׁוּם דקי"ל כר"ש דְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין מוּתָּר. וכ"פ מָרָן הב"י וְהָרַמָ"א (בס"ס שג), וְשַׂעֲרוֹת פָּנָיו קִילֵי מִשַּׂעֲרוֹת רֹאשׁוֹ, וכמ"ש התוס' (שַׁבָּת נ:). ע"ש. וּמִמֵּילָא אֵין שׁוּם אִיסּוּר בְּשִׁפְשׁוּף בְּעֵת הָרְחִיצָה בְּשֵׂיעַר הַזָּקָן, דהו"ל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ

מִתְכַּוֵּין וְאֵינוֹ פ"ר. מֵאַחַר וְאֵינוֹ בְּוַדַּאי. וְכָל הָאַזְהָרוֹת הנ"ל אֵינָן אֶלָּא מִמִּדַּת חֲסִידוּת, וְהַמַּחְמִיר תע"ב.

חֲשַׁשׁ סְחִיטָה בְּמַגֶּבֶת וּבְבֶגֶד-יָם

ח. וּלְעִנְיַן נִיגּוּב בְּשַׁבָּת, הִנֵּה אַף שֶׁהַמַּגֶּבֶת נִרְטֶבֶת, אֵין בָּזֶה אִיסּוּר לִיבּוּן, שא"ז דֶּרֶךְ לִיבּוּן אֶלָּא דֶּרֶךְ לְכְלוּךְ, וּכְמוֹ בִּרְחִיצַת פָּנָיו וְיָדָיו, שֶׁמּוּתָּר לוֹ לְנַגְּבָם בְּמַגֶּבֶת, וְכַמְבוֹאָר בַּגמ' (שַׁבָּת קמז:). וכ"פ הטוש"ע (סי' שא סע' מח). וְאַמְנָם הַמָּרְדְּכַי (פט"ו דְּשַׁבָּת) כָּתַב בְּשֵׁם הר"מ, שֶׁהָרוֹחֵץ יָדָיו טוֹב לְנַגְּבָם בְּכֹחַ זוֹ בָּזוֹ וּלְהָסִיר מֵהֶם הַמַּיִם כְּפִי יְכוֹלְתּוֹ, קוֹדֶם שֶׁיִּקַּנְּחֵם בְּמַפָּה. וכ"ה בשבוה"ל בְּשֵׁם סֵפֶר הַיְּרֵאִים. וכ"פ הַטּוּר והש"ע (סי' שב ס"י). מ"מ א"ז מֵעִיקַּר הַדִּין, וְדַיְּיקָא לְשׁוֹן "טוֹב" שֶׁכָּתַב הש"ע, וא"ז אֶלָּא כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי כָּל הַדֵּעוֹת, גַּם לְדַעַת הַיֵּשׁ מַחְמִירִין דס"ל דִּבְכָל גַּווֹנֵי אמרי' שְׁרָיָיתוֹ זוֹ הִיא כִּיבּוּסוֹ, אַף שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לְכְלוּךְ, אֶלָּא שֶׁאִם הוּא מְעַט מַיִם ס"ל דְּאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם כִּיבּוּס, אֶלָּא שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים אֵיזֶה מִיקְרֵי מְעַט, לְכָךְ כָּתְבוּ דְּמִנְהָג כָּשֵׁר שֶׁיְּנַגֵּב יָדָיו בְּכֹחַ קוֹדֶם הַנִּיגּוּב. וע"ש בָּאַחֲרוֹנִים. ולפ"ז גַּם בנ"ד איה"נ טוֹב שֶׁיַּמְתִּין מְעַט וְיִתְנַגֵּב אַחַר שֶׁיִּנְטְפוּ מִמֶּנּוּ הַמַּיִם, אֲבָל אֵין לֶאֱסוֹר לְהִתְרַחֵץ בִּבְרֵיכָה מִטַּעַם זֶה, מֵאַחַר וְאֵינוֹ אִיסּוּר. וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל סוֹף אוֹת ג', מִדִּבְרֵי הבא"ח.

ט. וְאִם מוּתָּר לְהִכָּנֵס לִבְרֵיכָה בְּשַׁבָּת עִם בֶּגֶד-יָם הֶעָשׂוּי מִבַּד, הִנֵּה לכאו' יֵשׁ לָחוּשׁ בָּזֶה שֶׁמָּא יִסְחוֹט אֶת הַבֶּגֶד-יָם אֲשֶׁר צֵאתוֹ מֵהַבְּרֵיכָה, כְּמוֹ שֶׁחָשְׁשׁוּ בַּגמ' שַׁבָּת (קיג:) גַּבֵּי הָיָה מְהַלֵּךְ בְּשַׁבָּת וּפָגַע בְּאַמַּת הַמַּיִם, דְּקָאָמַר רָבָא, הֵיכִי לֵיעְבַּר, זִימְנִין דְּמִיתְוַוסַן מָאנֵי מַיָּא [יְשׁוֹרוּ בְּגָדָיו בְּמַיִם] וְאָתֵי לִידֵי סְחִיטָה. וְעַיֵּין בב"י (סי' שב) שֶׁכָּתַב, וּמִיהוּ כָּתְבוּ, דאע"פ שֶׁאֵין בּוֹ טִינּוּף, אָסוּר לִשְׁרוֹתוֹ בְּמַיִם דִּלְמָא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה, כדאמרי' גַּבֵּי פָּגַע בְּאַמַּת הַמַּיִם וכו'. וכ"פ הָרַמָ"א (שָׁם ס"ט), שֶׁאָסוּר לִיתֵּן מַיִם מְרוּבִּים עַל בֶּגֶד, שֶׁמָּא יִסָּחֵט. וע"ע בַּגמ' בֵּיצָה (יח.), נִדָּה שֶׁאֵין לָהּ בְּגָדִים מַעֲרֶמֶת וְטוֹבֶלֶת בִּבְגָדֶיהָ. והתוס' בְּשַׁבָּת (קיא:) הִקְשׁוּ, דְּאַמַּאי לָא גָּזְרִינַן שֶׁמָּא תִּסְחוֹט הַבְּגָדִים, וְתֵירְצוּ, דְּמִצְוָה שָׁאנֵי. וּמַשְׁמַע שֶׁדַּוְקָא מִשּׁוּם מִצְוַת הַטְּבִילָה לֹא חָשְׁשׁוּ שֶׁמָּא יִסְחוֹט. ולפ"ז בנ"ד לכאו' יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יִסְחוֹט. וְיֵשׁ לְדָחוֹת, שֶׁבִּבֶגֶד-יָם שֶׁדַּרְכּוֹ בְּכָךְ, וּמִיּוּחָד לְלוֹבְשׁוֹ בְּהִכָּנְסוֹ לַיָּם אוֹ לַבְּרֵיכָה, אֵין לְגָזוֹר כ"כ כְּמוֹ בְּמַלְבּוּשׁ שֶׁעָלָיו.

וְעוֹד י"ל, עפמ"ש במשנ"ב, שֶׁבְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מִיָּמָיו וּמַנִּיחוֹ כַּמָּה זְמַן עִם הַמַּיִם, שְׁרֵי. וּרְאֵה בסי' שא סעי' מו. ובמשנ"ב ס"ק קעב. [וע' בְּשׁוּ"ת אָז נִדְבְּרוּ ח"ה סי' כה אִם מוּתָּר לִלְבּוֹשׁ בְּשַׁבָּת בֶּגֶד הַשָּׁרוּי בְּמַיִם]. ובנ"ד יֵשׁ לְצַדֵּד שֶׁמֵּאַחַר וּמְסִירוֹ אַחַר הָרַחְצָה, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ עִמּוֹ, אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מֵימָיו לַהַסִּירָם, וְשֶׁמָּא לֹא גָּזְרוּ אֶלָּא בְּבֶגֶד שֶׁהוֹלֵךְ עִמּוֹ, וְלֹא בְּבֶגֶד שֶׁמְּסִירוֹ. וצ"ע. [וּבְבֶגֶד-יָם הֶעָשׂוּי מִנַּיְילוֹן אֵין בּוֹ דִּין סְחִיטָה].

שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ

י. הִנֵּה אע"פ שֶׁאָמְרוּ בְּבֶגֶד שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ, לְדִידַן לֹא אָמְרוּ כֵּן אֶלָּא בְּבֶגֶד שֶׁיֵּשׁ עָלָיו לִכְלוּךְ. אֲבָל בְּבֶגֶד נָקִי אֵין אִיסּוּר בִּשְׁרָיָיתוֹ בְּמַיִם מְשׁוּם כִּיבּוּס. וְאַמְנָם לכאו' יֵשׁ בָּזֶה סְתִירָה בְּדִבְרֵי מָרָן הש"ע, שבסי' שב (סע' ט') כָּתַב: "אֲבָל בֶּגֶד שֶׁיֵּשׁ עָלָיו לִכְלוּךְ אָסוּר אפי' לְשַׁכְשְׁכוֹ, דְּזֶהוּ כִּיבּוּסוֹ וכו'". ע"כ. וּמִדְּנָקַט "שֶׁיֵּשׁ עָלָיו לִכְלוּךְ" מַשְׁמַע שֶׁבְּבֶגֶד נָקִי לָא שַׁיָּיךְ לוֹמַר שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ. וְכֵן בֵּיאֵר שָׁם המג"א. וְכֵן מַשְׁמַע עוֹד ממ"ש בש"ע (סי' שיט סט"ז), גַּבֵּי מַיִם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם תּוֹלָעִים, שֶׁמּוּתָּר לִשְׁתּוֹתָן ע"י מַפָּה. וּמְבוֹאָר בב"י שָׁם, דְּהַיְינוּ כְּסָבְרַת הָאוֹמְרִים דְּלֹא אמרי' שְׁרַיִית בֶּגֶד זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ אֶלָּא דַּוְקָא כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ טִינּוּף. וְכֵן מַשְׁמַע מִדִּבְרֵי הָרַמָ"א בהג"ה (סי' שב ס"ט) שֶׁכָּתַב, שֶׁבֶּגֶד שֶׁאֵין עָלָיו לִכְלוּךְ מוּתָּר לָתֵת עָלָיו מַיִם מוּעָטִים, אֲבָל לֹא מַיִם מְרוּבִּים שֶׁמָּא יִסְחוֹט. וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּכָל עִנְיָן. וּמַשְׁמַע שֶׁדַּעְתּוֹ כְּדֵעָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּבְאָה בְּסָתָם. [עַיֵּין שד"ח כְּלָלֵי הַפּוֹסְקִים סי' יד או' יב]. וּמְבוֹאָר, שֶׁאֵין אִיסּוּר כִּיבּוּס אֶלָּא בְּבֶגֶד שֶׁיֵּשׁ עָלָיו לִכְלוּךְ.

וְאַמְנָם בסי' שלד (סע' כד) גַּבֵּי טַלִּית שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר, כָּתַב מָרָן שָׁם, י"א שֶׁאֵין יָכוֹל לִיתֵּן עָלָיו מַשְׁקִין כְּדֵי שֶׁיִּכָּבֶה כְּשֶׁיִּגִּיעַ לָהֶם, וי"א שֶׁמּוּתָּר לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּשָׁאָר מַשְׁקִים חוּץ מִן הַמַּיִם, מִשּׁוּם כִּיבּוּס. וְיֵשׁ מַתִּירִים אפי' בְּמַיִם. וְדִבְרֵי סְבָרָא שְׁנֵיָּה נִרְאִים. ע"כ. וּמְבוֹאָר, דס"ל לְמָרָן שֶׁדַּוְקָא שָׁאָר מַשְׁקִין מוּתָּר לִשְׁפּוֹךְ עַל הַמַּפָּה שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר, אֲבָל לֹא מַיִם, מִשּׁוּם דִּשְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ. וְלָא פְּלִיג לָן בֵּין אִם הַבֶּגֶד נָקִי אוֹ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו לִכְלוּךְ. וְכֵן מַשְׁמַע

עוֹד ממ"ש בב"י (בסי' שיט) *שממ"ש* הַטּוּר שֶׁאָסוּר לְסַנֵּן מַיִם בְּסוּדָרִים מִשּׁוּם כִּיבּוּס, מַשְׁמַע שֶׁסּוֹבֵר שֶׁגַּם בֶּגֶד נָקִי אָסוּר לִשְׁרוֹתוֹ בְּמַיִם בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם כִּיבּוּס. וכ"פ בש"ע (שָׁם סע' י') וז"ל: יַיִן אוֹ מַיִם שֶׁהֵם צְלוּלִים מוּתָּר לְסַנְּנָם בְּמִשְׁמֶרֶת, אֲבָל בְּסוּדָר מַיִם אָסוּר מִשּׁוּם לִיבּוּן, וְיַיִן וּשְׁאָר מַשְׁקִים מוּתָּר.

וּבְאֵמֶת, שֶׁבְּסֵפֶר תו"ש, מַשְׁמַע דס"ל שֶׁגַּם לְדַעַת מָרָן הש"ע בְּכָל אוֹפֶן אמרי' שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ. וְהָא דְּנָקֵט יֵשׁ עָלָיו לְכְלוּךְ לִישָׁנָא דגמ' נָקֵט. וע"ש בְּבֵיאוּרֵי הַגְּרָ"א. ובביאה"ל (סי' שב סע' ט') ד"ה שֶׁיֵּשׁ עָלָיו לְכְלוּךְ, כָּתַב, שֶׁלְּדִינָא דַּעַת הַגְּרָ"א כְּהַדֵּעָה הָרִאשׁוֹנָה אִם אֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְכִבְיסָה. ובא"ר מַשְׁמַע ג"כ שֶׁדַּעַת רוֹב הָרִאשׁוֹנִים כְּהַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה, ומ"מ כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה רִאשׁוֹנִים שֶׁמַּחְמִירִין בָּזֶה, וכ"ד הַטּוּר (סי' שיט וסי' שלט) לְפִי מַה שֶּׁבֵּיאֵר הב"י, בְּוַדַּאי דְּיֵשׁ לָחוּשׁ וּלְהַחְמִיר בְּאִיסּוּר תּוֹרָה, וְכֵן מַשְׁמַע בְּאֵלֶּיהוּ זוּטָא וְעוֹד אַחֲרוֹנִים. ע"כ. וכ"פ לְהַחְמִיר במאמ"ר (סי' שיט ס"ק טז), ובכה"ח (שָׁם או' עד).

ומ"מ לְדִידַן מֵאַחַר וּפַשְׁטוּת דִּבְרֵי מָרָן הש"ע בסי' שב מוֹרִים לְהָקֵל בָּזֶה, [דְּסוּגְיָא בְּדוּכְתָּא עֲדִיפָא], הָכִי נקטי' לְדִינָא. וְשׁוּב רָאִיתִי בְּשוּ"ת יבי"א ח"ד (חאו"ח סי' ל' או' יט) דְּמַשְׁמַע מִינֵּיהּ כֵּן, וְהֵבִיא משו"ת דַּרְכֵי נוֹעַם (חאו"ח סי' ד') דְּמַסִּיק, דִּלְעוֹלָם דַּעַת מָרָן הש"ע שֶׁדַּוְקָא כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ טִינּוּף אמרי' שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ. וּמִיהוּ ה"מ בְּמַיִם מוּעָטִים שֶׁאֵין לִגְזוֹר פֶּן יִסְחוֹט, אֲבָל בְּמַיִם מְרוּבִּים חיישי' שֶׁמָּא יִסְחוֹט. ע"ש. וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סי' שיט) הִסְיק כְּדַעַת רוֹב בְּנֵין וְרוֹב מִנְיָן דס"ל לְהָקֵל בָּזֶה, הֲלֹא הֵם הָרַמְבַּ"ם, הָרא"ש, התוס', הָרַ"ן, סְמַ"ג, סְמַ"ק, סֵפֶר הַתְּרוּמָה. וְכֵן מַסְקָנַת הַמג"א וְהַגְּרָ"א [הנ"ל], דְּלֹא אמרי' שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ, כְּשֶׁאֵין עָלָיו לְכְלוּךְ. וְעַיֵּין במשנ"ב (סי' שיט ס"ק לז). ודו"ק. וכ"פ מַהֲרַ"ח פָּלַאגִ'י בְּשוּ"ת לֵב חַיִּים ח"ב (סי' קצו). ומש"כ לְחַלֵּק בָּזֶה בֵּין מַיִם מְרוּבִּים לְמַיִם מוּעָטִים, רְאֵה לְעֵיל או' ו'.

וחכ"א כָּתַב לַחֲלוֹק בד"ז, וְתָפַס בְּדַעַת מָרָן שֶׁגַּם בְּבֶגֶד שֶׁאֵין עָלָיו לְכְלוּךְ אמרי' שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ. ושכ"ד המשנ"ב "בְּדַעַת מָרָן". [סֵפֶר מנוח"א ח"ב עמ' ת']. וּתְמִיהַנִי הֵיכָן מָצָא כֵּן בְּדִבְרֵי המשנ"ב, וְעַיֵּין במ"ש בסי' שיט ס"ק נט, "דְּמִשּׁוּם מְלַבֵּן לֵיכָּא, כֵּיוָן דְּלֵיכָּא לְכְלוּךְ, וכמ"ש בסי' ש"ב". ע"כ. וא"כ אַדְּרַבָּה מַשְׁמַע אִיפְּכָא, דס"ל בְּדַעַת מָרָן דְּלֹא אמרי' שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ אֶלָּא בְּבֶגֶד מְלוּכְלָךְ. וּרְאֵה עוֹד בסי' שב (ס"ק מו).

ומַה שהמשנ"ב תָּפַס בָּזֶה לְחוּמְרָא, לֹא כָּתַב כֵּן בְּדַעַת מָרָן. וּבֶאֱמֶת, דִּלְפִי הַמְבוֹאָר לְעֵיל מִדִּבְרֵי הָרַב מִשְׁחָא דִּרְבְוָותָא, וְעוֹד אַחֲרוֹנִים, יֵשׁ לְהָקֵל בָּזֶה. וְכֵן הֵשִׁיב לִי מָרָן אאמו"ר זצ"ל לְעִנְיַן הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה. אַחַר שֶׁאֵין הַדְּבָרִים מוּכְרָחִים בְּדַעַת מָרָן. וּרְאֵה מ"ש בָּזֶה בפתה"ד (סי' שב ס"ח). ובא"ר כָּתַב לְיַישֵּׁב דִּבְרֵי מָרָן, וְתָפַס לְדִינָא דִּלֹא אָמְרִי' שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ בְּבֶגֶד נָקִי, [דְּזוֹ סוּגְיָא בְּדוּכְתָּא]. וְאַף שֶׁבְּתוֹסֶפֶת שַׁבָּת הֵעִיר ע"ד הא"ר, כְּבָר יִישֵּׁב דְּבָרָיו הָרַב פתה"ד (סי' שב או' ח'). וְכֵן עִיקַּר לְדִינָא, וכמ"ש בְּדַרְכֵי נוֹעַם. וכד' המג"א, הגר"א, וְעוֹד.

וְדַע, שֶׁאֵין לְהָבִיא רְאָיָה מִדִּבְרֵי מָרָן (בסי' שב ס"י) במ"ש שֶׁטּוֹב לְנַגֵּב הַמַּיִם שֶׁעַל יָדָיו בְּכֹחַ זוֹ בָּזוֹ, וּלְהָסִיר מֵהֶם הַמַּיִם קוֹדֶם שֶׁיְּקַנְּחֵם, וְאִי נִימָא דס"ל דִּשְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ לָא אָמְרִי' כְּשֶׁהַבֶּגֶד נָקִי, לָמָּה לֹא חִילֵּק בָּזֶה בֵּין הֵיכָא שֶׁהַמַּגֶּבֶת נְקִיָּה לֵיכָא שֶׁהַמַּגֶּבֶת אֵינָהּ נְקִיָּה, וא"כ לִכְאוֹ' מוּכָח דס"ל דִּשְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ אָמְרִי' גַּם כְּשֶׁהַבֶּגֶד נָקִי. דְּזֶה אֵינוֹ, די"ל דְּהָא דְּשָׁרֵי לְנַגֵּב בְּמַגֶּבֶת מַיִם שֶׁעָלָיו, מִשּׁוּם שא"ז דֶּרֶךְ לִיבּוּן אֶלָּא דֶּרֶךְ לִכְלוּךְ, וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְלִיבּוּן לֹא אָסְרוּ. וְעַיֵּין בתוס' (שַׁבָּת קיא.) מ"ש בְּשֵׁם ר"י. וברמ"א (שָׁם ס"י). וּבָאַחֲרוֹנִים שָׁם. ומטע"ז כ' מָרָן בִּלְשׁוֹן "טוֹב", שא"ז מֵעִיקַּר הַדִּין. ודו"ק.

רְחִיצָה בְּשַׁבָּת בְּצוֹנֵן וּכְפוֹשְׁרִין

ח. וְגַם אִיסּוּר רְחִיצָה בְּשַׁבָּת אֵין בָּזֶה כְּשֶׁרוֹחֵץ בְּמַיִם צוֹנְנִים, שֶׁהֲרֵי אֵין אִיסּוּר לְהִתְרַחֵץ בְּשַׁבָּת בְּמַיִם צוֹנְנִים, כַּמְבוֹאָר בש"ע (סי' שכו ס"א), שֶׁדַּוְקָא בְּמַיִם חַמִּים גָּזְרוּ שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לְהָחֵם מַיִם בְּשַׁבָּת. וְאע"פ שבְּשוּ"ת תרוה"ד (סי' רנה-רנו) כָּתַב, שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִרְחוֹץ כְּלָל בְּשַׁבָּת בְּנָהָר אוֹ בְּמִקְוֶה. וכ"פ במג"א שָׁם, דְּמִצּוּי לָבֹא לִידֵי סְחִיטַת שֵׂיעָר וְעוֹד כַּמָּה טְעָמִים. וְהוּבָא לַהֲלָכָה במשנ"ב (סי' שכו ס"ק כא). מ"מ לְדִידַן דְּנָקְטִי' כְּדַעַת מָרָן הש"ע, כָּל שֶׁהוּא בְּצוֹנֵן, מֵעִיקַּר הַדִּין אֵין אִיסּוּר לְהִתְרַחֵץ בְּשַׁבָּת. וְהַיְינוּ בְּמִי שֶׁיּוֹדֵעַ לִיזָּהֵר מִסְּחִיטַת שֵׂיעָר, וּמוּתָּר לְעָרֵב מְעַט מְאֹד מַיִם חַמִּים כְּדֵי לְהָפִיג צִינָּתָן שֶׁל הַמַּיִם, וְהַיְינוּ בְּמַיִם הוּחַמּוּ ע"י הַשֶּׁמֶשׁ

וְלֹא ע"י בּוֹילֶר, מוּתָּר רַק כְּדֵי לְהָפִיג מְעַט מִן צִינַּת הַמַּיִם בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא יִהְיוּ אֲפִי' מַיִם פּוֹשְׁרִים כְּחוֹם הַגּוּף שֶׁהוּא כ-37 מַעֲלוֹת. וע' באג"מ (חאו"ח סי' קכו) שֶׁהָאֲרִיךְ לְבָאֵר שֶׁאִיסּוּר רְחִיצָה בְּשַׁבָּת הוּא גַּם בְּמַיִם פּוֹשְׁרִים שֶׁהוּחַמּוּ ע"י הָאוּר אוֹ ע"י חַשְׁמַל. ועכ"פ בְּמַיִם צוֹנְנִים שָׁרֵי', ולפ"ז מוּתָּר לְהִתְרַחֵץ בִּבְרֵיכָה בְּשַׁבָּת, מֵאַחַר וְהֵם מַיִם צוֹנְנִין. רַק שֶׁצָּרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּמְאֹד שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי סְחִיטָה. וְלֹא מָצִינוּ שֶׁיִּגְזְרוּ עַל הָרְחִיצָה בְּצוֹנֵן בְּשַׁבָּת, מֵהַחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּתְנַגֵּב בְּאַלּוּנְטִית, יָבֹא לִידֵי סְחִיטָה. וְרַק בַּהֲבָאָה בְּיָדַיִם מֵהַנָּהָר עַד הַבַּיִת בָּזֶה פְּלִיגֵי שֶׁמָּא יִסְחוֹט, כַּמְבוֹאָר בְּשַׁבָּת (קמז.).

וּבְעֶצֶם מִנְהַג הָאַשְׁכְּנַזִּים שֶׁלֹּא לִרְחוֹץ בְּשַׁבָּת גַּם בְּצוֹנֵן,

כְּבָר כָּתַב בְּשוּ"ת אג"מ (ח"ד או"ח סי' עה) שֶׁלֹּא מָצִינוּ בְּסִפְרֵי רַבּוֹתֵינוּ מִנְהָג לֶאֱסוֹר לְהִתְקַלֵּחַ בְּמַיִם קָרִים בְּשַׁבָּת, דְּהַמִּנְהָג שֶׁהוּזְכַּר בתרוה"ד והמג"א הנ"ל, הוּא רַק כְּשֶׁנִּכְנַס לְתוֹכוֹ, אֲבָל לֹא שֶׁנָּהֲגוּ לֶאֱסוֹר גַּם בִּרְחִיצָה דִּשְׁפִיכַת מַיִם עַל כָּל גּוּפוֹ, כְּגוֹן לְהִתְקַלֵּחַ, שֶׁהוּא עוֹמֵד תַּחַת הַמִּקְלַחַת וּבָאִים שֶׁטֶף מַיִם עַל רֹאשׁוֹ וְגוּפוֹ. וְגַם מִשּׁוּם סְחִיטָה לָא קָאֵי עַל רְחִיצָה בְּאוֹפֶן שֶׁשּׁוֹפֵךְ מִכְּלִי עַל גּוּפוֹ, וְאַף אִי נֵימָא שֶׁטַּעַם סְחִיטָה שַׁיָּךְ גַּם בִּרְחִיצָה כָּזוֹ בְּבֵיתוֹ, מ"מ מַה שֶּׁלֹּא נָהֲגוּ מַמָּשׁ לָא יָלְפִי' אַף שֶׁאִיכָּא אוֹתוֹ הַטַּעַם מַמָּשׁ, וְגַם שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁבִּשְׁבִיל חֲשַׁשׁ סְחִיטָה לְחוּד לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין אִיסּוּר, דְּהָא מִדִּינָא עַל הַנִּיגּוּב בְּאַלּוּנְטִית לֹא גָּזְרוּ לכו"ע בִּשְׁבִיל חֲשַׁשׁ סְחִיטָה וכו', אֶלָּא דַּוְקָא בְּצֵירוּף כָּל הַטְּעָמִים שֶׁנָּהֲגוּ, וְלֹא מָצִינוּ כְּלָל שֶׁיִּהְיֶה מִנְהָג כָּזֶה לֶאֱסוֹר לִיתֵּן עַל רֹאשׁוֹ וְגוּפוֹ מַיִם קָרִים לְהָקֵר בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא עִנְּיָן לְהִתְקַלֵּחַ מֵהַמִּקְלַחַת, ומ"מ יָדוּעַ שֶׁרוּבָּא דְּאִינָשֵׁי מֵעַצְמָן בְּלֹא הוֹרָאָה אֵין מִתְקַלְּחִין בְּשַׁבָּת וכו', וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא מִצַּד חֶסְרוֹן יְדִיעָה לְחַלֵּק, וא"כ אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת מִנְהָג כְּלָל, שֶׁהוּא כְּמִנְהָג בְּטָעוּת, ומ"מ יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּלֹא צַעַר מִשּׁוּם דְּאוּלַי הוּא בְּכַוָּונַת מִנְהָג מֵהַטְּעָמִים דִּלְעֵיל. ע"ש. ומכ"ז מִתְבָּאֵר, שֶׁלְּדִידַן עכ"פ שֶׁלֹּא נָהֲגוּ אִיסּוּר לְהִתְקַלֵּחַ בְּצוֹנֵן, מִמֵּילָא גַּם רְחִיצָה בְּבְרֵיכָה מוּתֶּרֶת בְּשַׁבָּת.

וע' בילקו"י שַׁבָּת כֶּרֶךְ ד' (סי' שכ"ו ס"א), שֶׁאָסוּר לְהִתְרַחֵץ בְּמַיִם חַמִּים בְּשַׁבָּת כָּל גּוּפוֹ אֲפִי' אִם רוֹחֵץ אֵבֶר אֵבֶר לְבַדּוֹ, וַאֲפִי' אִם הוּחַמּוּ מער"ש. וכ"פ הָרִי"ף הָרַמְבַּ"ם הָרֹא"שׁ והטוש"ע (סי' שכ"ו ס"א), וכ"ה בהליכו"ע (ח"ד פר' תְּצַוֶּה או' מ"ב) שֶׁאָסוּר לִרְחוֹץ כָּל גּוּפוֹ בְּשַׁבָּת בְּמַיִם חַמִּים, וַאֲפִי' בְּמַיִם פּוֹשְׁרִים, אֲבָל מוּתָּר לִרְחוֹץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּמַיִם חַמִּים, וּלְגַבֵּי יו"ט כָּתַב בחזו"ע יו"ט (עמ' מ"א) שֶׁמַּיִם שֶׁהוּחַמּוּ מעיו"ט מוּתָּר לִרְחוֹץ כָּל גּוּפוֹ כְּאֶחָד ביו"ט בִּלְבַד, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא בְּשַׁבָּת.

ומ"ש בחזו"ע שַׁבָּת כֶּרֶךְ ו' (עמ' פ"ח) מִי שֶׁרָגִיל לְהִתְרַחֵץ כָּל גּוּפוֹ מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ, וְאִם לֹא יִתְרַחֵץ בְּשַׁבָּת בְּכָל גּוּפוֹ יִצְטַעֵר מְאֹד, מוּתָּר לוֹ לִרְחוֹץ כָּל גּוּפוֹ בְּשַׁבָּת בְּמַיִם שֶׁהוּחַמּוּ מער"ש, וּבִלְבַד שֶׁיִּזָּהֵר שֶׁלֹּא יִסְחַט שַׁעֲרוֹתָיו, מְדוּבָּר בְּאֶחָד שֶׁמִּצְטַעֵר מְאֹד בְּלִי רְחִיצָה, וְלֹא בַּאֲנָשִׁים רְגִילִים, שֶׁבִּסְתָמָא גַּם מִי שֶׁרָגִיל לְהִתְרַחֵץ בְּכָל יוֹם, אִם יַעַבְרוּ כַּמָּה שָׁעוֹת עֲדַיִין אֵינוֹ בְּגֶדֶר מִצְטַעֵר, אֶלָּא רַק הַהַרְגָּשָׁה לֹא כ"כ נוֹחָה, וְעַל כֵּן כָּל אָדָם הָרָגִיל, עָדִיף יוֹתֵר שֶׁלֹּא יְכַנֵּס לַחֲשַׁשׁ אִיסּוּר רְחִיצָה בְּשַׁבָּת, וַיְמַתִּין עַד אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, וְאָז יִתְרַחֵץ וְאע"פ שֶׁנִּכְנַס בְּהַרְגָּשָׁה לֹא כ"כ נְעִימָה, עָדִיף זֶה מֵאֲשֶׁר שֶׁיִּכָּשֵׁל בְּאִיסּוּר רְחִיצָה בְּשַׁבָּת, וְרַק בְּאָדָם שֶׁמִּצְטַעֵר מְאֹד יִתְרַחֵץ בְּשַׁבָּת, וּכְבָר בֵּיאַרְנוּ בילקו"י (שָׁם) בְּהֶעָרָה, שמ"ש רעק"א שֶׁמּוּתָּר לַמִּצְטַעֵר לִרְחוֹץ כָּל גּוּפוֹ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מע"ש, וְאַף שֶׁכָּל הַשְּׁבוּתִים לֹא הוּתְּרוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם חוֹלִי, מ"מ אִיסּוּר רְחִיצָה קַל יוֹתֵר, וְהוּתַּר גַּם בְּמָקוֹם צַעַר, בֵּיאַרְנוּ דִּבְרֵי רעק"א דְּאַיְירִי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ צַעַר בלא"ה, וּרְחִיצָתוֹ בְּחַמִּין תָּקֵל מֵעָלָיו אֶת הַצַּעַר, דִּבְזֶה הִתִּיר לְהִתְרַחֵץ בְּחַמִּין, אֲבָל בלא"ה לֹא.

וע"ש בחזו"ע (עמ' צ'), שֶׁאָסוּר לִרְחוֹץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו,

בְּדָבָר שֶׁהוּא בְּוַדַּאי מַשְׁיִר אֶת הַשִּׁיעָר כְּגוֹן "אַהֲלָא" וכו', וּמוּתָּר לִרְחוֹץ עִם עֵפֶר לְבוֹנָה, וַעֲפַר פִּלְפְּלִין, וַעֲפַר יַסְמִין, וּבְמֵי זֵיתִים וּבְמֵי לִימוֹן, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַשִּׁיר שִׂיעָר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְכָךְ, וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין מוּתָּר, וְאִם עֵירַב אַהֲלָא עִם עֵפֶר הַפֵּירוֹת וְהָרוֹב מֵהָאַהֲל אָסוּר, וּבַהֶעָרָה דָּן בְּמֻחֶצָה עַל מֻחֶצָה, וְהֶעֱלָה שֶׁבְּמֻחֶצָה עַל מֻחֶצָה מוּתָּר, וְהֵיינוּ טַעְמָא כמ"ש הַקּוֹבֵץ עַל יָד מִשּׁוּם שֶׁאַף הָרוֹחֵץ בְּדָבָר הַמַּשִּׁיר וַדַּאי אִיסּוּרָא מִדְּרַבָּנָן מִשּׁוּם דַּהֲוֵי כִּלְאַחַר יָד, וּמִשּׁוּם שֶׁחִיּוּב גּוּוּף אֵינוֹ אֶלָּא בִּכְלֵי וְסָיִים וּמִיהוּ הַמִּרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אַשְׁכְּנַזִי כָּתַב דַּהֲוֵי אִיסּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא, וכ"כ הָרַדְבַּ"ז בִּלְשׁוֹנוֹת הָרַמְבַּ"ם, וע"ע בְּשוּ"ת תּוֹרַת רָפָאֵל, וּבְשוּ"ת יבי"א ח"ד (או"ח סי' ל"ד או' י"ח). וְכָוָּנָתוֹ לִדְחוֹת דִּבְרֵי הַפּוֹסְקִים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁחִיּוּב גּוּוּז הוּא רַק בִּכְלִי, אֲבָל בְּיָדָיו הוּא כִּלְאַחַר יָד, וְשָׁם הוֹכִיחַ שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ

בְּכָךְ אִיסּוּרוֹ מִדְּאוֹרַיְיתָא וְלָכֵן גַּם בְּיָד אִיסּוּרוֹ מִדְּאוֹרַיְיתָא, וכמ"ש הָרַדְבַּ"ז ח"ב בְּלִשּׁוֹנוֹת הָרַמְבַּ"ם (סו"ס קמ"ט), וְעִיקַּר הַהֶיתֵּר הוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לְכָךְ, וע"כ אֲפִי' אִם ע"פ הָרוֹב תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה גְּמוּרָה ע"י פְּעוּלָתוֹ, לֹא חָשִׁיב פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, אֶלָּא הָוֵי דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּון וּמוּתָּר, וּכְמוֹ שֶׁבֵּיאֵר בחזו"ע שָׁם בְּהֶעָרָה, וְכִדְבְרֵי הָרַדְבַּ"ז דה"ט מִשּׁוּם דְּלֹא נִתְכַּוֵּון לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה גְּמוּרָה, ודו"ק.

הַתְחָלַת לְהִתְרַחֵץ מִבְּעוֹד יוֹם וְשָׁקְעָה הַחַמָּה

וּמִי שֶׁהִתְחִיל לְהִתְרַחֵץ בְּמַיִם חַמִּים שֶׁהוּחַמּוּ בְּבוֹיְלֶר חַשְׁמַלִי בער"ש, וּבְעוֹדוֹ מִתְרַחֵץ שָׁקְעָה הַשֶּׁמֶשׁ, יֵשׁ מִי שֶׁהִתִּיר לוֹ לְהַמְשִׁיךְ לְהִתְרַחֵץ בִּזְמַן ביה"ש, דִּלְכָל הַיּוֹתֵר הוּא אִיסּוּר דְּרַבָּנָן, וּבְנִידּוֹנֵנוּ שֶׁהוּא לְצוֹרֶךְ מִצְוַת רְחִיצָה לִכְבוֹד שַׁבָּת, הֲרֵי מוּתָּר לַעֲבוֹר עַל אִיסּוּר דְּרַבָּנָן לְצוֹרֶךְ מִצְוָה, [אָבִי בְּעֶזְרִי עמ' לז].

וְהִנֵּה בְּמַה שֶׁפּוֹתֵחַ אֶת בֶּרֶז שֶׁל הַמַּיִם הַחַמִּים שֶׁהוּחַמּוּ ע"י הַבּוֹיְלֶר, אַף שֶׁאֵין כָּאן מַעֲשֶׂה בִּישּׁוּל בְּיָדַיִם, מ"מ הוּא פ"ר שֶׁנִּכְנָסִים מַיִם קָרִים לֶחָבִית וּמִתְבַּשְּׁלִים בַּמַּיִם הַחַמִּים שֶׁנִּמְצָאִים שָׁם. וּבְכָל פ"ר וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין גַּם לָאוֹסְרִים אֵינוֹ מה"ת אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, כַּמְבוֹאָר בתוס' שַׁבָּת (מא: ד"ה מֵיחַם), וְיוֹמָא (לד: ד"ה הָנֵי), וְסַנְהֶדְרִין (פה. ד"ה ור"ש). וּכְרִיתוּת (כ: ד"ה סְבִירָא), דְּמְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת בָּעִינַן. וכ"ה בַּמְּאִירִי (שַׁבָּת צה.) בְּשֵׁם חֲכְמֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁלְּפָנֵינוּ, שֶׁהֵם סוֹבְרִים כר' יְהוּדָה, וְלֹא אָמַר ר' יְהוּדָה שֶׁדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין אִיסּוּר תּוֹרָה אֶלָּא בִּשְׁאָר אִיסּוּרִין, אֲבָל שַׁבָּת אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁמְּלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת אָסְרָה תּוֹרָה. ע"כ. וכ"ה בשמ"ק כְּתוּבוֹת (ה:) בְּשֵׁם רִאשׁוֹנִים. וכ"כ רַשְׁ"י שַׁבָּת (קכא: ד"ה דְּיוֹלְמָא).

נִמְצָא שבנ"ד הָוֵי אִיסּוּר דְּרַבָּנָן אַחַר שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּיָדַיִם וְאֵין כָּאן מְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת אַחַר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין. ומ"מ אֵין לְהָקֵל בביה"ש מִטַּעַם דַּהֲוֵי ספד"ר, דְּכָל כה"ג אֵין אָנוּ מְקִילִין מִשּׁוּם ספד"ר, כַּמְבוֹאָר לְהַלָּן.

וּמַה שֶּׁתָּפַס לְגַבֵּי בּוֹיְלֶר שֶׁהוּא אִיסּוּר דְּרַבָּנָן, כַּנִּרְאֶה סָמַךְ עַל הַסּוֹבְרִים דַּהֲוֵי גְּרָמָא, אֲבָל נוֹדַע מ"ש החת"ס דְּדָבָר שֶׁנַּעֲשָׂה בִּגְרָמָא בְּאוֹפֶן קָבוּעַ, אֵינוֹ בִּכְלַל גְּרָמָא, ולפ"ז בְּבוֹיְלֶר א"א לְהַחְשִׁיבוֹ כִּגְרָמָא. וְאָמְנָם בְּשׁוּ"ת יבי"א ח"י (סי' נה או' כח) הֶרְאָה פָּנִים יוֹתֵר לְדִבְרֵי הָאוֹמְרִים דַּחֲשִׁיב כִּגְרָמָא, וְלָכֵן הֵיקֵל בְּבוֹיְלֶר לְצוֹרֶךְ חוֹלֶה וְזָקֵן, וְכָתַב שָׁם דִּבְלֹא זֶה "רָאוּי לְהַחְמִיר". וע"ע בחזו"ע שַׁבָּת ד' (עמ' תה). נִמְצָא דְּלֹא בְּרִירָא לַן אִי הָוֵי בִּכְלַל גְּרָמָא אוֹ מַעֲשֶׂה בְּיָדַיִם.

וּמַה שֶּׁטָּעַן עוֹד דבביה"ש הו"ל ספד"ר, וספד"ר לְקוּלָּא, מַה גַּם וְהִתְחִיל בְּהֶיתֵּר. וְאָמְנָם בחזו"ע (שַׁבָּת ח"ד עמ' תיד) וְכֵן ביבי"א (ח"ד סי' לה) כָּתַב, דִּבְמַיִם חַמִּים שֶׁהוּחַמּוּ ע"י בּוֹיְלֶר הֲרֵי הֵם תּוֹלְדוֹת הָאוּר, וְאִיסּוּר בִּישּׁוּל בָּהֶם הוּא אִיסּוּר סְקִילָה, ע"ש. הַיְינוּ שֶׁעִיקָּרוֹ מה"ת, שֶׁהֲרֵי כָּל שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין אִיסּוּרוֹ מִדְּרַבָּנָן, דִּמְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת אָסְרָה תּוֹרָה.

וְהִנֵּה ז"ל הָרַמְבַּ"ם (פ"ז מה' תְּרוּמוֹת ה"ב): "הַטְּמֵאִים אֵין אוֹכְלִים בִּתְרוּמָה עַד שֶׁיַּעֲרִיב שִׁמְשָׁן וְיֵצְאוּ ג' כּוֹכָבִים אַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה, שנא' וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר, עַד שֶׁיִּטְהַר הָרָקִיעַ מִן הָאוֹר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקָּדָשִׁים". וּקְצָת מַשְׁמַע דְּאַף לְדִידַן דִּתְרוּמ' בזה"ז דְּרַבָּנָן, אֵינָם אוֹכְלִי' בִּתְרוּמָה עַד צאה"כ. וְכָתַב במאו"י (בְּרָכוֹת ב.) דְּאֶפְשָׁר דה"ט כמ"ש הג"ר אֶלְחָנָן וַסֶּרְמַן בִּתְשׁוּבָה (שֶׁהוּבְאָה בְּסֵפֶר הַזִּכָּרוֹן לְהגר"י אַבְרָמְסְקִי, עמ' רמ"ב), דְּהָא דקי"ל שֶׁלֹּא הִתִּירוּ שְׁבוּת בביה"ש שֶׁל שַׁבָּת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ מִצְוָה, אַף דקי"ל בְּכָל דּוּכְתָּא סד"ר לְקוּלָּא, מִשּׁוּם דְּלֹא שָׁרִינַן סְפֵקָא דְּרַבָּנָן אֶלָּא בְּסָפֵק בְּמִקְרֶה, אֲבָל בְּסָפֵק קָבוּעַ לְעוֹלָם כְּגוֹן בביה"ש אֵין לְהַתִּיר גַּם בִּדְרַבָּנָן. ע"ש. וכיו"ב כ' בְּמִלֹּא הָרוֹעִים (עֵרֶךְ סָפֵק) שֶׁאֲפִי' לָרַמְבַּ"ם דס"ל סד"א לחו' רַק מִדְּרַבָּנָן, הַיְינוּ דַּוְקָא בְּסָפֵק בְּמִקְרֶה, משא"כ בביה"ש שֶׁהוּא סָפֵק קָבוּעַ, לכ"ע סד"א לחו' מה"ת. [אֲבָל בִּתְשׁוּ' הָרַ"ן סי' נא וְכֵן בְּהָרַ"ן (בֵּיצָה ל.) מוּכָח לְהֵיפֶךְ, שֶׁגַּם בָּזֶה לָרַמְבַּ"ם סד"א לחו' רַק מִדְּרַבָּנָן]. וּכְמוֹ שֶׁלֹּא נַתִּיר בְּכָל מוצ"ש בביה"ש לְטַלְטֵל מוּקְצֶה, כָּךְ בנ"ד כִּי בְּדָבָר קָבוּעַ לֹא אוֹמְרִים ספד"ר לְקוּלָּא. גַּם בשפ"א כָּתַב, דְּכֵיוָן שביה"ש קַיָּים וְקָבוּעַ לְעוֹלָם, מֵיָּד כְּשֶׁגָּזְרוּ עַל אִיסּוּרֵי שְׁבוּת בְּשַׁבָּת נִכְלַל גַּם ביה"ש, אע"פ שֶׁהוּא סָפֵק, כְּמוֹ שֶׁגָּזְרוּ עַל הַוַּדַּאי.

וע"ע בס' גְּבוּרַת אַרְי (תַּעֲנִית יב.) שהק' דְּאַמַּאי ביה"ש שֶׁל תַּעֲנִית צִבּוּר אָסוּר, הָא דִּין תַּעֲנִית צִבּוּר הָוֵי מִדְּרַבָּנָן, וקי"ל סְפֵקָא דְּרַבָּנָן לְקוּלָּא. ותי' דְּכִי אמרי' ספד"ר לְקוּלָּא הַיְינוּ דַּוְקָא כשא"א לָבוֹא לְתַרְתֵּי קוּלֵי דְּסָתְרֵי אַהֲדָדֵי, משא"כ הָכָא אִם נָקֵל בביה"ש מִשּׁוּם דַּהֲוֵי ספד"ר, הֲרֵי שבביה"ש דִּבְעַיּוּלֵי יוֹמָא נֵיזִיל לְקוּלָּא מִשּׁוּם שֶׁהוּא סָפֵק

יוֹם, וְאִילּוּ בְּאַפּוּקֵי יוֹמָא נַיְזִיל לְקוּלָּא בביה"ש מִשּׁוּם שֶׁהוּא סְפֵק לַיְלָה, וַהֲוֵי תְּרֵי קוּלֵּי דְּסָתְרָן אַהֲדָדֵי, הֵילְכָךְ אזלי' לְחוּמְרָא. עכת"ד. וְכַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּתַב גַּם הַיְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב (ר"ס תקסב). ע"ש. וע' במאו"י (תַּעֲנִית יב.) מ"ש ע"ז. וּבְרָכוֹת ב. שַׁבָּת לד. תַּעֲנִית יב. ור"ה ט.

ולפ"ז אֵין לְהָקֵל בביה"ש לְהַמְשִׁיךְ לְהִתְרַחֵץ בְּמַיִם חַמִּים לְדִידַן מִצַּד ספד"ר, דבכה"ג לֹא אמרי' ספד"ר לְקוּלָּא.

הוֹצָאַת מַיִם שֶׁעַל גּוּפוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים

ט. וְנֶיהְדַּר אַנְפִּין לנ"ד דלכאו' יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יֵצֵא מֵהַבְּרֵיכָה עִם מַיִם עַל גּוּפוֹ וִיטַפְּטְפוּ בְּכַרְמְלִית, הִנֵּה ז"ל מָרָן בש"ע (סי' שכו ס"ז): הָרוֹחֵץ בְּנָהָר צָרִיךְ שֶׁיְּנַגֵּב גּוּפוֹ יָפֶה כְּשֶׁעוֹלֶה מֵהַנָּהָר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יַשְׁאִירוּ הַמַּיִם עָלָיו וְיִטַּלְטְלֵם ד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית, לְפִי שֶׁהָעוֹלֶה מִן הָרְחִיצָה יֵשׁ רִיבּוּי מַיִם עַל גּוּפוֹ, אֲבָל הַהוֹלֵךְ ברה"ר וּמָטָר סוֹחֵף עַל רֹאשׁוֹ וְעַל לְבוּשׁוֹ לֹא הִקְפִּידוּ בּוֹ. ע"כ. ולפ"ז לכאו' גַּם בנ"ד יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא כְּשֶׁיַּעֲלֶה מֵהָרַחְצָה בַּבְּרֵיכָה יִשָּׁאֲרוּ הַמַּיִם עָלָיו וְיִכָּשֵׁל בְּאִיסּוּר הוֹצָאָה. וּבֶאֱמֶת שבְּשׁו"ת אג"מ ח"ב מאהע"ז (סי' יג) כָּתַב לְהַחְמִיר בנ"ד, מֵהַחֲשָׁשׁ הנ"ל. וּמִצַּד דִּין שָׁט, לֵיכָּא בָּזֶה אִיסּוּר, וכ"ז דַּוְקָא בְּעוֹמֶדֶת בֶּחָצֵר שֶׁמּוּתָּר לְטַלְטֵל שָׁם, כִּדְאִיתָא בביאה"ל לְרַשִׁ"י וְרַמְבַּ"ם, דברה"ר וּבְכַרְמְלִית אָסוּר מֵחֲשַׁשׁ שֶׁמָּא יַתִּיז מַיִם חוּץ לַבְּרֵיכָה, שֶׁהוּא מרה"י לְכַרְמְלִית, וְגַם אֶפְשָׁר שֶׁיַּתִּיז ד' אַמּוֹת. וְאִם מְלוּבָּשִׁין בְּבֵידִינָ"ג סוּטָס, הֲרֵי אַף בֶּחָצֵר אָסוּר מִשּׁוּם סְחִיטָה, לֹא רַק לָשׁוּט אֶלָּא אַף לְהִתְקָרֵר שָׁם לְבַד מִדִּינָא. וּמִצַּד מִנְהָג מְדִינוֹתֵינוּ אֵין לְרַחוֹץ כָּל גּוּפוֹ אפי' בְּצוֹנֶן אפי' בְּלֹא בֶּגֶדִים כְּלָל. ע"ש. אֶלָּא די"ל, אַחַר שֶׁבַּיּוֹם אֵין יוֹצְאִים לרה"ר אֶלָּא אַחַר שֶׁמִּתְנַגְּבִים הֵיטֵב, וְהַבְּרֵיכָה מְמוּקֶּמֶת בד"כ בְּשֶׁטַח סָגוּר וּמְגוּדָּר בפ"ע, מִמֵּילָא אֵין לָחוּשׁ לָזֶה. וּמַה שֶּׁמָּרָן הש"ע אָסַר, הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁלֹּא עָשׂוּ עֵירוּבֵי חֲצֵרוֹת בַּמָּקוֹם, וְכֵן בְּרוֹחֵץ בְּנָהָר שא"א לְהַבְדִּילוֹ ע"י מְחִיצוֹת, דְּהַיְינוּ לְהַכְנִיס מְחִיצוֹת בְּתוֹךְ הַנָּהָר סָבִיב מָקוֹם הָרְחִיצָה, לַעֲשׂוֹתוֹ רה"י, וְאִיכָּא חֲשַׁשׁ טִלְטוּל בְּכַרְמְלִית, אֲבָל בִּבְרֵיכָה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה מִסָּבִיב, [וּבִפְרָט אִם מְסָבִיב לַבְּרֵיכָה יֵשׁ עִירוּב], שֶׁאֵין חֲשַׁשׁ הוֹצָאָה מִכַּרְמְלִית לרה"ר, וְכֵן לֵיכָּא חֲשַׁשָּׁא דְּטִלְטוּל ד"א בְּכַרְמְלִית, יִהְיֶה מוּתָּר. וְאֶפְשָׁר, דִּבְמָקוֹמוֹתֵינוּ גַּם האג"מ יוֹדֶה לְהַתִּיר. ובש"ע (סי' שכח סע' מד) מְבוֹאָר לְהַתִּיר לִרְחוֹץ בְּמֵי גְּרָר שֶׁהֵם נִמְצָאִים ברה"י, וּמַשְׁמַע שָׁם שֶׁהוּא אַף לְכַתְּחִלָּה. וְכָאן נָקֵט הָרוֹחֵץ, לְשׁוֹן דִּיעֲבַד.

וְהִנֵּה במתני' (עֵירוּבִין פז.) שָׁנִינוּ, אַמַּת הַמַּיִם שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בֶּחָצֵר, אֵין מְמַלְּאִין הֵימֶנָּה בְּשַׁבָּת, אא"כ עָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָה י' טְפָחִים בַּכְּנִיסָה וּבִיצִיאָה. ופרש"י, אַמַּת הַמַּיִם אפי' ברה"י כַּרְמְלִית הִיא, עָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה, בְּתוֹךְ אוֹגְנֶיהָ ע"פ רָחְבָּהּ שֶׁיְּהֵא נִיכָּר שֶׁבִּשְׁבִיל הַמַּיִם נַעֲשֵׂית, וּמְחִיצַת הֶחָצֵר הַתְּלוּיָה וְעוֹבֶרֶת ע"ג, אֵינָהּ מוֹעֶלֶת לָהּ וכו'. ע"כ. נִמְצָא שֶׁהַבְּרֵיכָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ מְחִיצָה שֶׁל י' טְפָחִים, הֲרֵי הִיא בִּבְחִינַת רה"י, וְגַם מִסְּבִיבוֹת הַבְּרֵיכָה יֵשׁ גָּדֵר, וְהַכֹּל רְשׁוּת אַחַת. וכמ"ש כֵּן בנ"ד בְּשׁו"ת ישכי"ע ח"ו (סי' א'). [ובמשנ"ב (סי' שכו ס"ק כג) כָּתַב, לְפִי שֶׁהֵם מוּעָטִים וְאֵין מָצוּי בָּהֶם שִׁיעוּר הוֹצָאַת הַמַּיִם שֶׁיִּתְחַיֵּיב בָּהֶן, לֹא גָּזְרוּ בָּזֶה שֶׁהוּא שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הוֹצָאָה. וּבְבֵיאוּרֵי הַגְּרָ"א מַשְׁמַע דאפי' אִם נִבְלְעוּ בְּבִגְדוֹ מַיִם הַרְבֵּה, מוּתָּר לֵילֵךְ בָּהֶם. וְעַיֵּין בט"ז הַטַּעַם. ע"כ. וּבְשׁו"ת אָז נִדְבְּרוּ ח"ב (סי' מג) הֵעִיר ע"ז, שֶׁהֲרֵי ק"ל דַּחֲצִי שִׁיעוּר אָסוּר מה"ת, וְלָמָּה לֹא כָּתַב הַטַּעַם מִשּׁוּם דַּהֲוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא ניח"ל בְּאִיסּוּר דְּרַבָּנָן, דְּהַיְינוּ הוֹצָאָה שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, אֶלָּא לְפִי שהמשנ"ב פּוֹסֵק בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי דִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא ניח"ל אָסוּר בְּחַד דְּרַבָּנָן, וַחֲצִי שִׁיעוּר אָסוּר מה"ת. וְסַיֵּים שָׁם, הַיּוֹצֵא לְמַעֲשֶׂה שֶׁאֵין שׁוּם חֲשָׁשׁ לָצֵאת מֵהַמִּקְוֶה בְּשִׁעָרוֹת רְטוּבוֹת אִם מְשׁוּם טְעָמִים שֶׁכָּתְבוּ הט"ז והמשנ"ב והפמ"ג בְּדַעַת הב"י, אוֹ מֵהַטַּעַם הנ"ל, וּבִפְרָט בְּמָקוֹם שֶׁאֵין רה"ר דְּאוֹרַיְיתָא יֵשׁ עוֹד טַעַם דַּהֲוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלֹא ניח"ל בִּתְרֵי דְּרַבָּנָן שֶׁהֵבִיא המשנ"ב שֶׁמּוּתָּר].

ומ"מ רַבִּים הֵם הַמּוֹרִים אִיסּוּר בַּדָּבָר שֶׁלֹּא לְהִכָּנֵס לַבְּרֵיכָה בְּשַׁבָּת, אַף מִבְּלִי לִשְׂחוֹת. וְכֵן אִיתָא בתרוה"ד (סי' רנה ורנו), שֶׁנּוֹהֲגִין אִיסּוּר בַּנְּהָרוֹת וּבַמִּקְוָאוֹת. ע"ש. ובמג"א (סי' שכו סק"ח) כָּתַב בְּשֵׁם הַמַּהֲרִי"ל, שֶׁאֵין לִרְחוֹץ בַּנְּהָרוֹת, שֶׁהֲרֵי נוֹשֵׂא עָלָיו מַיִם ד' אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית וכו'. וְעַיֵּין בחי"א (כְּלָל מד סי' כ'), ובקש"ע (סי' פו ס"ד). וכ"פ במשנ"ב (סי' שכו ס"ק כא), שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִרְחוֹץ בְּנָהָר אוֹ בְּמִקְוֶה, דְּמָצוּי לָבוֹא לִידֵי סְחִיטַת שֵׂיעָר, וְעוֹד כַּמָּה טְעָמִים. וּרְאֵה בקצוה"ש (בַּדֵּי הַשֻּׁלְחָן סוֹף ס"ק ח').

אוּלָם לְדִידַן דנקטי' כְּדַעַת מָרָן הש"ע, הָעִיקָר לְדִינָא לְהָקֵל בְּרַחְצָה בְּצוֹנֵן. וּדְלֹא כמ"ש בְּשוּ"ת ישכי"ע ח"ו (סי' א) שֶׁיֵּשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה מֵחֲשַׁשׁ סְחִיטַת הַמַּיִם שֶׁבַּשְּׂעָרוֹת וּבַמַּגֶּבֶת, וְכֵן מִשּׁוּם גְּזֵרַת חָבִית שֶׁל שַׁיָּיטִין. וַחֲכָמִים עָשׂוּ סְיָיג לִדְבְרֵיהֶם, וְאֵין לִפְרוֹץ גָּדֵר, בִּפְרָט אַחַר שֶׁכְּבָר נָהֲגוּ לְהַחְמִיר כמ"ש הַמַּהֲרִי"ל, וּמִי יֵצֵא נֶגֶד הַמִּנְהָג שֶׁמִּיּוֹסָד עַל יְסוֹדוֹת חֲזָקִים וְאֵיתָנִים. ע"ש. אֶלָּא שֶׁאַחַר הַמְּחִילָה יֵשׁ מַה לְהָשִׁיב עַל מ"ש שָׁם, דבנ"ד כְּבָר נִתְבָּאֵר דְּלֵיכָּא גְּזֵרַת חָבִית שֶׁל שַׁיָּיטִין, וְגַם מִנְהָג זֶה שֶׁלֹּא לְהִתְרַחֵץ בְּצוֹנֵן בְּשַׁבָּת לֹא נִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, וּלְדַעַת מָרָן הש"ע שָׁרִינַן רַחְצָה בְּצוֹנֵן בְּשַׁבָּת אַף לְכַתְּחִלָּה.

שׁוּב רָאִיתִי שֶׁמָּרָן אאמו"ר זצ"ל כְּבָר הִשִּׂיג ע"ד בְּסִפְרוֹ טה"ב ח"ב (עמ' תנה) וְהֵבִיא בְּשֵׁם סֵפֶר מִזְבַּח אֲדָמָה (סי' קצז), שֶׁכֵּן הָיָה הַמִּנְהָג פָּשׁוּט בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁרוֹב תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָיוּ טוֹבְלִים בְּצוֹנֵן בְּיוֹם שַׁבָּת. וכ"כ הָרַב בֵּית יְהוּדָה עַיָּאשׁ, וְעוֹד אֲחֵרוֹנִים. עש"ב.

חוֹמֶר אִיסּוּר רְחִיצָה בִּכְרֵיכָה מְעוֹרֶבֶת

וְאָמְנָם הַדָּבָר פָּשׁוּט שכ"ז הוּא דַּוְקָא בִּכְרֵיכָה שֶׁבָּהּ הָרַחְצָה הִיא נִפְרֶדֶת לַחֲלוּטִין, שֶׁהֲרֵי בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ אִיסּוּר חָמוּר בְּרַחְצָה מְעוֹרֶבֶת גְּבָרִים וְנָשִׁים, וְאַף בְּפָחוֹת מִזֶּה אָמְרוּ חֲזַ"ל (בְּרָכוֹת סא.) כָּל הָעוֹבֵר אֲחוֹרֵי אִשָּׁה בְּנָהָר, אֵין לוֹ חֵלֶק לעוה"ב. ופרש"י, לְפִי שֶׁהִיא מַגְבִּיהָה בְּגָדֶיהָ, וְזֶה מִסְתַּכֵּל בִּבְשָׂרָהּ. וּבְהַגָּהוֹת יַעְבֵּ"ץ שָׁם כָּתַב, שֶׁהַדִּין כֵּן גַּם בִּפְנוּיָה, שֶׁהֲרֵי מְגָרֶה יֵצֶר הָרָע בְּעַצְמוֹ, וּמְסַלֵּק הַבּוּשָׁה מֵעַל פָּנָיו, [וְעוֹבֵר מִשּׁוּם וְלֹא תָתוּרוּ וגו']. וְיָדוּעַ מַה שֶּׁאָמְרוּ בִּירוּשַׁלְמִי (פ"א דִּבְרָכוֹת ה"ה) עַל הַפָּסוּק וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם, שֶׁהָעַיִן וְהַלֵּב שְׁנֵי סַרְסוּרֵי עֲבֵירָה הֵן, הָעַיִן רוֹאָה וְהַלֵּב חוֹמֵד, ובגמ' ע"ז (כ:) וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע, שֶׁלֹּא יְהַרְהֵר אָדָם בַּיּוֹם וְיָבֹא לִידֵי טוּמְאָה בַּלַּיְלָה. וְכָתְבוּ התוס' שָׁם, שֶׁהִיא דְּרָשָׁה גְּמוּרָה.

וּבְכ"י (סי' כא), הֵבִיא בְּשֵׁם רַבֵּינוּ יוֹנָה שֶׁבְּאֵשֶׁת אִישׁ אִיסּוּרוֹ מה"ת, וּבִפְנוּיָה מִדִּבְרֵי קַבָּלָה. וּמֵעַתָּה הַהוֹלֵךְ וּמִתְרַחֵץ בְּיָם מְעוֹרָב שֶׁהַפְּרִיצוּת שָׁם רַבָּה מְאֹד, בְּוַדַּאי שֶׁנִּקְרָא רָשָׁע, שֶׁהֲרֵי א"א שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בַּנָּשִׁים הַפְּרוּצוֹת, וְגָדוֹל עֲוֹנוֹ מִנְּשׁוֹא. וּרְאֵה בכ"ז בְּשוּ"ת יחו"ד ח"ה (סי' סב). וְשָׁם כָּתַב לִדְחוֹת מ"ש בְּשוּ"ת אג"מ (אהע"ז ס"ס קנו) בְּמִי שֶׁהוּא צָרִיךְ לִרְפוּאָה, וְסוֹבֵר שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר, אִם מוּתָּר לוֹ לְרַחוֹץ בַּיָּם, כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם נָשִׁים מִתְרַחֲצוֹת.

וּבְמִסְכֶּת ב"ב (נח:) מְבוֹאָר, שֶׁהָעוֹבֵר לְיַד נָשִׁים הָעוֹמְדוֹת עַל הַכְּבִיסָה, וּזְרוֹעוֹתֵיהֶן מְגוּלּוֹת, נִקְרָא רָשָׁע. אא"כ אֵין לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת, ומוּכָרָח לַעֲבוֹר שָׁם. וְכָתַב רַבֵּינוּ יוֹנָה בשע"ת (שַׁעַר א או' ו-ח), שֶׁעָוֹן הַהִסְתַּכְּלוּת בַּנָּשִׁים הוּא אִיסּוּר מה"ת, וְהָעוֹבֵר ע"ז תָּמִיד נִקְרָא מוּמָר לַעֲבֵירָה אַחַת. וּבַעֲצֵי אֲרָזִים (אהע"ז סי' כא סק"א) כָּתַב שֶׁגַּם הָרַמְבַּ"ם מוֹדֶה לָזֶה, וּרְאֵה בְּנִשְׁמַת אָדָם (כְּלָל ד סי' א), ובשד"ח (מע' ק כְּלָל מב), וּבְשוּ"ת ישכי"ע ח"ז (אהע"ז ס"ס טז).

וְהָרַמְבַּ"ם מָנָה כ"ד דְּבָרִים הַמְעַכְּבִים אֶת הַתְּשׁוּבָה, וְכָתַב (בפ"ד מהל' תְּשׁוּבָה ה"ד), שֶׁאֶחָד מֵהֶם הוּא, הַמִּסְתַּכֵּל בָּעֲרָיוֹת, שֶׁמַּעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין בְּכָךְ כְּלוּם, וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ מֶה עָשִׂיתִי, וְכִי קָרַבְתִּי אֶצְלָהּ, וכו', וְהוּא לֹא שָׂם עַל לִבּוֹ שֶׁרְאִיַּית הָעֵינַיִם עָוֹן גָּדוֹל הוּא, שֶׁגּוֹרֵם לְגוּפָן שֶׁל עֲרָיוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם. ע"כ. לְפִיכָךְ חוֹבָה קְדוֹשָׁה עַל כָּל הָרַבָּנִים, לְפָרְסֵם בָּרַבִּים חוֹמֶר אִיסּוּר זֶה, וּלְהַזְהִיר אֶת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת בִּלְבוּשׁ צָנוּעַ, וְכָל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה, מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ.

אֵין לָלֶכֶת לְחוֹף מִשְׁפָּחוֹת

וּבְמִכְתָּב שֶׁכָּתַבְנוּ בַּיּוֹם ח' חֶשְׁוָן תשפ"ג נִתְבָּאֵר בזה"ל: מַה שֶּׁהֵעִיר עַל הַתּוֹפָעָה שֶׁהִיא מִתְפַּשֶּׁטֶת לְהָכָנֵס לַיָּם לְחוֹף מִשְׁפָּחוֹת לְיַד הַחוֹפִים הַנִּפְרָדִים שֶׁאֵין בָּהֶם מַצִּיל, וְנִכְנָסִים מִשְׁפָּחוֹת בְּעֵרְבוּב אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וּבָנִים וּבְנוֹת הַמִּשְׁפָּחָה, וְכֵן בִּבְרֵיכוֹת פְּרָטִיּוֹת שֶׁשּׁוֹכְרִים לְמִשְׁפָּחוֹת.

בֶּאֱמֶת זוֹ תּוֹפָעָה שֶׁהַחֶלָּה רַק בַּשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת, וּצְרִיכִים מַנְהִיגֵי הַדּוֹר לְזָעוֹק מָרָה עַל מִכְשׁוֹל זֶה לִצְעִירִים וּצְעִירוֹת, וְאוֹי לָנוּ שֶׁצְּרִיכִים לִזָּעוֹק בְּעִנְיְנֵי צְנִיעוּת שֶׁלֹּא בִּצְנִיעוּת. כִּי הַדָּבָר פָּשׁוּט וּבָרוּר שֶׁהוּא אִיסּוּר מוּחְלָט, וְאֵין שׁוּם הֶיתֵּר לְדָבָר זֶה וְהוּא אִיסּוּר תּוֹרָה בְּרַחְצָה בַּחוֹף וּבִבְרֵיכָה מְעוֹרֶבֶת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יַחְדָּיו, אוֹי לָנוּ שֶׁכָּךְ עָלָה בְּיָמֵינוּ. וּבְדִידִי הֲוָה עוּבְדָא, שֶׁהִזְדַּמַּנְתִּי לְאֶחָד מִבַּתֵּי הַסֵּפֶר הָאֵלֶּה [מַמְלַכְתִּי דָּתִי] בְּאֶחָד הַמּוֹשָׁבִים, וְהַמְּנַהֵל סִיפֵּר כְּמֵסִיחַ לְפִי תּוּמּוֹ שֶׁיֵּשׁ בַּמָּקוֹם בְּרֵיכָה, וְהַמּוֹרוֹת

נִכְנָסוֹת לַבֵּרִיכָה יַחַד עִם הַיְלָדִים מֵהַכִּפּוֹת הַגְּבוֹהוֹת כְּדֵי לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם, וְכַאֲשֶׁר הֵעַרְנוּ לוֹ עַל כָּךְ, בִּיקֵּשׁ "שֶׁלֹּא לִהְיוֹת קִיצוֹנִיִּים". וְזֶה פֶּלֶא שֶׁקּוֹרְאִים קִיצוֹנִי עַל דָּבָר שֶׁהוּא מֵעִיקַּר הַהֲלָכָה, וְדָבָר יָדוּעַ הוּא שֶׁהָרְחִיצָה בִּבְרֵיכָה מְעוּרֶבֶת אֵינָהּ חוּמְרָא, אֶלָּא אִיסּוּר גָּמוּר ע"פ הַהֲלָכָה לְלֹא כָּל חוֹלֶק, שֶׁהוּא כְּאֵשׁ בִּנְעוֹרֶת.

וְנוֹדַע מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ אֶסְתֵּר רַבָּה (ז, יז): בְּשָׁעָה שֶׁנֶּחְתְּמוּ אוֹתָן הָאִגְּרוֹת וְנִיתְּנוּ בְּיַד הָמָן, וַיָּבֹא הָמָן שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב, וּבְדַרְכּוֹ פָּגַשׁ בְּמָרְדְּכַי שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם. וְרָאָה מָרְדְּכַי ג' תִּינוֹקוֹת וְרָץ אַחֲרֵיהֶם, וְשָׁאַל אוֹתָם, פְּסוֹק לִי פְּסוּקָךְ, וְהָאֶחָד עָנָה לוֹ אַל תִּירָא מִפַּחַד פִּתְאוֹם וּמִשּׁוֹאַת רְשָׁעִים כִּי תָבוֹא (מִשְׁלֵי ג, כה). פָּתַח הַשֵּׁנִי וְאָמַר עִוצוּ עֵצָה וְתוּפָר דַּבְּרוּ דָבָר וְלֹא יָקוּם כִּי עִמָּנוּ אֵל (יְשַׁעְיָה ח, י), פָּתַח הַשְּׁלִישִׁי וְאָמַר וְעַד זִקְנָה אֲנִי הוּא, וְעַד שֵׂיבָה אֲנִי אֶסְבּוֹל. אֲנִי עָשִׂיתִי וַאֲנִי אֶשָּׂא וַאֲנִי אֶסְבּוֹל וַאֲמַלֵּט. (יְשַׁעְיָהוּ מו ד). כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע מָרְדְּכַי כָּךְ שָׂחַק, וְהָיָה שָׂמֵחַ, וְאָמַר לוֹ הָמָן, מָה הַשִּׂמְחָה שֶׁשָּׂמַחְתָּ לְדִבְרֵי הַתִּינוֹקוֹת הַלָּלוּ, אָמַר לוֹ, עַל בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת שֶׁבִּשְּׂרוּנִי. מִיָּד כָּעַס הָמָן וְאָמַר, אֵין אֲנִי שׁוֹלֵחַ יָדִי תְּחִילָּה אֶלָּא בְּאֵלּוּ הַתִּינוֹקוֹת.

וְעוֹד אָמְרוּ חֲזַ"ל בְּשָׁעָה שֶׁחָרַב בֵּיהמ"ק וְגָלְתָה סַנְהֶדְרִין, לֹא הָלְכָה שְׁכִינָה עִמָּהֶם, וְגָלוּ מִשְׁמְרוֹת כְּהוּנָּה וְלֹא הָלְכָה שְׁכִינָה עִמָּהֶם, וְכֵיוָן שֶׁגָּלוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן הָלְכָה שְׁכִינָה עִמָּהֶם. וְעוֹד אָמְרוּ, לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁבִּיטְּלוּ בָּהּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן מִלִּימּוּד תּוֹרָה. [מֵעַם לוֹעֵז דְּבָרִים ב' תקס"ט]. וְכֵן אָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ וַיִּקְרָא רַבָּה (ז, ג): מִפְּנֵי מָה מַתְחִילִין לַתִּינוֹקוֹת בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים [וַיִּקְרָא] וְאֵין מַתְחִילִים מִבְּרֵאשִׁית, אֶלָּא שֶׁהַתִּינוֹקוֹת טְהוֹרִים, וְהַקָּרְבָּנוֹת טְהוֹרִים, יָבוֹאוּ טְהוֹרִים וְיִתְעַסְּקוּ בְּטְהוֹרִים.

וְהַדָּבָר בָּרוּר שֶׁעִיקַּר הַחִינּוּךְ הוּא מִימֵי הַקְּטָנוּת, שֶׁאָז הַהַשְׁפָּעָה שֶׁל הַהוֹרִים עַל הַיֶּלֶד הִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בִּבְגִרוּתָם, וכמ"ש רַבֵּינוּ יוֹנָה. וע"ז רָמַז דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּאוֹמְרוֹ, בָּנֵינוּ כִּנְטִיעִים מְגוּדָּלִים בִּנְעוּרֵיהֶם, וְהַיְינוּ, כְּמוֹ נְטִיעוֹת שֶׁל אִילָנוֹת שֶׁרוֹצִים שֶׁיִּגְדְּלוּ יָשָׁר, תּוֹחֲבִים עֵץ לְיַד הָאִילָן בְּטֶרֶם שֶׁגָּדַל, וְכָךְ הָאִילָן גָּדֵל יָשָׁר. וְאִם אַחַר שֶׁגָּדַל הָאִילָן בְּאוֹפֶן עָקוֹם, כָּאן כְּבָר לֹא יַעֲזוֹר תְּחִיבַת הָעֵץ בַּקַּרְקַע כְּדֵי לְיַשְּׁרוֹ וּלְחַנְּכוֹ בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה. וְרָמְזוּ ע"ז, כְּחִיצִּים בְּיַד גִּבּוֹר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים, כְּמוֹ אוֹתוֹ שֶׁיּוֹרֶה חֵץ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַחֵץ בְּיָדוֹ יָכוֹל לְכַוֵּין לְאֵיזֶה כִּיוּוּן שֶׁיִּרְצֶה, אֲבָל אַחַר שֶׁהַחֵץ יָצָא מִיָּדוֹ, כְּבָר אֵין לוֹ עָלָיו שְׁלִיטָה לְכַוְּונוֹ לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה. וְכָךְ בְּחִינּוּךְ הַבָּנִים, כָּל עוֹד שֶׁהַיֶּלֶד קָטָן וְהוּא בְּיָדוֹ, כְּחִיצִּים בְּיַד גִּבּוֹר, כָּךְ בְּנֵי הַנְּעוּרִים. וְלָכֵן רָאִינוּ אֵצֶל יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁנָּתַן יַד יְמִינוֹ עַל אֶפְרַיִם הַצָּעִיר, לְרָמוֹז, שֶׁיַּד יָמִין שֶׁהִיא עִיקַּר הַכֹּחַ, יֵשׁ לָתֵת עַל הַצָּעִיר, וְלֹא לְהַמְתִּין שֶׁיִּגְדַּל כְּדֵי לְחַנְּכוֹ. וְעַיֵּן בַּגמ' תַּעֲנִית כג: אַבָּא חִלְקִיָּה בָּצַע לֶחֶם גָּדוֹל לַקָּטָן, וּפְרוּסָה קְטַנָּה לַגָּדוֹל. וְהַיְינוּ, שֶׁהַקָּטָן צָרִיךְ לְעוֹדְדוֹ וְלָתֵת לוֹ תְּשׁוּמַת לֵב יוֹתֵר מֵהַגָּדוֹל, כְּדֵי לְקָרְבוֹ וּלְחַנְּכוֹ לַתּוֹרָה וְלַמִּצְווֹת.

וּמִכָּאן שֶׁחוֹבָה קְדוֹשָׁה לְחַנֵּךְ אֶת הַתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן לַתּוֹרָה וּלְיר"ש וּלְמִדּוֹת נֶאֱצָלוֹת, כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו, וַחֲנוֹךְ לַנַּעַר ע"פ דַּרְכּוֹ, גַּם כִּי יָזִקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה. וּכְבָר כָּתַב בְּאוֹר הַחַיִּים הק' (דְּבָרִים לא, יג) עַל הַפָּסוּק לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים, כִּי כְּשֶׁהַקְּטַנִּים מִתְחַנְּכִים מִתְּחִלָּתָם לְיִרְאָה אֶת ה', יִתְיַסֵּד בָּהֶם יִרְאַת ה' כָּל יְמֵיהֶם. ע"ש. וְהַדֶּרֶךְ בְּחִינּוּךְ הַבָּנִים הִיא בָּרֹאשׁ וּבָרִאשׁוֹנָה שֶׁחַיָּבִים הָאָב וְהָאֵם לְהַרְאוֹת לִבְנֵיהֶם אֵיךְ הֵם מִתְנַהֲגִים, וְהַבָּנִים וְהַבָּנוֹת בְּדֶרֶךְ טֶבַע הוֹלְכִים בְּדַרְכָּם, וּמַה יַּעֲשֶׂה הַבֵּן וְלֹא יֶחֱטָא. בִּבְרָכָה, יִצְחָק יוֹסֵף. [מִתּוֹךְ יַלְקוּט טָהֳרָה עמ' תקטז].

וּבַגמ' (חַגִּיגָה יא: מַפּוֹת כג:) אָמְרוּ, גָּזֵל וַעֲרָיוֹת נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מְחַמַּדְתָּן. ובַגמ' יוֹמָא (כט.) הִרְהוּרֵי עֲבֵירָה קָשִׁים מֵעֲבֵירָה, וְהִסְבִּיר הָרַמְבַּ"ם בְּמוֹרֶה נְבוּכִים (ח"ג פ"ח), שֶׁהַמְהַרְהֵר בַּעֲבֵירָה נִמְצָא שֶׁחָטָא בְּשִׁכְלוֹ שֶׁהוּא חֵלֶק הַנִּכְבָּד שֶׁבּוֹ, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה חֶטְאוֹ שֶׁל מִי שֶׁעָבַר וְשִׁיעְבֵּד עֶבֶד סָכָל כְּחֶטְאוֹ שֶׁל מִי שֶׁהֶעֱבִיד שַׂר נִכְבָּד וְחָשׁוּב. וְכָתַב רַבִּי חַיִּים מִוולָאזִ'ין (נֶפֶשׁ הַחַיִּים שַׁעַר א פ"ד, רוּחַ חַיִּים אָבוֹת פ"ה), שֶׁאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל הַפּוֹגֵם בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, הֵינוֹ פּוֹגֵם לְמַעְלָה בְּקוֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים שֶׁבָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, הַרְבֵּה יוֹתֵר מִטִּיטּוּס הָרָשָׁע שֶׁבִּזְמַן שֶׁהֶחֱרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִכְנִיס פְּרוּצָה לְקוֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים (גִּיטִּין נו:)!

וְנֶאֱמַר בְּתִהִלִּים (כד, ג) אוֹמֵר "מִי יַעֲלֶה בְהַר ה' וּמִי יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ", יֵשׁ בְּנֵי יְשִׁיבוֹת שֶׁבְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה עוֹלִים וּמִתְעַלִּים, אֲבָל צָרִיךְ שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ לְמַעְלָה, וְלֹא לְטַיֵּיל בְּמָקוֹמוֹת שֶׁמְּטַמְּאִים אֶת הָאָדָם ח"ו. וְאָמְרוּ בְּתוֹר מְלִיצָה,

"קְדֻשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן", שֶׁצָּרִיךְ לְהֵיזָהֵר לֹא לִשְׁחוֹט אֶת הַקְּדוּשָּׁה וּלְטַיֵּיל בַּצָּפוֹן בִּמְקוֹמוֹת אֲסוּרִים.

וּמַה שֶּׁיֵּשׁ מִקְצָת שֻׁמְקִילִין רֹאשׁ וְהוֹלְכִים לְ"חוֹף מִשְׁפָּחוֹת", יֵשׁ לָדַעַת שֶׁזֶּהוּ אִיסּוּר גָּמוּר, וּכְבָר כָּתַב הֶחָפֵץ חַיִּים (עה"ת עמ' פ) עַל הַפָּסוּק (דְּבָרִים כג, טו) "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ, וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ", אוֹמֵר הקב"ה, אִם אַתֶּם שׁוֹמְרִים עַל הַקְּדוּשָּׁה שֶׁלָּכֶם, אֲנִי מִתְחַיֵּיב לִשְׁמוֹר עֲלֵיכֶם, אֲבָל אִם ח"ו אֵין קְדוּשָּׁה הקב"ה כְּבָיְכוֹל הוֹלֵךְ. וְאַף שֶׁאֲנַחְנוּ "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם", אֲבָל בְּדִינֵי שׁוֹמְרִים, הקב"ה הוּא שׁוֹמֵר חִינָּם שֶׁיָּכוֹל לְהַחֲזִיר אֶת הַחֶפֶץ וְלַחֲזוֹר בּוֹ מֵהַשְׁמִירָה, וְשׁוֹמֵר חִינָּם, "אִם צָדַקְתָּ מַה תִּתֶּן לוֹ" (אִיּוֹב לה, ז), וְהוּא מוּכָן לִשְׁמוֹר עָלֵינוּ וּבִלְבַד שֶׁנְּקַיֵּים אֶת הַתְּנַאי "וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ".

וּבַגמ' ב"ב (נז:) אָמְרוּ, "וְעוֹצֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע", זֶה שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמְדוֹת עַל הַכְּבִיסָה עַל שְׂפַת הַנָּהָר, וְאִי אִיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא רָשָׁע הוּא, וּפֵירֵשׁ רַשְׁבַּ"ם, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לְהִתְקָרֵב לַמָּקוֹם הַהוּא וּלְהָבִיא עַצְמוֹ לִידֵי נִיסָּיוֹן, וְזֶה שֶׁלּוֹקֵחַ אֶת בָּנָיו לְחוֹף מִשְׁפָּחוֹת, יַחַד עִם בְּנוֹתָיו הַגְּדוֹלוֹת [וכ"ש כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם מִשְׁפָּחוֹת נוֹסָפוֹת] אַטּוּ לֹא נִקְרָא רָשָׁע?! הֲרֵי אַף אֶחָד מֵאִתָּנוּ לֹא יִשְׁלַח אֶת בָּנָיו לְבֵית סֵפֶר מְעוֹרָב, וכמ"ש הַמְּאִירִי בְּקִידּוּשִׁין (פא.) עַל הַמִּשְׁנָה לֹא יְלַמֵּד אָדָם לִבְנוֹ אוּמָנוּת בֵּין הַנָּשִׁים, שֶׁלֹּא יוֹשִׁיב תִּינוֹק וְתִינוֹקֶת כְּאַחַת לְאוּמָנוּת אַחַת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְגִּילֵם זֶה עִם זֶה וְיָבוֹאוּ לִידֵי עֲבֵירָה. וְאִילּוּ לְרֹחוֹץ בַּיָּם בְּחוֹף מִשְׁפָּחוֹת בָּנִים וּבָנוֹת גְּדוֹלִים הַאִם זֶה מוּתָּר? וַהֲרֵי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה (דְּבָרִים ל, יט) "הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בְּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ".

וּכְבָר לִפְנֵי עֲשָׂרוֹת שָׁנִים, מָרַן זיע"א דִּיבֵּר בָּרַבִּים בַּחֲרִיפוּת נֶגֶד רְחִיצָה בִּבְרֵיכָה מְעוֹרֶבֶת, וְהָיָה אֶחָד דָּתִי מֵרָאשֵׁי הַשִּׁלְטוֹן שֶׁשָּׁאַל אֶת מָרָן זצ"ל מָה הָאִיסּוּר בָּזֶה, וּמָרָן יָשַׁב וְהִסְבִּיר לוֹ כְּכָל הנ"ל אֶת חוֹמֶר הָאִיסּוּר בָּזֶה מה"ת, וְהַמּוֹרִים צְרִיכִים לְדַבֵּר עַל אִיסּוּר חָמוּר זֶה שֶׁמֵּבִיא לְגִילּוּי עֲרָיוֹת. וּרְאֵה עוֹד בְּחוּמְרַת הָעִנְיָן בְּשׁוּ"ת יחו"ד ח"ה (סי' סב).

וּבְרֵיכַת שְׁחִיָּה שֶׁבְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה בעוה"ר הִיא מְעוֹרֶבֶת, וְרַק בִּימוֹת "בֵּין הַזְּמַנִּים" יֶשְׁנָם יָמִים מְיוּחָדִים, שֶׁבָּהֶם הַבְּרֵיכָה מְיוּעֶדֶת לַצִּבּוּר הַחֲרֵדִי, בְּהַפְרָדָה מוּחְלֶטֶת, אִם מוּתָּר לְלֶכֶת לַבְּרֵיכָה זוֹ. הִנֵּה אִם יֵשׁ בְּרֵיכָה אַחֶרֶת בְּקִירְבַת מָקוֹם, שֶׁהִיא נִפְרֶדֶת בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנָה, בְּוַדַּאי שֶׁיֵּלֵךְ לְשָׁם, וְלֹא יֵלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁבִּשְׁאָר הַשָּׁנָה מִתְרַחֲצִים שָׁם בְּתַעֲרוֹבֶת בעוה"ר, שֶׁאֵין לְחַזֵּק יְדֵיהֶם שֶׁל אֵלֶּה הַמַּכְשִׁילִים אֶת הָרַבִּים. אַךְ אִם אֵין בְּרֵיכָה אַחֶרֶת בְּקִירְבַת מָקוֹם, מֵעִיקַּר הַדִּין אֵין אִיסּוּר לָלֶכֶת לְשָׁם. וְאָמְנָם אִם הַצִּבּוּר הַחֲרֵדִי יִתְאַחֵד וְיִמָּנַע מִלָּלֶכֶת לְשָׁם עַד שֶׁהַבְּרֵיכָה תִּהְיֶה נִפְרֶדֶת בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנָה, וְהָדָבָר יַשְׁפִּיעַ עַל מְנַהֲלֵי הַמָּקוֹם לְהֵיעָנוֹת לְדָבָר זֶה, איה"נ יֵשׁ לְהִמָּנַע מִלָּלֶכֶת לְשָׁם בְּכָל אוֹפֶן. אֲבָל אִם מְנַהֲלֵי הַמָּקוֹם יַמְשִׁיכוּ בלא"ה בְּדַרְכָּם, מֵעִיקַּר הַהֲלָכָה אֵין מְנִיעָה מִלָּלֶכֶת לְשָׁם בִּזְמַנִּים שֶׁהָרַחְצָה בַּבְּרֵיכָה הִיא נִפְרֶדֶת לַחֲלוּטִין. וְזֶה שַׁיָּךְ לַחֵלֶק הַחֲמִישִׁי שֶׁל הש"ע.

ובכ"ז אִיָּיר תש"ל מָרָן זיע"א כָּתַב בָּזֶה בזה"ל:

לִכְבוֹד מַר בָּרוּךְ דּוּבְדְּבָנִי הי"ו, יו"ר הַמֶּרְכָּז לְחִינּוּךְ דָּתִי, בֵּית מֵאִיר.

בְּאַחֲרוֹנָה הִגִּיעוּנִי תְּלוּנּוֹת שֶׁל כַּמָּה בתי"ס שֶׁל חמ"ד [דָּתִי לְאוּמִּי] הַמְקַיְּימִים שִׁיעוּרֵי שְׁחָיָיה מְעוֹרָבִים בִּבְרֵיכַת הַשְּׁחָיָיה "גַּלְיָה" בְּיַד אֱלְיָהוּ, דָּבָר שֶׁהוּא פָּסוּל וְאָסוּר בְּהֶחְלֵט וְאֵינוֹ הוֹלֵם בָּתֵּי-סֵפֶר דָּתִיִּים. אָמְנָם, שָׁלַחְתִּי מִכְתָּב בְּרוּחַ זוֹ לבתי"ס מוֹדִיעִין, חוֹרֵב, וְרַמְבַּ"ם בת"א וְהֵעַרְתִּי אֶת תְּשׁוּמֶת לִבָּם לָאִיסּוּר שֶׁבִּשְׁחָיָיה מְעוֹרֶבֶת, אַךְ חוֹשְׁשַׁנִי כִּי נוֹהַג זֶה קַיָּם אוּלַי בְּעוֹד בתי"ס חמ"ד אֲחֵרִים, וְלָכֵן אֲנִי פּוֹנֶה לכב' שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר לְאֵל יָדוֹ לִמְנוֹעַ מִכְשָׁלָה זוֹ וַה' יִהְיֶה בְּעֶזְרוֹ. בְּכָבוֹד רַב, עוֹבַדְיָה יוֹסֵף, הָרַב הָרָאשִׁי וראב"ד לת"א-יָפוֹ.

מָתַי גּוֹזְרִים מִדַּעְתֵּינוּ

וְנִיהְיֶה לנ"ד, דְּאַף שֶׁצִּיַּדְנוּ לְהָקֵל לִרְחוֹץ בִּבְרֵיכָה בְּשַׁבָּת בְּאֵיזֶה אוֹפַנִּים, מ"מ לְמַעֲשֶׂה יֵשׁ לְהוֹרוֹת שֶׁלֹּא לִרְחוֹץ בִּבְרֵיכָה בְּשַׁבָּת, וּבִפְרָט בְּבֶגֶד-יָם, מֵחֲמַת כַּמָּה מִכְשׁוֹלִים שֶׁיְּכוֹלִים לְהִיָּווֹצֵר מִזֶּה, וּבִפְרָט שֶׁאֲנָשִׁים יָבוֹאוּ לִידֵי בִּיטּוּל תּוֹרָה וְיַאֲבְדוּ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בַּבְּרֵיכָה, בִּמְקוֹם

לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה. וְאַף שֶׁאֵין אָנוּ מוּסְמָכִים לְגָזוֹר גְּזֵירוֹת מִדַּעְתֵּינוּ, הִנֵּה כְּבָר כָּתַב בכיו"ב בחזו"ע יָמִים נוֹרָאִים (עמ' קפט) דִּבְמִכְשׁוֹל מָצוּי אֲנַן מוֹרִינַן לְחוּמְרָא, וְשָׁם קָאֵי בְּעִנְיַן תַּשְׁלִיךְ בר"ה שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם עֵירוּב, שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ אִיסּוּר מִצַּד הוֹצָאַת הַמַּחְזוֹרִים לרה"ר, וְלָכֵן יֵשׁ לְהַחְמִיר, וְכָתַב שָׁם: וְלֹא מִטַּעַם גְּזֵרָה, אֶלָּא שֶׁבֶּאֱמֶת הַמִּכְשׁוֹל מָצוּי מְאֹד, בְּהְיוֹת שֶׁאֵין הֲמוֹן הָעָם רוֹצִים לְהַשְׁמִיט לְשׁוֹן הַזּוֹהַר, וְהַיְהִי רָצוֹן שֶׁתִּיקֵּן הַחִיּדָ"א ז"ל. וְכֵן הֵעִיר לְנָכוֹן הַמַּאֲמַ"ר (סי' תקפג סק"ד). וְכָתַב, וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי קִיצּוּר שְׁלָ"ה, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ שֶׁבְּקַל יָבוֹאוּ לִידֵי אִיסּוּר הוֹצָאָה. ע"ש. וכ"כ הפמ"ג שָׁם (במש"ז סק"ג ובא"א סק"ה), שֶׁמִּשּׁוּם חֲשַׁשׁ הוֹצָאָה שֶׁמּוֹצִיאִים מַחְזוֹרִים נָהֲגוּ שֶׁכְּשֶׁחָל ר"ה בְּשַׁבָּת עוֹשִׂים הַתַּשְׁלִיךְ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי. ע"ש. וְכֵן הוּבָא לַהֲלָכָה בְּעִקְרֵי הד"ט (חאו"ח ס"ס ל). וּרְאֵה עוֹד ביבי"א ח"ט (סי' לג).

וְאָמְנָם אֵין לָתֵת תּוֹרַת כָּל אֶחָד בְּיָדוֹ שֶׁכָּל חָכָם יַחְלִיט מָתַי לִגְזוֹר וּמָתַי לֹא, אֶלָּא יֵשׁ לָנוּ לְהִסְתַּמֵּךְ עַל הַקַּדְמוֹנִים, כְּמוֹ בנ"ד שֶׁיֵּשׁ לָנוּ אֶת הפמ"ג, מַאֲמַ"ר, שֶׁכָּל שֶׁבְּנָקֵל הַמִּכְשׁוֹל מָצוּי, יֵשׁ לָנוּ לְהוֹרוֹת לְהַחְמִיר.

יגדיל תורה

עוד שנה
ואין בית כנסת ברמות

יש אישור. יש תוכניות. יש צורך עצום.

יש רק בעיה אחת:

אם לא מתחילים בנייה עכשיו
האישור מתבטל!

זו ההזדמנות האחרונה
להקים בית כנסת, בית מדרש ומקוואות טהרה
למאות משפחות בבאר שבע.

182 ₪ בחודש >> שותפות אמיתית

נדרים פלוס
ככה תורמים היום.

בנק מזרחי
סניף 426 מ.ח 371407
ע"ש יגדיל תורה

bit
050.901.3000

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה